

A HVG ZRT. KIADVÁNYA

MŰÉRTŐ

2012. SZEPTEMBER

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

ÁRA: 890 FORINT

Absztrakció: mainstream

két magángyűjtemény kiállítása

Dirk Rathke: Kék osztás 662., 2011

17. oldal

Van-e még margó?

Az egykori Kelet és Nyugat ma

beszélgetés Marina Grziniccsel

Laibach: Fémmunkás, 1980

10. oldal

Butapest visszafoglalása

Elek Is (Kada) három budapesti galériában

11. oldal

Belvedere Szalon

37. Művészeti Aukció, 2012. szeptember 29. 15.00

Rippl-Rónai József: Szunyókáló, 1912

kikiáltási ára: 650 000 forint

Műcsarnok, Budapest

„Mennyi lárma!”

Mi a magyar? A választ nem kell sokáig kutatni, friss miniszteri rendelet intézkedik: ami magyar alapanyagból, Magyarországon készült. A Műcsarnok fenti kiállításán tehát e két technológiai tényezőt kell vizsgálnunk: az alapanyag eredetét és az előállítás helyét.

Ironikus kritikakezdés? Ironikus az új műcsarnoki kiállítás majdnem egésze. Ha a legendaértelmező első terem fő helyén Mátrai Erik szellemes gegje fogadja a látogatót, attól kezdve kevésbé jut eszébe történeti, filozófiai vagy nemzetkaraktológiai elmélkedésekbe merülni. Ránk szegezett biztonsági kamera, s annak madárszárnyakat formázó erős árnyéka: így néz ki az említett, nyilván e kiállításra készült, Turul című munka. Amelynek amúgy elég egyértelmű az értelmezése. Mondjuk ki? E búsongó, ősmagyar képzeteket melengető nemzetnek kedvelt időtöltése a megfigyelés, a másik utáni szaglászás, a feljelentés.

Mielőtt akaratlanul feljeleneném Mátrai Eriket, gyors igazoló jelentés: a művész mélyen nemzeti elkötelezettségű, mint azt a Műcsarnokba elhozott többi munkája tanúsítja. Az identitások termében ott szerepel például a Születésnapomra című vers videoinstalláció-változata, a kiállítás talán legszebb műve, egy József Attila-azonosulás: „Anyám kún volt, az apám félig székely, / félig román, vagy tán egészen az.” Hm, a költő viszont nem teljesen magyar alapanyagból készült? Ebből a helyzetből sem keveredem ki.

Kezdjük akkor az elején.

Gulyás Gábor, a Műcsarnok igazgatója kurátorként föltette azt a „Mi a magyar?” kérdést, amelyet politikai töltéttől nem mentesen megfogalmazott már – egymást opponálva – a Szép Szó és Szekfű Gyula közvetlenül a II. világháború borzalma előtt, s amelyet újra és újra feltesz a rendszerváltás óta mindkét politikai oldal önigazolásként, vagy – jobb esetben – önkeresésként.

(folytatás az 5. oldalon)

Iparművészeti Múzeum, Budapest

Intézményesült gyűjtőszenvedély

William Morris-Philip Webb-John Henry Dearle: Az erdő, kivitelezte: William Knight, John Martin, William Sleath, gobelinszövés, 121,9x452 cm, 1887

Az Iparművészeti Múzeum kiállítása, amely a Victoria and Albert Museum királyi alapítójának portréival indul, az egykori példakép előtti tisztelgésnek és a kiállítási intézményeket övező mai vitákhoz való közvetett hozzászólásnak is tekinthető. A Brit Birodalom önreprezentációjaként interpretált V&A egyike a XIX. század legnagyobb, univerzalitásra törekvő múzeumainak. A bonni Kunst- und Ausstellungshalléból érkezett vándor kiállításán festményeken, akvarelleken, színes grafikákon és különféle tárgyakon keresztül betekintést enged alapításának előzményeibe; láthatjuk az ebből a szempontból legfontosabb 1851-es, valamint az 1862-es világkiállítás épületeit, azok fogyasztási cikkekkel, találmányokkal és művészeti tárgyakkal zsúfolt belső tereit.

Az iparművészeti múzeumokat mindenütt azzal a céllal hozták létre, hogy legyőzzék a gyárilag tömegtermelésével eluralkodó általános igénytelenséget és ízléstelenséget, és helyreállítsák a kézműipar becsületét. Gottfried Semper már 1851-ben felhívta a figyelmet azoknak a tárgyaknak a jelentőségére, amelyek alkotói mind az anyag természetére, mind pedig a technikára odafigyeltek – hiszen ezek tisztelben tartása nélkül elvész a művészet, tartalmukat veszítik az alkotások. Semper, ahogy az angliai és hazai múzeumi életben hangsúlyosan jelen lévő Pulszky Ferenc is, egyaránt hangoztatta az iparművészeti múzeumok nevelő feladatát s a gyűjteményben felhalmozott anyagon túl – amelybe akkoriban még szinte minden művészeti ág, különböző korszakok és ismert civi-

lizációk alkotásai is beletartoztak – a múzeum mellé rendelt iskola alapításának fontosságát.

A South Kensington, majd 1899-től Victoria and Albert Museum néven ismert intézmény széles körű, némi túlzással a világ, de mindenképpen a Brit Birodalom területét átfogó gyűjtése a korszak tudományosságának színvonalát is tükrözi. Ennek vitában Pulszky Ferenc ugyancsak részt vett. Az alapítók gyűjtési módszereit reprezentáló olyan gigamúzeumok, mint a V&A, természetesen ma sem szolgálhatnak sem a kolonializmus, sem a gyűjtőszenvedély pozitív vagy negatív következményeinek igazolására. A környezetükből, „aurájukból” kiemelt, eredeti helyükön gyakran pusztulásnak kitett tárgyak körüli vita is örökre lezárhatatlan marad. Annyi azonban elmondha-

tó, hogy a XIX. századi múzeumok sokszor kritizált módszere, a tárgyak dekontextualizálásának, eredeti környezetükből való kiemelésének elsődleges célja – az iparművészeti gyűjtemények esetében – a technikai tökéletességet, az anyag és a funkció egységét képviselő tárgyak példaképpé emelése volt.

A nagyszabású gyűjtést kiváltó indítékokat és a rendszerezés egykori szempontjait megvilágító kiállítás rendezői a fő gyűjteményi csoportok bemutatása mellett a tudományos összehasonlítás korabeli eszközeinek reprezentálását is fontosnak tartották. A tárlat címeiként választott „Művészet mindenkinek” jelszó is az iparművészeti múzeumok egykori célkitűzését, a művészet demokratizálásának szándékát tükrözi.

(folytatás a 3. oldalon)

Manifesta 9, Genk és TRACK, Gent

A helyszín mindent visz

Ha már amúgy is eluralkodni látszik a művészeti magazinokon a késő római kor hedonizmusát felidéző (közpénzekkel és némi kereskedelmi anyagiakkal is motivált) kritikálanság, amely koncepcióként a sikerpropagandát, a termékek promócióját és a fogyasztók szórakoztatását deklarálja, helyezkedjünk ezúttal mi is ebbe a kényelmes, mindenki számára elfogadható, népszerű pozícióba: lelkesedjünk bármiert, amit csak elének tálalnak a szcéna szereplői, az állami és magántámogatások mozgását és elköltését meghatározó potentátok. Például ne akadunk fenn azon, hogy bár a Manifesta eredeti koncepciója szerint hangsúlyozottan a „kortárs művészet európai (nomád) biennáléja” volt (a fáradt, celebcentrikus és helyhez kötött velencei kiállítások alterna-

tívjaként), az ide, 9. verzió kurátorai (a mexikói Cuauhtémoc Medina és két társa, Katerina Gregos Brüsszelből és Dawn Ades Londonból) mégis egy hibrid – elsősorban tematikus-történeti, és csak részben kortárs – tárlattal lepték meg az érdeklődőket.

A The Deep of the Modern – The Aesthetics of Coal and the Poetics of Restructuring (A modern mélyén – a szén esztétikája és az újrendezés költészete) című kiállítás azonban jól láthatóan „szerelemgyerek”. A kurátorokra ellenállhatatlanul hatott a helyszín (a Genk mellett található André Dumont szénbánya központi létesítménye, az 1924-ben elkészült és 1987-ig működött art deco széndepó és igazgatósági épület) romantikája, a bánya mítosza és a bányászat szimbolikája.

(folytatás a 23. oldalon)

MEGVÉTELRE KERESSÜK

EGRY JÓZSEF CZÖBEL BÉLA ERDÉLYI BÉLA
KASSÁK LAJOS MÁRFFY ÖDÖN
ABA-NOVÁK VILMOS BATTHYÁNY GYULA GRÓF
CSÓK ISTVÁN FERENCZY KÁROLY
PATKÓ KÁROLY SCHÖNBERGER ARMAND
SCHEIBER HUGÓ ZIFFER SÁNDOR
KOSZTA JÓZSEF BERÉNY RÓBERT SKUTECHY DÖME
MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ BÁRÓ VASZARY JÁNOS
RIPPL-RÓNAI JÓZSEF KÁDÁR BÉLA
GULÁCSY LAJOS PERLROTT CSABA VILMOS
MŰVEIT, VALAMINT 17-20. SZÁZADI
KÜLFÖLDI MESTEREK ALKOTÁSAIT.

NEMES
GALÉRIA

Telefon:
0036 1 302-8696
0036 1 212-3156
0036 1 266-8301

info@nemesgaleria.hu
www.nemesgaleria.hu

9 771419 056018 1 2 0 0 9

Álj meg, vándor!

Családunk idős tagjai mondogatták ezt, ha valaki túlságosan belelovalta volna magát valamibe. Szóval, lassan a testtel! A test, a corpus esetünkben most a hazai megyei múzeumi intézményrendszer, s az ott levő műtárgyállomány. Igen, az a bizonyos hányatott sorsú. Hol tart most a hányattatás? Augusztus végén nyújtott be a Parlamentben Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere egy törvényjavaslatot, amely az egész, nemrégiben államosított intézményrendszert áttolja zömmel a megyeszékhelyekhez, kisebb részben az illetékes települési önkormányzatokhoz. A Múértőben is többször megírtuk már, a szakemberek attól tartanak, bezárások, elbocsátások lesznek – hiszen az önkormányzatoknak se forrásuk, se szakértelmük nincs a működtetéshez. A Múzeumok Éjszakáján az OSA (Open Society Archives) bemutatott egy országos listát, amelyen pirossal megjelölték a könnyedén bezárható intézményeket. Ezek alapvetően a gyűjteménnyel nem rendelkező, úgynevezett „közérdekű muzeális kiállítóhelyek”. Összevonások szinte biztosan lesznek; múzeum, könyvtár, művház, három az egyben, de a kiszívárgott törvényjavaslatból az is kiolvasható volt: bármely helyet fenyegethet a bezárás, amelyet a fenntartó nem képes fenntartani. Nem képes, oszt jónapot! – nagyjából ennyi látszik most. Bár Balog Zoltán annyit hozzátett a minap, hogy az „ágazati irányítás” nála marad. Olvashatjuk ezt szakmai kontrollnak? Talán igen, lesz ugyanis egy szakfelügyelet, amely például a bezárandó helyek ügyében is mozdul. Ha ugyanis olyan helyet záratnának be, amelynek gyűjteménye szerepel az „alaplettárban”, akkor ez esetben a szakfelügyelő vizsgálódik. Ez rendkívül megnyugtató. Ami a lajstromban ott lesz, az létezik, ami nem, az hivatalosan nem létezik. Éppen a megyei múzeumokba, kiállítóhelyekre megy az a vándorkiállítás, amely Szegeden indul és a Kerényi-projekt műveit mutatja be országszerte. Az új alkotmány díszkiadásához rendelt 16 műről van szó – igen, az ominózus kaméleonos is köztük van –, ezenkívül egy gyerekrajz-pályázat díjazottairól. Magyarország múltja, jelene és jövője; ez volt a pályázat címe, s ha jól meggondoljuk, múlt, jelen, jövő egyaránt bizonytalan kérdések a Nemzeti Együttműködés Rendszerében. Hogy mi volt, azt visszamenőleg most boronálja el a NER (lásd az „átmenet zavaros húsz éve”). S hogy mi lesz, azt csak a jó ég tudja. Mindenesetre a vándorkiállítás anyaga és a felfogás, amelyben az udvari művészet és a gyerekrajzok egymás mellé kerülnek, s együttesen mind az alaptörvényt hivatottak illusztrálni, jól mutatja a kurzus viszonyát a művészethez, egyáltalán a vizuális kultúrához. Díszlet, kulissza, dekor. A vándordíszlet aztán 2014-ben kerül majd be az ország legnagyobb színházába, a Parlamentbe.

CSÓK: ISTVÁN

Antik & Kortárs

műtárgy.com
műtárgykeresés szakértelemmel

A hazai műkereskedelem vezető műtárgyhirdetési weboldala

www.mutargy.com

MŰÉRTŐ

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő: ANDRÁSI GÁBOR
Főszerkesztő-helyettes: PRÉKOPA ÁGNES
Tervezőszerkesztő: CSÉVE GÁBOR
Olvasószervező: FENYVES KATALIN
Korrektor: KISS MARIANNE
Munkatársak: AKNAI KATALIN, GRÉCZI EMÓKE, EMŐD PÉTER, KOZMA ZSOLT, NAGY GERGELY, SPENGLER KATALIN

Külföldi tudósítók:
BERECZ ÁGNES – New York
CALBUCURA LAURA – Bécs
DARÁNYI GYÖRGY – Bazel
HUNYADI SZILVIA – Eindhoven
HUSHEGYI GÁBOR – Pozsony
KERÉNYI ÉVA – Madrid
KRASZNAHORKAI KATA – Berlin
MOLNÁR DÓRA – Párizs
MOLNÁR EDIT – Berlin
UHL GABRIELLA – Tallinn
MARIANA VIDA – Bukarest
STEIERHOFFER ESZTER – London

Szerkesztőség:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2270, fax: 436-2275
E-mail: muerto@hvg.hu
KIADJA A HVG KIADÓ ZRT.

Felelős kiadó: Szauer Péter
ügyvezető igazgató
Kiadóhivatal:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2000
Hirdetés: Szelevényi Judit
Telefon: 436-2027, fax: 436-2089
E-mail: hirdet@hvg.hu
Előfizethető:
HVG Zrt. terjesztési osztály
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2045, fax: 436-2012
E-mail: terjeszt@hvg.hu
Előfizetési díj egész évre 15% kedvezménnyel: 8575 forint, HVG klubkártyás előfizetői ár egész évre: 8070 forint.
Nyomdai előkészítés: HVG Press Kft.
Erényi Ágnes ügyvezető igazgató
Nyomtatás: MESTERPRINT Kft.
Felelős vezető: Szita Lajos ügyvezető igazgató
ISSN: 1419-0567

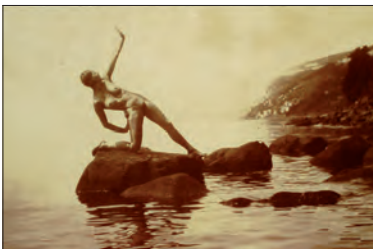
A Múértő folyóirat kiadója, a HVG Kiadó Zrt. a lap bármely részének másolásával, terjesztésével, a benne megjelent adatok elektronikus tárolásával és feldolgozásával kapcsolatos minden jogot fenntart. A Múértőben megjelent minden szerzői mű (cikkek, fotók, táblázatok, grafika) csak a kiadó előzetes írásbeli vagy elektronikus dokumentumba foglalt engedélyével tehető hozzáférhetővé, illetve másolható a nyilvánosság számára a sajtóban. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1990. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül.
A hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

www.muerto.hu

Kassák Múzeum és Iparművészeti Múzeum, Budapest

Mozgásban

Mozdulj! Különösen aktuális ez a felhívás nyaranta, amikor a mindent el-leplező ruhákból kibújva szembesülünk alakunk gyalóságával. Hogyan küzdöttek meg ezzel a problémával dédanyáink? A kérdésre adott egyik lehetséges válasszal is megismerkedhetünk a Kassák Múzeum és az Iparművészeti Múzeum kiállításain. A tárlatokon azonban nem elsősorban az alakformáláshoz kapunk tanácsot

Madzsar József: Kövesházi Ágnes, 1920-as évek vége

kat, hanem az ember és saját teste, meztelensége viszonyáról, a mozgáson keresztül megtapasztalt felszabadító erejű tudásról, a gesztus- és mozdulatnyelv újfajta kiteljesedéséről. Mindez sűrűn beleszőve a kor (a 1910–1930-as évek) társadalmi szövetébe.

A Pompidou Központ nagy merítésű, a tánc- és mozdulatművészetet bemutató kiállítása (Danser sa vie, 2011. november 23–2012. április 2.) megmutatta, hogy a tánc (elsősorban a balett), ez az eddig mostohán kezelt, periférikus műfaj, hogyan vált pikáns szórakozásból öntörvényű előadó-művészetté, súlyos gondolatok hordozójává. Lelkesen és körültekintően összegyűjtötték az archívumok mélyéről az elfeledett filmeket, fotókat, díszleteket és jelmezeket, hogy megidézzék és elméleti keretbe illessék a kultikus, de mulandó előadásokat.

A budapesti kiállítások – szinkronban a párizsival – bemutatják a korszak hazai mozdulatművé-

szetére (a fogalmat tág értelemben használva) vonatkozó írásos és képi dokumentumokat, mindazokat az irányzatokat, amelyeknek követői Magyarországon próbálták meghonosítani e kultúrát. Míg azonban az Iparművészeti Múzeum egy kutatási projekt köztes fázisát prezentálja, az anyaggyűjtés lezárulását, amely a kronológia megnyugtató rendjére fűzi fel a csoportok, irányzatok írásos és képi emlékeit, addig a Kassák Múzeum egy iskola, Madzsar Alice módszerének bemutatására vállalkozik. A két tárlat alapvetően eltérő szemlélettel vizsgálja a XX. század első felének mozdulatművészetét.

A nagyobb merítésű a tánc felől, esztétizáló szempontból közelít, a hagyományos (történeti) stíluskategóriákba és irányzatfelosztásba igyekszik besorolni a roppant munkával összegyűjtött anyagot. A Kassák Múzeumban viszont a mozgásról alkotott korabeli fogalom társadalmi beágyazottságát és elterjedtségét láthatjuk, a kiállítás tudatosan, sokoldalúan egy markáns koncepció köré épül. Csát-

Polip, Madzsar-iskola, 1929

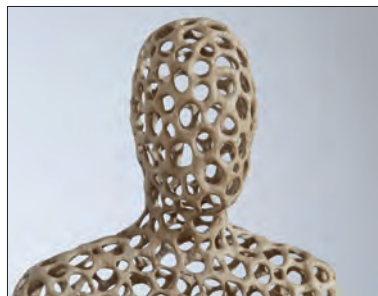
lós Judit kurátor megfordítva láttatja a folyamatokat: nem a magas műfajból és annak leszivárgásából közelít a témához, hanem arra keresi a választ, hogy az alapvetően megváltozott gazdasági és munkakörülményekből fakadó mozgásszükséglet hogyan önállósul és talál magának lehetőséget

Commerzbank Galéria, Budapest

Szürreális univerzum

Két fiatal művész, Fülöp Gábor és Orr Máté alkotásaiban a magas fokú technikai tudás és a gondolati tartalom egymást erősíti. Nem ez az egyetlen közös vonás művészetükben. A Commerzbank Galéria Szürreális univerzum című tárlatán különböző műfajban alkotó művészek – egy szobrász és egy festő – találnak egymásra.

Orr Máté vásznain realizisztikus csendélet-ábrázolásokat láthatunk sematikus, kétdimenziós háttér előtt; a kompozíciót a sablonfestést idéző alakok, kellékek egészítik ki. Élethű, hiperrealisztikus pontossággal megfestett tárgyai és növényei, a németalföldi festészetre jellemző drámai drapériakezelés a művész bravúros festői képességéről győzi meg a szemlélőt. Ugyanakkor a jelzésszerű háttér, illetve a vásznon alkalmazott, kézügyességet nem igénylő stencilfigurák rációfolnak mindekre. A klasszikus csendéletfestészet találkozása az urbanus művészettel – az archaikus és a modern különös, groteszk egyvelege. Képeinek atmoszférája ebből az egyszerre professzionális és amatőr kivitelezésből ered, ez a szokatlan ambivalencia a mű tematikájában is kísért: A Jöttem fa ügyben (2011) című festményen az alakok – stilizált állatfejú, embertestű lények – középkori és mai viseletben boltíves háttér előtt jelennek meg. A középpontban élethű-

Fülöp Gábor: Animus, 2008
tölgyfa, részlet

en megfestett gyümölcscsendélet helyezkedik el dekoratív, jelzésszerű asztalon. Orr Máté műveinek visszatérő motívuma a perspektivikus ábrázolást tagadó, sakktábla mintázatú padló, amely németalföldi előképekre enged következtetni.

Fülöp Gábor a hagyományos faszobrászat műfajának határait feszegeti a tökéletes felületképzéssel, illetve a fa anyagában rejlő lehetőségek végtelenségig tágtásával. Ember nagyságú szobrai (Animus, 2008; Magna Mater, 2011) az aprólékos megmunkálás és a realizisztikus felületkiképzés révén világítanak rá forma és tartalom érzékeny viszonyára. Az Animus (a nőben rejlő férfi) energikus pózban álló, lukacsos szerkezetű figura: a sebezhetőséget, a kiszolgáltatottságot jeleníti meg; párdarabja,

Madzsar József: Tornagyakorlatok, 1920-as évek

a „magas művészetekben”, az antikizáló szabadtéri táncban, az avantgárd színházban, vagy az expresszív alakzatokba rendeződő, akrobatikus elemekkel tűzdelt tornagyakorlatokban. Azt is firtatja, hogyan válik a mozdulat(művészet) a mindennapok, az egészségmegőrzés korszerű gondolatának részévé a terhestorna vagy a gyermekek számára (fiúknak és lányoknak közösen!) összeállított gyakorlatok révén. A kiállítás tudatosítja, hogy a mozgáson keresztül megismert és felszabadított testkép mélyen és összetetten fonódott egybe a magyar progresszív értelmiséggel – polgári vagy munkáskörökben egyaránt család-, baráti szálakon keresztül közvetítve az ideát.

A mozgás kivirágzó, megújított kultúrája számtalan elágazásával valóban része lett a XX. század új életmódjának. A mozdulatokon keresztül közvetített, a kifacsart, előnytelen pozíciókban leledző test pedig a vizuális művészet számára is inspiratív volt – hogy itt csak a fotót említsük, amely a kezdeti illusztratív szerepből átlépett a testi szépséget tudatosan keresőbe és ábrázolóba. A test- és szépségkultusz mai túlzásainak közepette Madzsar Alice nyugodt, megfontolt mozdulatai testünk természetes elfogadására tanítanak. *(A Kassák Múzeum kiállítása november 4-ig tekinthető meg.)*

UHL GABRIELLA

Iparművészeti Múzeum, Budapest

Intézményesült gyűjtőszenvedély

(folytatás az 1. oldalról)

A szép, azaz a funkciónak megfelelő tárgy esztétikájának elfogadtatásával párhuzamosan a megfizethető használati tárgy és az egyedi tervezésű, drága anyagokat felhasználó műtárgy közötti ellentét is megjelent, s elkezdődött az ennek feloldására irányuló hosszú kísérletsorozat.

A másolatok rendkívüli fontosságának a historizmus szemléletét tükröző bemutatásával a kiállítás a korszak stíluskereséseinek is emléket állít. A nemzeti ipar és művészet színvonalának emelésére példát adó, mívesen megmunkált eredeti tárgyak és az elismert művekről készült gipszöntvények, galvanoplasztikák, fotók, illetve a művészek kezétől származó egyedi másolatok annak idején a művészet széles körben való megismertetésének és az elfeledett technikák felélesztésének célját szolgálták. Erre monumentális példa a katalógusban közölt Traianus-oszlop, amely még két részre törve is közvetít valamit az emlékmű eredeti hatásából a helyszínre soha el nem jutók számára. A Portland-váza készítési technikájának megismerésére irányuló kísérletek a historizmus korának gondolkodásmódjába és módszereibe engednek betekintést. A régi, ez esetben római mesterek technikai tudásának tisztelete s a hasonlóan magas színvonalú alkotás létrehozására irányuló erőfeszítés egyúttal a kerámiaművesség egy később már sajátosan angolként

Porceláncsésze csészealjjal, 1835–1836
Sèvres, csésze m.: 7,2 cm, csészealj átm.: 18 cm

számon tartott anyaga, a Wedgwood ware születésének történetét is magában foglalja.

A neogótikus építészet bemutatása jelentős helyet kapott a kiállításon. Augustus Welby Northmore Pugin munkái a múlt megbecsülésének, újrainterpretálásának példái. A rendezők néhány dokumentummal a gyűjtésben és a történelmi értékek mentésében élen járó franciaországi elődökre (Alexandre du Sommerard, Alexandre Lenoir) is utaltak. Owen Jones ornamensgyűjtése egyik fő ösztönzője volt mind a dekorációról folytatott vitáknak, mind az ornamens-felfogás többszöri változásának a század folyamán. A míves historizáló bútorok a mesterségbeli készség csodálatát váltják ki a nézőből, de egyik-másik darab, például az Albert herceg egész alakos képmásával díszített szék láttán átérezhetjük, miért sejtett hullát Walter Benjamin a túlzásfolt XIX. századi enteriőrökben.

A művészet és a közönség XIX. századi szétválásának orvoslására okkal került sor éppen az iparművészet területén. Az emberi szükségletek kiszolgálása, a ruházat, a lakásberendezés sosem került annyira távol a közönségtől, mint például a festészet műfaja. A Victoria and Albert Museum kiváló és magas szintű példája az alapításakor felmerülő új eszméknek, amelyek az érdeklődés középpontjába emelték a kézműipart, a díszítőművészetet, az iparművészetet – hogy ezzel

is lehetővé tegyék a kortárs művészet magasabb színvonalra emelését. A múzeum kiterjedt gyűjtőkörét, különböző törekvéseit épp csak jelezni képes kiállítás is mutatja, hogy a V&A létrehozói minden korabeli eszközt felhasználtak a kiemelkedő tárgyak közvetlenül vagy másolatban történő bemutatására. E megoldások a számítógép és a mai reprodukciós technikák korában talán kőkorszakinak tűnnek, de a törekvés hasonló: a világ kulturális kincseinek birtoklása, összehasonlító vizsgálata, a malraux-i „képzeletbeli múzeum” azóta is egyre bővülő változatainak létrehozása.

A középkori kézművesség feltámasztása nem csupán múltba fordulást, hanem gyökeres újítást, paradigmaváltást hozott a XIX. század iparművészetében. A kiállításon látható tárgyak kiválóan reprezentálják a hagyományra építő angol újítók, az Arts and Crafts mozgalom és a preraffaeliták középkori, reneszánsz és távolkeleti forrásait. Festett ládák, gobelinjeik, tapétaterveik és a Burne-Jones tervezte üvegablak a középkori technika gondos tanulmányozásán alapuló, de új irányt elindító művek. A hatásukra kibontakozó szecesszió inkább Skóciában és a kontinensen hódított, a tárlaton a múzeum néhány francia bútor és üvege (Louis Majorelle, Émile Gallé) képviseli. Az angolok megmaradtak a szecesszió egy visszafogottabb, az Arts and Crafts funkcionalizmusán alapuló tervezési módja mellett, amelyet például Charles Francis Annesley Voysey építész, bútor-, textil- és tapétatervező íróasztala képvisel. Joggal helyezhetnénk mellé akár Thoroczka Wigand Ede egy-egy remek bútorát is.

Az ipar és a művészet között feszülő ellentétet tovább élezték a történelmi előzményekre építő alkotók. Erre egyetlen példaként a természetes anyag használatának radikális követelését említeném. A kiállításon látható pompás, jacquard-szövésű, gazdagon díszített selyemruha, amelyben egykori tulajdonosa az 1862-es világkiállításra ellátogatott, az ekkor felfedezett anilinnel köszönhetette ragyogó kék színét. A gyorsan népszerűvé vált vegyi festék használatát a művészek William Morris vezetésével nem sokkal később elutasították. Vétőjukat a századforduló háziipari műhelyei is követték, a svédországi Morától a magyarországi Gödöllőig.

Tök alakú levelestál, Brüsszel, 1725–1775
fajansz, zöld-sárga mázzal, m.: 21 cm

A kiállításon a V&A univerzális jellegét, nagyszabású keleti művészeti gyűjtőtevékenységét dokumentáló anyag is látható; a keleti tárgyak a magyar múzeumalapítók számára ugyancsak nagy fontossággal bírtak. A mostani tárlaton megtekinthető például a japanizmus egyik legelső emléke, Félix Bracquemond japán fametszetek hatását tükröző kaka-

F. Rothbart–Th. Kolb terve: Karosszék, 1851
faragott tölgyfa, gyapjúplüss huzat, m.: 206 cm

sos keménycserép tálja (1866–1867). A XIX. századi múzeumi felfogásnak, az anyag és a technika szerinti csoportosításnak is köszönhető a nyugati és a keleti művészet egymást átszövő dinamikus kapcsolata, amelynek létrehozásában az angol és a magyar múzeumalapítók – a Pulszkyak, Ráth György és Radisics Jenő – szintén vezető szerepet játszottak.

A múzeum intézménye körül zajló, még létének érvényességét is megkérdőjelező viták idején egy kiemelkedő példát bemutató tárlat kiváló illusztrációja lehet az intézménytípus által képviselt, mára kultúrtörténetté vált szemléletnek. Ha a Victoria and Albert Museum gyűjtőtevékenységét, kiállítás-konceptióját mai szemmel, a multikulturalizmus, a globalizáció perspektívájából vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a különböző kultúrák termékeinek bemutatása által a XIX. századi múzeum saját szemléletével és módszereivel implicite már rávilágított a különböző kultúrák között létesült kapcsolatrendszerre.

Számos cikkben, elemzésben olvasható, hogy a múzeumok egykori „templomjellege” megszűnt, s a fennmaradásért küzdve kénytelenek a show business példáit követni, a XIX. századi alapítók célkitűzéseivel ellentétben a kommercializálódásnak teret engedni. A múzeumtörténet kiemelkedő példái mégis azt mutatják, hogy az intézmény ma is lehet kánonképző, a kortárs művészetet inspiráló forrás. A gyűjtemények átstrukturálásában, újrainterpretálásában az alapítók követése a kulturális örökség megváltozott értékelése ellenére is kiindulásként szolgálhat, mert még a szubjektumnak oly nagy teret engedő digitális múzeum létrehozásának öröme sem helyettesíti a műtárggyal való találkozás élményét – ahogy erre a ma már a múzeumtörténet részeként vitrinbe került gipszmásolatok sem voltak képesek. A művekkel való találkozáshoz pedig kiállítás kell, a múzeumok kincseinek „kicsomagolása”, amelyet az Iparművészeti Múzeumtól már oly régen várunk. (Megtekinthető szeptember 16-ig.)

GELLÉR KATALIN

Fiatal magyar tehetség nemzetközi díja

Tölgyfából készített Lightpink című brossával Vági Flóra ékszertervező nyerte el a 35 év alatti alkotók kategóriájában a European Prize for Applied Arts elnevezésű európai alkalmazott művészeti elismerést és az azzal járó 3000 eurót. Az 1964-ben alapított, indiai központú világszervezet, a World Crafts Council idén másodszor hirdette meg a rangos versenyt, amelyre 19 európai országból sok százan jelentkeztek. A kezdeményezés célja a kortárs felfogású iparművészet, illetve a design szemléletű kézművesség promotálása. A különböző műfajok európai legjobbjai közül az előzsűrizés után 86 fő vehetett részt a belgiumi Mons városában megrendezett kiállításon. A 3500 eurós Mester-díjat ez alkalommal Jean-Louis Hurlin francia keramikusművésznek ítélték oda.

Pannónia és Itália tájain

Nagy Gyula (1922–1966) Egy-díjas festőművész születésének 90. évfordulója alkalmából emlékkiállítás nyílt a művészről elnevezett várpalotai galériában. Bár Nagy Gyula alkotóereje teljében halt meg, negyedszázados művészi tevékenységével gazdag életművet hagyott hátra. Realista ábrázolásmódjával a nagybányai mesterek nyomdokaiban járt, hazai és itáliai tájképei, portréi, zsánerképei sokoldalú tevékenységről tanúskodnak. A tárlat október 7-ig tekinthető meg vasárnap kivételével mindennap 10-től 17 óráig (Várpalota, Szent István u. 3.).

Megjelent az első online múzeumi katalógus

Elkészült és július eleje óta online hozzáférhető a Szépművészeti Múzeum olasz és francia reneszánsz metszeteinek teljes katalógusa. A Kárpáti Zoltán és Seres Eszter szerkesztésében megjelent honlap a gyűjtemény valamennyi XV–XVI. századi olasz és francia metszetét tartalmazza. A 4600 mű lehető legteljesebb, szakirodalommal és rövid kommentárokkal kísért bemutatása a Szépművészeti Múzeumban készült első metszetkatalógus, amely abban is úttörő jellegű, hogy nem nyomtatásban, hanem a világhálón, a nemzetközi kutatóközösség számára is elérhető módon, angolul tették közzé. (www.printsanddrawings.hu)

Megtekinthetők Lotz és Than pannói

Egy napig látogatható lesz a Budapesti Gazdasági Főiskola – a volt nagyhírű Berzsenyi Gimnázium – impozáns Lotz Terme. A Markó utcai iskola szeptember 15-én, szombaton 10 és 15 óra között a Kulturális Örökség Napjai alkalmából nyitja meg kapuit az érdeklődők előtt. Az eredetileg a főváros első, 1858-ban alapított állami gimnáziumának elhelyezésére szánt és 1876-ban átadott épületet Kolbenheyer Ferenc tervei alapján kiviteleztek korának legmodernebb színvonalán. Legfőbb nevezetessége a 2010-ben felújított Lotz Terem, amelyet a 19. század nagy akadémikus festői, Lotz Károly és Than Mór pannói és lunettaképei díszítenek (Buda-pest V., Markó u. 29–31.).

Ötvenéves a bécsi mumok

Fél évszázados fennállását ünnepli szeptemberben a modern művészek bécsi múzeuma, a mumok (museum moderner kunst stiftung ludwig wien). Az évfordulóról nemcsak tudományos szimpózium keretében emlékeznek meg, hanem szeptember 23-án valamennyi aktuális kiállítását ingyen látogathatja a közönség, az aznap záró, nagy sikerű Reflecting Fashion című – a divat, a művészet és a modernizmus összefüggéseit bemutató – tárlatot is beleértve.

Pályázatok

A Kóka Ferenc Művészeti Alapítvány „Rokonok” címmel ismét pályázatot hirdet a képzőművészetet hivatásból gyakorló művészcsaládok, közeli és távolabbi rokonok számára. Pályázni azonos vagy különböző műfajban létrehozott alkotásokkal is lehet, tehát a rokonok lehetnek festőművészek, grafikusok, üvegművészek, szobrászok, fotóművészek, textilművészek. A díjazottak az alapítvány Visegrádi utcai 100 négyzetméteres helyiségben kapnak csoportos kiállítási lehetőséget. A pályázatot írásban kell benyújtani a koka-alapitvany@freemail.hu címre, illetve a Kóka Ferenc Művészeti Alapítvány levelezési címére: 2000 Szentendre, Sóllyom u. 5. Beadási határidő: november 20.

„Mit tehették érted?...” témában, életkortól függetlenül hirdet nemzetközi képzőművészeti pályázatot az Idősek Közösségeinek Szövetsége, valamint az Együd Árpád Kulturális Központ a generációk, családok kapcsolatainak erősítésére. A pályázaton hivatásos és amatőr alkotók egyaránt részt vehetnek. Beadási határidő: szeptember 20. (Bővebb információ a 70/942-2411, és a 82/512-228-as telefonszámon kérhető.)

Nemzetközileg elismert kiválóságaink és ambíciózus fiatal művészeink kisméretű festményei, grafikái és egyedi stúdió üvegek széles választékban kaphatók:
Kiskép Galéria a Budai Várban
A művészekről olvasható: www.mutermek.com
A galéria kiállításai követhetők Facebookon: Kiskép Galéria
Cím: 1014 Budapest, Országház utca 15.
Nyitva naponta: 10-18 óráig
Telefon: 201.4935
E-mail: kiskepgaleria@gmail.com

PROGRAMJA A XIII. FALK ART FÓRUMON
2012. szeptember 22-én, szombaton 14-22 óráig

ELŐZETES TÁRLAT
a 2012. október 17-től november 24-ig megrendezésre kerülő
LITKEY GYÖGY (1907 – 1975) festőművész emlékkiállításból

REMEKMŰVEK – REMEK MŰVEK VII.
Peterdi Gábor: Nyár (Summer I.) -1957

MODERN KLASSZIKUSOK – KLASSZIKUS MODERNEK VIII.

TÁRLATVEZETÉSEK: 17.30 és 19 órakor.

A HAAS DALÉRIA GANGVERSENYE
a ház udvarán 18 órától : Weszely Ernő (harmonika)
Linda Sue Moshier (ének) koncertje

1055-Bp.Falk Miksa u. 13. fsz.2.
Tel: 302-5337, 06-20-9837-246
Email: haasgaleria@tvnetwork.hu
www.haasgaleria.hu

Kevesebb mint egy évtized alatt nemzetközi hálózattá terebélyesedett a berlini székhelyű LUMAS, amely 2003-ban egy fotókat gyűjtő német házaspár vállalkozásaként indult, és neves fotóművészek nagyobb példányszámában, kiváló minőségben sokszorosított munkáit forgalmazza. A saját helyét a művészet és a lifestyle határmezsgyéjén kijelölő galéria jó érzékkel fejezte fel egy piaci rést, és csakhamar a műkereskedelem olyan nemzetközi központjait is meghódította, mint New York, Párizs vagy Zürich. Amikor a Műértő 2008. májusi számában bemutatta a LUMAS-t a hazai olvasóknak, még valószínűtlennek tűnt, hogy a cég belátható időn belül Magyarországon is megjelenik. Most, négy évvel később mégis itt vannak – igaz, nem saját bolttal, hanem egy új hazai galéria, az X6 partnereként. Az Október 6. utcában nyílt és nevét is innen kapó új intézmény tulajdonosai először egy „klasszikus” LUMAS galériát álmodtak

Budapestre, a tárgyalások során azonban hamar kiderült, hogy a hálózathoz tagként való csatlakozás túl sok kötöttséggel jár. Mivel azonban a LUMAS is érdekeltnek tűnt a budapesti jelenlétben, amelynek egyfajta hídfunkciót is szán a kelet-európai térség, mindenekelőtt Oroszország és Ukrajna felé, hamar megszületett a megállapodás egy, a berlini cég történetében is új kontrukcióról: az X6 partnergaléria státust kapott. Ez annyit jelent, hogy működése kezdeti időszakában kizárólag a LUMAS portfóliójában lévő műveket forgalmazza – ez 160 művész mintegy 1600 alkotását öleli fel, amelyekből általában 75, 100 vagy 150 példányos sorozatok készülnek különböző méretekben. A fotógalériákban árult 5-6 da-

rabos edíciókhoz képest jóval nagyobb példányszám lényegesen alacsonyabb, szélesebb vásárlói réteg számára is elfogadható árakat eredményez. A LUMAS ugyancsak „bejáratos” néhány ismert archívumba, így az élő mesterek mellett – akik között olyan sztárok vannak, mint Michel Comte vagy Nan Goldin – a XX. századi fotóművészet számos kiemelkedő képviselőjének munkáit kínálja. Edward Steichen, Andreas Feininger és Berenice Abbott mellett a magyar származású Martin Munkácsi is közéjük tartozik.

A tágas és színvonalasan kialakított budapesti galéria a megnyitón a gazdag választéknak egy szűkebb, gondosan válogatott szeletét mutatta be. A kiállított művek folyamatos „mozgásban” vannak, de a látogatók nemcsak ezeket a fotókat vásárolhatják meg, hanem a LUMAS teljes kínálatából rendelhetnek. Mint Trembeczki Péter, a galéria vezetője elmondta, az X6 nemcsak a műveket kapja meg a LUMAS-tól, hanem mindazokat az információkat is, amelyek a hatékony értékesítéshez szükségesek. A LUMAS-portfóliót kizárólagos joggal képviselik, ugyanakkor módjuk van arra, hogy a kínálatot más forrásokból is bővítsék. Ez óriási lehetőség, hiszen az X6 által beemelt műveknek kedvező értékesítési mutatók esetén esélyük lehet bekerülni a LUMAS globális kínálatába, azaz megnyílnak előttük a világpiac. Persze ennek szigorú feltételei vannak: az „idegen” anyagnak versenyképes minőséget kell képviselnie, és a digitális printeknek a LUMAS által is használt, Köln melletti WhiteWall laboratóriumban kell

X6 Gallery, Budapest

Hozott anyagból és saját forrásból

Michel Comte: Sharon Stone, 1997–2007
limitált széria, különböző méretek

Robert Lebeck: Űrhajósok emlékműve, Moszkva, 1979–2010
limitált széria, különböző méretek

készülniük. Az X6 természetesen első sorban magyar fotóművészek munkáival tervezi bővíteni kínálatát. Magyar művész lesz a galéria első egyéni tárlatának szereplője is – erre a bemutatóra novemberben, a Fotóhónap keretében kerül majd sor.

Értékesítési trendekről két hónapos működés után még nem tudott beszámolni a galéria vezetője, az azonban máris látszik, hogy a forgalomban jelentős a külföldi vevők aránya. Ebből a szempontból a galéria fekvése – a külföldi turisták szokásos útvonalán, a Bazilika és a Parlament között – kifejezetten kedvezőnek mondha-

tó. Egyelőre a magyar vevők között is többségben vannak a galériába véletlenül betérők, de vannak már visszajáró vendégek. A vásárlók többsége nem gyűjtő, inkább lakását igyekszik igényesen dekorálni. A kereslet megoszlik az olcsóbb és a drágább művek között. Az első hónapok erőgyűjtése után a galéria a választék saját forrásokból történő bővítésére, egyéni és tematikus kiállítások rendezésére kíván összpontosítani, és szeretné portfólióját különböző művészeti rendezvényeken is népszerűsíteni. (X6 Gallery, Budapest V., Október 6. utca 21.)

EMÓD PÉTER

Bízza a BÁV-ra!

Műtárgyait magas áron felvásároljuk!

Kiemelkedő szaktudás • Megbízhatóság
Kiterjedt ügyfélkör • Sikeres árverések
Kedvező beadói jutalékrendszer

V. Bécsi u. 1–3., Telefon: 1-429-3020
V. Bécsi u. 3., Telefon: 1-429-2064, 1-429-2066
V. Párisi u. 2., Telefon: 1-318-6217, 1-411-0301
V. Falk Miksa u. 21., Telefon: 1-353-1975
V. Váci u. 74., Telefon: 1-318-3733, 1-486-1331
II. Frankel Leó u.13., Telefon: 1-315-6588, 1-315-0417
V. Szent István krt. 3., Telefon: 1-331-0513, 1-473-0666

www.bav.hu/felvasarlas f bavmukereskedelem

Kínálja fel hazai és külföldi alkotók festményeit, műtárgyait, ékszereit, óráit, bútorait és szőnyegeit, mi megtaláljuk a legkedvezőbb lehetőséget!

2012. II. félévének aukciós programja:

61. Művészeti Aukció: 2012. november 13-14-15.
Felvásárlás vége: 2012. szeptember 14.

89. Ékszer-, 6. Ezüstaukció: 2012. december 11-12.
Felvásárlás vége: 2012. október 12.

Felvehőhelyeinken a felvásárlás folyamatos.

ALAPÍTVÁ 1773

Múcsarnok, Budapest

„Mennyi láрма!”

(folytatás az 1. oldalról)
Címkekkel és magyarázó kommentárokkal ellátott, gipszkartonnal halmozottan terhelt termeiben a kortárs művészet jól ismert neveitől válogatott a témába vágó munkákat, azt sugallva, hogy az alkotók széles körét foglalkoztatja ez a probléma. Vagy másként fogalmazva: sokakat most ez a probléma foglalkoztat. Azt sugallja, hogy a kádárizmus öröksége, a magyar karakter sztereotípiái, a társadalmi minták vizsgálata, a politikai lövészárkok, a nemzeti önazonosság milyensége a jelen képzőművészeti gondolkodásában inspirációt jelent. Rögtön az első teremben Jankovics Marcell 2002-es Ének a Csodaszarvasról című animációja kínosan magára hagyott. Jankovics vizuális esszéje valóban a forma eredetkérdéseiről értekezik, a legszorosabb értelemben keres választ a kiállítás-címre. De rögtön mellé sorolva Kovách Gergőék gitározó Mátyás király-antiemlékműve vagy Szolnoki József hun videója egyértelművé teszi: a kiállítás témáját valójában sem a kurátor, sem a művészek többsége nem vette komolyan. Monumentális tréfa tanúi vagyunk.

Keserü Ilona: Nagy színváltó gubanc, 2007

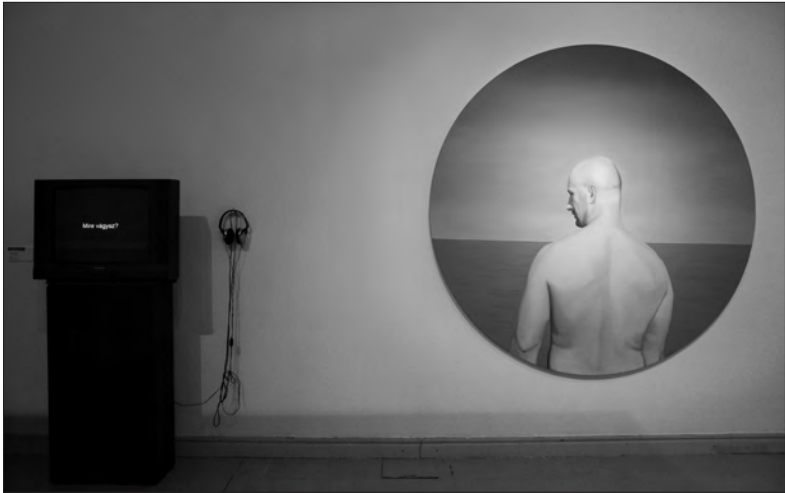
Valahogy mégsem nevetünk. Először is azért, mert a válogatás pontatlan. A művek jelentős része erőltetetten tartozik ide, a tárlat kontextusában telítődik politikai értelmezéssel. Gerber Pál Önhítt és Pökhendi feliratú fekete nagypárnái szólhatnak a magyar jellemről. De annyi másról is. Másodszor azért, mert ha nem aforizmagyűjteményt akart szerkeszteni a kurátor, akkor egy ilyen érzékeny kérdésnél nem mellőzhet-e volna az érvelő választ. Történelmi összefüggéseket, magyarság-képzetek vizsgálatát. Ha van egyáltalán ma relevanciája kérdésének, akkor a válaszok műfaja inkább a textus, az esszé, a művészettörténeti vagy filozófiai értekezés, a szociológiai vizsgálódás, a hetilap-vita. Vagy ha kiállítás, akkor visszatekintő és sűrű szövetű. Nem pedig gegparádé. Gulyás nagyjából megmaradt a poénoknál. Képekben is, szövegekben is. Idézetekkel kitapétázott örökség-termben bekezdésnyi részleteket olvashatunk, amelyek találóak, s mint ilyenek nagyon alkalmasak arra, hogy általuk ráismerjünk – ellenfeleinkre. „Mennyi szájhős! mennyi láрма! / S egyre súlyyedt a naszád; / Nem elég csak emlegetni: / Tudni is kell jól szeretni, / Tudni bölcsen, a hazát.” Aranyt olvasva mindenki biztos lehet benne, hogy „ők” a szájhősök, s „mi” szeretjük bölcsen a hazát. Harmadszor azért, mert Gulyás már megint majdnem telibe talál. Ott van lényegi kérdések közelében, de épp azokat nem teszi föl. Ez az iro-

nizáló kiállítás nem segít történeti tudatunk megtisztításában: cseppet sem kerülünk közelebb a Kádár-kor vagy a teljes XX. század kritikus-önkritikus újragondolásához. Gerhes Gábor Zé, avagy egy ország című dokumentáló fotósorozata az ügynökök fedett találkozóhelyeiről itt csak egy odavetett mondat. Kibontva, egy vizsgálódó tárlaton a létező szocializmus törvénytelen kulisszáiról és alantas játszmáiról értekezhetne más művekkel lényegi összefüggésbe hozva. Negyedszer azért, mert az egyik megkerülhetetlen kérdést föl sem veti. Vajon mitől lehetne érvényesen magyar a magyar művészet? Ha ugyanis ezt a változatlanul kínosan aktuális problémát feszegetné, akkor nagyobb figyelemmel fordult volna a Bukta Imre-típusú művészek felé, akik a szomorú sorsú, saját magát periferizáló ország poézisét emelik egyetemes rangra. Ötödször azért, mert a tematikus görcs miatt sok gyenge mű csúszott be a válogatásba. A példákat mellőzném. Rosszkedvünk hatodik oka talán a legfontosabb. Úgy tűnik, hogy új demokráciánk története során az épp

Kotormán Norbert: Anonymus, 2008

sajnálatosan kevés), vannak plakát típusú művek is, amelyek egymondatos válaszokat vagy erős metaforákat fogalmaznak érvényes képekké. A mostani múcsarnoki tárlatról elegendő talán gondolkodtató munkáival Szombathy Bálintot, Gyenis Tibort, Kupcsik Adriánt citálni. Lehet-e reprezentatív kiállítást rendezni ilyesfajta törekvések bemutatására? Már hogy ne lehetne. Tiszteletre méltó a kurátor bátorsága, hogy a feszített érzékenység közepette ütközésre túlzottan is alkalmas kérdést tesz föl kiállítása címében. Ami elmaradt: a kimunkálási szakasz, a művészeti szakma belső történéseinek és a környező szorongató, kultúraellenes külvilág elemzése után a művekből adódó bizonytalan vagy yers válaszoknak az érzékeny értelmezése, kiállítással fésülése. Végül is „mi a magyar?” Engedtessek meg Bibó Istvánt idézni. Nem a kioktatás szándékával, hisz Gulyás filozófiai műveltsége imponáló. Inkább közös gondolkodást várva. „Felkutathatnánk sokféle magyar jellegzetességet anélkül, hogy mindezeknek a fenntartása és ápolása egyben feltétlenül a magyar közösség megújulását és megerősödését is jelentené. Ha igaz, hogy az alkat olyan valami, ami elsősorban reagálásban, a valóság érzékelésében, feladatok vállalásában és feladatok elvégzésében mutatkozik, akkor a közösség életére alkalmazva nyugodtan mond-

Asztalos Zsolt: Eszperantó nyelvlecke, 2011 és Fehér László: Férfi a vízparton, 2011

támogat, és nem kritizál. Nem hívta meg társkurátornak Kerényi Imrét, de nem hívta meg a művészek közé Horváth Tibort vagy a Kétfarkú Kutya Pártot sem. Megenged-e a vizuális művészek természete társadalomtudományi, politikai-érvelő vagy láttató válaszokat? Hogy ne engedne. Léteznek művekben is politizáló alkotók (nálunk

hatjuk úgy is, hogy az alkat mine-műsége, az alkat épsége, az alkat regenerálódása elsősorban politikában mutatkozik meg. Politika alatt természetesen nem a politikusok működését magában, hanem a közösségi feladatok megoldásának az egész folyamatát értve.” (Megtekinthető október 14-ig.)

BÁN ANDRÁS

Tárlatvezető

Fekete, fehér, igen, nem

Az alábbi tárlatok közül egyik sem képzőművészeti, mert ez alkalommal az érdekelt, mitől érzi magát jól vagy nem jól a látogató valamely kiállításban. Ettől még választhattam volna képkiállításokat, bár ott elsősorban a koncepció dönt, s csak másodsorban az elrontható rendezés, illetve újabban az avatatlanok kezén járványszerűen terjedő hektikus falszínzés. Mivel festményeket és szobrokat elvileg tényleg nem túl bonyolult elhelyezni, alább olyan, vegyes anyagot felsorakoztató bemutatók következnek, amelyeket csak kifinomult és kidekázott eszközökkel lehet a néző számára elviselhetővé tenni.

Minden megvan

A PIM szerencsére sosem gondolja úgy, hogy az emlékkiállítások alkalmasból a teljes monográfiát szemléltetni kell, helyette – Örkénnyel szólva – a „Mi mennyi?” kérdés mentén meghatározza a fókuszpontokat (vagyis kiválasztja az alkotóra leginkább jellemző momentumokat), s arra fűzi fel az archív anyagot. Az Ottlik Géza 100. születésnapjára rendezett Minden megvan című tárlat másfél szobában kapott helyet, benne mégis minden megvan, ami lényeges. Nyitányként Ottlik szobája fogad. A halott enteriőrök mindig sugallnak valamiféle indiszkréciót – ami persze magától értetődik, hiszen bárki életének a feltárása az –, ám ebben az esetben az érzést közömbösíti a bekeretezett Esterházy-ajándék, az „Iskola a határon” egyoldalas másolatműve, amely Ottlikot szinte elevenen kapcsolja az utókorhoz. A regény eredeti helyszíne adja meg az alaphangot, ugyanis a kőszegi katonaiskola kontúros rajza borítja a falakat, s rajtuk két zárókő, azaz két Keserü Ilona-festmény – a művész által átfestett Ottlik-gyerekképe és az idős mester arcképe – között sorakoznak két- vagy háromsorosan a lapos dokumentumok (illetve kivételként az író első, piros kiscipője). A fotográfiák nagyok, és mivel jól láthatók, élvezhetők is, a mértéktartó szöveges részek pedig megemészthetők.

Ez tehát az életút, szülőkkel, barátokkal, szerelmekkel, irodalmi és filmes eseményekkel, ami pedig nem szorosan vett irodalomtörténet, viszont kihagyhatatlan, az a térbe állított plexitárlókba került. Megesett már itt, hogy az áttetsző lapokkal való beépítés kaotikussá tette az összképet, de erről most nincs szó, a hatás a szándék szerint levegős és könnyed, és így szinte intim kapcsolatot ápolhatunk a rekvizitumokkal megmarkott bridszasztallal, az önazonos tweedzakóval vagy a klasszikus fazonú kofferrel. (Megtekinthető 2013. január 30-ig.)

Elmozdulás

Az irodalomtörténeti múzeumoknak nyilván rutinjuk van a fekete-fehér (sőt megfakult szürke vagy barna) fotográfiák és iratok kiállításában. Aki nekik viszont nincs, kemény próba elé állítják a naiv közönséget. Mint például (a teljesen érthetetlen módon) az Iparművészeti Múzeum második emeletén látható Mozdulat – A magyar mozdulatművészet története és kapcsolatai 1902–1950 között című bemutató rendezői, akik olyan imponáló méretű eredeti anyagot hoztak össze, hogy az stabil alapját képezheti egy majdani kézikönyvnek. Ám úgy tűnik, a dolog valóban csak eddig jutott, s elhamarkodott ötlet volt mindezt tárlat formájában prezentálni, merthogy az eredeti iránt érzett feltétlen tisztelet s a hozzárendelt puritán felsorolás inkább csak amolyan iskolai kiállítást eredményezett, amin a pár, témába vágó műtárgy szerepeltetése sem enyhít sokat. Nem mintha nem lenne érdekes Isadora Duncant, továbbá – Máté Olga és Pécsi József felvételein – a hajdani magyar előadó-művészek pózait látni, de a leleteknek kijáró múzeumi félhomály, no meg a sok-sok ezer karakter olvasása jócskán megnehezíti e jobb sorsra érdemes műfaj tanulmányozását. Nemcsak a kisbetűs ismertető mérete, hanem a korabeli, megfakult, hagyományos írógéppel teleírt oldalak mennyisége is megterhelő.

A Madzsar Alice és Palasovszky Ödön „lényegretörő színháza” tablónál ugyan még nincs vége a kiállításnak, ám itt a téma a Kassák Múzeum tárlatával érintkezik.

A Zichy-kastély sokablakos, nagy ajtókkal szabdaltszobáiban sem lehet könnyű bármit is kiállítási helyzetbe hozni. Arról nem is beszélve, hogy amióta felépült a remek Kassák100! kiállítás, és a pénztárpult bevezetett kis híján a mértani középbe, az első terem olyan esetleges képet nyújt, mintha a múzeum épp költözködés előtt állna. (De még nem.) Romkocsmákban terjeng hasonlóan laza fling, s ettől az ember rögtön elengedettnek érzi magát, és megpróbálja megtalálni az aktuális kiállítást.

Hamar kiderül, hogy az Elmozdulás – Munkáskultúra és életmódreform a Madzsar-iskolában című időszakos tárlat hozzásimul az állandóhoz (persze, időben ott vagyunk), a design követi a kassákos kompozíciókat, tárgy és felirat köszönő viszonyban vannak egymással, a mozdulatfajtákat bemutató fotók pedig szép, raszteres rendben borítják a falat. Átellenben némi dokumentum bekeretezve, beljebb majd több is lesz, például jó állapotú folyóiratok. Ebből a múzeumból szerencsére kiirtották a szarkofág-szerű, komor favitrinetek, a tárlók diszkréték, így csak a bennük elhelyezett tartalom érvényesül.

A belső kisterem adottságainál fogva könnyebben kezelhető, a rendelkezésre álló anyag egyneműségéből kiindulva azonban meglepően dinamikus az összkép. Szemközt gúlában álló férfiakat ábrázoló, faltól falig kép fogad, jobbra a korabeli kulturális kapcsolatok szövevényét felrajzó tabló, balra a kor progresszív vizuális kultúráját tükröző, a színpadi térbeliséget is sugalló installáció. Itt sikerült látvánnyá tenni a mulandót, amelyet kézzelfoghatóan csupán egy szerény kis zománc tábla képvisel a „Madszar Alice mozdulat művészeti intézete” felirattal. (Megtekinthető november 4-ig.)

IBOŠ ÉVA

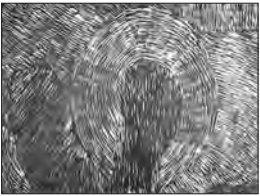
művészettörténész, kritikus

1974. szeptember

Tárlatvezető – a múltba

Egymásba omló színfoltok

Papírlap és vízfesték – az általános iskolás rajzórák mindannyiunk által jól ismert párosa. Nem okozhat tehát meglepetést az sem, ha kijelentjük, hogy az akvarellműfaj meghatározó egyéniségei zömmel rajztanárok közül kerültek ki. A kérdés csupán az, hogy az órák befolyása hosszú távon milyen eredményt hoz – ha tetszik, hogy ez a lelkesedés eredményezheti-e egy szakma újoncainak kinevelését. Az akvarell helyzete ugyanis mind társadalmi rangját, mind a művészeti szcénán belüli pozícióját tekintve kérdéses. Mi sem jelzi ezt jobban, mint hogy múzeumi szinten a grafikai részlegek kezelik a vízfestéssel készült munkákat, miközben a grafikus-

művészek egyértelműen a festészet körébe sorolják az akvarellképeket. Ha végignézzük a IV. Országos Akvarell Biennále alkotóinak névsorát, hamar figyelmesek lehetünk arra, hogy javarészt festők munkái kerültek a válogatásba. Akvarellmunkákat láthatunk többek között Bartha László, Blaskó János, Gerzson Pál, Ircsik József, Iványi Ödön, Kishonthy Jenő, Orosz János vagy Szentgyörgyi József ecseteiből. A Kovács Béla rendezésében megvalósult kiállítás jellemzője, hogy bár a gerincét a negyvenesek képviselik, sok ígéretes fiatal képvisel-teti magát egy-egy képpel. A többségükben figurális munkák összhatásuk-ban tapogatózásnak, körüljárásnak tűnnek – a végleges, kialakult stílusje-gyek még láthatóan váratnak magukra. Ami külön kiemelendő azonban, hogy az egri biennále egyfajta hagyomány folytatásaként ebben az évben is bemutatja a művészeti stílus egyik neves előfutárának ismertebb da-rabjait, így jelen tárlat Vaszary János (1867–1937) akvarelljeinek szentel külön figyelmet. *(Megtekinthető volt 1974. augusztus 20. és szeptember 20. között.)*

Hetedszerre

A keszthelyi Balatoni Múzeumban július óta látogatható kiállítás az év-szak és hely szerencsés együttállásának apropóján annak a képzőmű-vészeti hagyománynak a részét képezi, amely évről évre igyekszik egy-gyarapodó közönségnek bemutatni a hazai festészet, szobrászat és gra-fika legújabb törekvéseit. Az idei rendezvény képzőművészeti alkotá-sainak száma különösen magas, a 86 festmény és 45 grafika mellett szép számmal képviselteti magát a textilművészet, a szobrászat, vala-mint az érem- és plakettmesterség. A fes-tőművészek névsorát többek között Áron Nagy Lajos, Csiszár Elek, Gerzson Pál vagy Korniss Dezső gazdagítja; grafikai mu-nkával szerepel Ábrahám Rafael, Bálványos Huba, Swierkiewicz Róbert vagy Szabados Árpád; a szobrászatot Borbás Tibor, Kő Pál vagy Szabó Iván neve fémjelzi, az érem- és plakett részlegét pedig Fekete G. Dezsőé, Renner Kálmáné vagy Tóth Sándoré. A ki-állítás egyik legérdekesebb műve Lieber Éva

nevéhez fűződik, akinek textilmunkájáért a zsűri a Balatoni Nyári Tár-lat Nívódíját ítélte meg. Lieber az 1960-as évek óta rátétes és varrott textilképeivel van jelen a hazai képzőművészetben. Alkotásait a kitűnő kompozíciós készség, finom színérzék, választatkos anyaghasználat és precíz kivitelezés jellemzi. A tárlaton látható, jellemzően 1-2 méter fe-lületű munkáin (Házasság, Növény-kompozíció, Macedónia) a figurák, illetve a növényi, ornamentális motívumok szinte önálló életre kelnek. A kétévente megrendezett, immár hetedik tárlat Veszprém megye ta-nácsa, a Magyar Képzőművészek Szövetsége Észak-Dunántúli Területi Szervezete, a Szakszervezetek Veszprém megyei tanácsa, a Kiállítási Intézmények (Múcsarnok) és a Veszprém megyei Múzeumok Igazgatósága együttműködésének köszönhető. *(Megtekinthető volt 1974. július 7. és október 13. között.)*

Stúdió '74

A Fiaatl Képzőművészek Stúdiója és a Kiállítási Intézmények szerve-zésében megvalósult bemutató az ismert sorozat legújabb felvonása. Az ez évi, Stúdió '74 tárlat művészeti szelekciójáért, illetve rendezéséért Frank János felelt, aki – a művészlistát végignézve – nem bízott a vé-letlenben; izgalmas, változatos és tartalmas munkákat válogatott össze a stúdióhoz közel álló művészek anyagából. A kiállított munkák közös jellemzői az absztrakció, az erőteljes kompozíció, a geometria és a gyer-mekrajz-hatás. Utóbbi képviseletében említhetjük Ujházi Péter Nagy fo-lyó című akvarelljét, amely látványát tekintve a művésztől megszokott mozgalmasságot és elbeszélő jelleget hozza, továbbá Szabados Árpádtól a József körút 67. lakói, illetve a József körút 67. tárgyai című képet.

absztrakt forma erős kontúrjainak megalkotásával kelt dinamikus, drá-mai benyomást. Kocsis Imre Balkon című festménye a fotorealista ábrá-zolásmódot, míg Csavlek András (Vietnami üzenet), illetve Bodóczy István (A bizottság) munkája a politikai tematikát képviseli. *(Megtekint-hető volt 1974. szeptember 14. és október 6. között.)*

STÁNITZ ZSUZSANNA

Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém

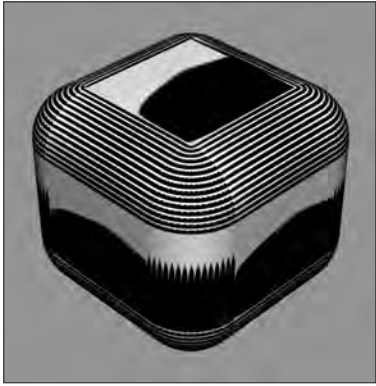
Luminokinetikus tárlat

Érdemes Veszprémbe utazni mos-tanság, látnivaló akad bőven: a Dub-niczay-palota barokk termeiben az újrarendezett László Károly Gyűj-temény, a Modern Képtárban Vass László konstruktivista gyűjteménye mellett a Somló–Spengler gyűjtőhá-zaspár nemzetközi színvonalú kol-lekciója, sőt még a megyei múzeum is érdekfeszítő kiállítással csábít. Fény, szín, mozgás címmel a Laczkó Dezső Múzeumban a hazai kineti-kus és fényművészet jeles képviselői sorakoznak fel, az úttörőktől egé-szen a legfiatalabb alkotókig. A ki-netika szó művészeti provenienciája az 1920-as Realista manifesztumhoz vezet vissza, amelyben Naum Gabo a statikus helyett a kinetikus ritmu-sokat proponálta. Gabo a gyakorlat-ban Moholy-Nagy László, Marcel Duchamp és Alexander Calder mel-lelt elsőként kísérletezett kinetikus szerkezetekkel. Irányzattá az 1950–1960-as években teljesedett ki a ki-netikus művészet, mely folyamatban a magyar és magyar származású al-kotók hangsúlyos szerephez jutottak. A hazai törekvéseket átfogó módon prezentáló veszprémi tárlatról sajnos hiányzik Moholy-Nagy, akinek Fény-tér-modulátora a fénykinetikus műfaj emblematikus prototípusának számít. A kiállítók közül mindenekelőtt Ni-colas Schöffer, Harasztty István és Bolygó Bálint mobiljai. Szintén folyamatos-ság figyelhető meg Z. Gács György, Bohus Zoltán és Gáspár György üveg-plasztikai között, amelyek interak-cióba lépnek egymással. Dinamikát kölcsönöz a műveknek, hogy a kü-lönböző technikák egymás mellett

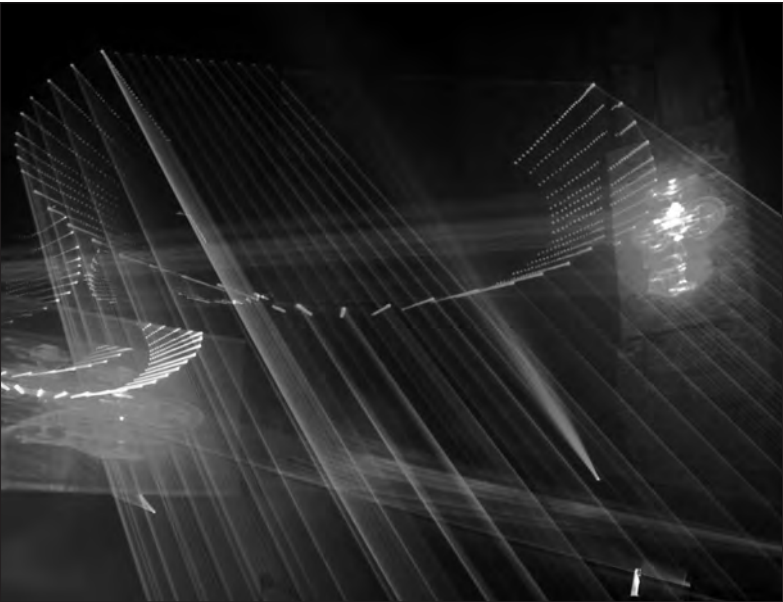
Harasztty István: Nagy kapus, 2007
krómacél, plexi, 13x29 cm

zött. Erre jelentenek jó példát Nicolas Schöffer, Harasztty István és Bolygó Bálint mobiljai. Szintén folyamatos-ság figyelhető meg Z. Gács György, Bohus Zoltán és Gáspár György üveg-plasztikai között, amelyek interak-cióba lépnek egymással. Dinamikát kölcsönöz a műveknek, hogy a kü-lönböző technikák egymás mellett

Dohnál Áron: Fénymodulátor, 2001
öngerjedő interferogram, vetítőkocka

jelennek meg: Vasarely op art nyoma-ta, Nemcsics Antal szintan-objektjei, Dohnál Áron sztereofestménye, Csáji Attila hologramterve, Fajó János há-rom krómacélszobra, Pauer Gyula a valóság és az illúzió kapcsolatára rákérdező festményei mind külön-böző aspektusait tárják fel a válasz-

Csáji Attila: Hajlított fény, 1976–2011
neon fényszobor, 30x60x40 cm

tott tematikának. Pócsy Ferenc tük-rökkel megsokszorozott neontere és a Fénymorzsoló (2001) című, több-szörösen tükröződő alkotása mellett szintén ő készítette a kiállítóteret uraló, nagyméretű Tiltott átjáró című művet (2005). Ez utóbbi egyedülál-lóan izgalmas, illúziós térjátékot kelt azáltal, hogy bár szemből nyitott-nak látszik, mégsem az, mivel a 22 – mindkét oldalán tükröző – tükör-párból készített alkotáson négyszeres tükröződés megy végbe. A nem túl nagy helyiségben a művek rafinál-tan vannak elhelyezve, s felerősítik egymás hatását. Ez alól csak Csáji Hajlított fény III. (1976) című neon-műve jelent kivételt, amely sajnálatos módon egyáltalán nem érvényesül. Nyilván adottak és eléggé szűkö-sek voltak a lehetőségek, de a hajlí-tott neoncsövet csak egy elsőtétített térben lett volna érdemes kiállítani. Nála jobban járt Mengyán András, akinek nemrégiben készített munkái külön lesötétített termet kaptak, ahol két UV-reagens pigmenttel festett akrillképe és hosszas kutatómunká-val kikísérletezett, háromdimenziós lézeranimációja látható. Míg egyes művészek (Mengyán, Csáji, Harasztty, Bolygó) leginkább technikaorientált műveket készítenek, amelyekben a tudományos újítások, felfedezések lépnek elő legfőbb inspirációként, addig velük szöges ellentétben más alkotók (Dargay, Paizs, Bohus, Fajó) inkább olyan egyszerű, letisztult megoldásokat választanak, amelyek-ben fényhatásokkal vagy visszatük-röződésekkel operálnak. Bár a tárlat összetétele kissé esetlegesen tűnik, a bája is éppen ebben rejlik. Olyan alkotók is előtérbe kerülnek, akikről kevesebbet hallani. Ismerve a hazai múzeumi viszonyokat, nem kis fel-adat lehetett egy ilyen kiállítás meg-rendezése – elég, ha csak a technikai apparátusigényre, a műtárgykölcsön-zésekre, a kényes művek szállítására gondolunk. Nyilván ezzel függ ösz-sze, hogy sajnos ritkán szerveznek tárlatot az egyébként nagyon izgal-mas és hálás téma köré. E hiánypót-ló kiállítás megrendezése a Kalocsán (állandóan) látható Nicolas Schöffer Gyűjteményhez hasonló jelentőségű, amely szintén a teljesség igényével mutatja be az idén száz éve szüle-tett Schöffer művészeti hagyatékát. *(Megtekinthető november 11-ig.)*

ZOMBORI MÓNIKA

Magyar street art művészet Berlinben

1000% & Chimera-Project

A street art művészek domesztikálása – legálisan használható objektumokhoz és hivatalos kiállítóhelyekre terelése – az esetek többségében nem vezet semmiféle pozitívumhoz. Persze jó a galeristáknak, és még jobb a közterület-fenntartóknak, de a művészeknek kevésbé: kiszakítja őket megszokott munkaterületükről, megfosztja őket azoktól a kommunikációs csatornáktól és lehetőségektől, amelyeket mindennapi művészeti tevékenységük során használnak – márpedig ez az utca emberéhez és a többi hasonló csoporthoz eljuttatni kívánt üzenet torzulásához, elsekélyesedéséhez, felszámolódásához vezethet.

Ugyanakkor igaz, hogy a sztriktartisták java része valamely művészeti iskola aktív vagy végzett hallgatója, ami szerencsés momentum, hiszen eszköztáruk így nem korlátozódik a stencilre, sprayre, matricára és a többi utcai harci kellékre,

1000%-ban belsőtéri murália

ezt a lehetőséget látta meg az 1000%-ban, így együttműködésre sarkallták tagjait. A két csoport az első közös kirándulás, a 2011-es Stroke.Edition óta már több lépést tett meg együtt, ezúttal háromról ejtek szót – kettőről az aktualitásuk, egyről a hozzájuk való kapcsolódása miatt.

tette el újra, és a magyar szövegeket németre fordította; Orosz folytatta a kétdimenziós figurák objektté formálását, és egy új festménysorozattal is jelentkezett (nyakkendő, visszaszító gourmand-ok szobuborékokba köpik ki néhány ínycsiklandó étel nevét). A sor persze folytatható lenne – elég csak rápillantani arra a beltéri murálira (kollázsra), amelyet az 1000% közösen jegyez (bár ez jelentős részben régi munkákból áll, mégis új műnek tekinthető), vagy arra az alkotónként öt-öt kis ikonra, amelyet itthonról vitt alapanyagra Németországban festett meg mindenki.

A rendezés némileg a dunaújvárosi Kortárs Művészeti Intézet 3in1 című bemutatóját idézi (2005), ahol a fent nevezett művészek többedmagukkal vettek részt. A Neurotitan első termében az öt alkotó külön-külön mutatkozik be, javarészt új munkákkal, a nevük feltüntetésével (a címadás nem jellemző a csoport tagjaira, pontosabban helyettesíti azt a képeken olvasható sok szöveg). A második terem (a korábbi kültéri műveket bemutató dokumentumfilmek, egy online Flickr-Map és a Kulo mozi mellett) már közös platform, közös kísérleti terep, ahol a tárgyak olykor látszólag véletlenszerűen kerültek egymás mellé. Viszont ez a tér reprezentálja leginkább az 1000% művészetről, kiállításáról, galériákról képviselt álláspontját: sokféleképpen olvasható kép- és szövegkavalkád, ahol az autonóm művész szerepe kevésbé fontos, mint a közösen jegyzett végeredmény. Meg persze a kültéri falfestmények – amelyek a kiállítás zárása után még legalább 9 napig emlékeztetik a berlini közönséget, hogy kik jártak náluk a nyár végén.

A finisszázs után a Chimera-Project az alkotások egy részét szeptember 13-án továbbviszi a Stroke Urban Art Fairre. A Chimera ugyanis nem jótékonsági szervezet – ahogy az 1000% tagjai sem hobbiművészek. Az együttműködés alapja a kölcsönös bizalom, a cél a szakmai és – nem utolsósorban – a potenciális vásárlóközönség megszólítása. Az előbbit már a megnyitó napján realizálhatták, hiszen – a Neurotitan munkatársai szerint – szokatlanul sokan jöttek el a vernisszázsra. Ennek egyik oka a Chimera-Project intenzív sajtómunkája, a másik pedig, hogy a street art világában ismert és elismert művészek, bloggerek is felhívták a figyelmet az eseményre – és ez az 1000% nemzetközi megítéléséről, szcénán belüli presztízséről is sokat elárul. Az együttműködés gazdasági vonatkozásairól Mittich Boglárka szűkszavúan csak annyit mondott: „idén elég sok munkát adtunk el...” (*Neurotitan Galéria, szeptember 11-ig, Stroke Urban Art Fair, szeptember 13–16-ig, <http://thousandpercent.org/>; <http://www.chimera-project.com/>; <http://www.neurotitan.de/>*)

FEHÉRVÁRI TAMÁS

Vörös Krisztián fala a galéria első termében

hanem az ecset, az olaj- és akrilfesték, a vászon vagy a farost sem ismeretlen médium számukra. A kérdés az, hogy négy fehér fal közé beszorítva hajlandók-e használni az utca művészetén túlmutató készségeiket, ismereteiket, vagy önmagukat csupán street art művészként kívánják (re)prezentálni – megismételve azokat a sémákat és témákat, amelyekkel a galérián kívül elismerést szereztek, és amelyről azt gondolják, a kurátor és a közönség is csak ezt akarja tőlük látni, és semmi mást. Pedig általában sem az egyik, sem a másik nem bánja, ha mást is lát.

Amint azt az elmúlt tíz évben már többször bizonyították, az 1000% csoport tagjai mindezzel nemcsak tisztában vannak, de még inspirálja is őket, hogy festőként, grafikusként, hovatovább szobrászként is megmutatkozhatnak, és mindezt a kompánia égisze alatt szervezett kiállítások során tehetik meg. Így a közönség azon része, amely az utcáról ismeri őket,

Ez utóbbi a Telepen, 2012 elején megrendezett retrospektív 1000%-kiállítás volt, amely 10 000% címen futott (ezzel – egyes visszaemlékezések szerint pontatlanul – arra utalva, hogy a csoport tízéves lett). Tulajdonképpen ez a budapesti dokumentációs tárlat, valamint ennek a Neurotitan Galéria kurátorai számára tartott prezentációja vezetett oda, hogy az 1000% a Chimera-Project gardírozása mellett Berlinbe mehetett – és (a műveik révén) szeptember második feléig ott is maradhat (vagy talán még egy kicsit tovább, de erről majd később).

A művészek névsorában a két tárlaton nem történt változás, a jelenleg aktív tagok jegyzik mindkettőt: el hombre araña avagy Lobot (a továbbiakban Szabó Balázs), F39 (Füredi Tamás), Kulo (Stark Attila), Piros (Vörös Krisztián), valamint Torz-Merev (Orosz Richárd). Míg a Telepen az elmúlt évtized összegzése volt látható, addig a Berlinbe került anyag fele új

1000% kiállítás megnyitó a berlini Neurotitanban

meglepő újdonságokkal találkozhat bemutatóikon, és e szcéná képviselőiről és a szcénáról is árnyaltabb képet kaphat.

A szépművészetek, a szubkultúrák és az urban art útkeresztvezőit kereső Chimera-Project (Mittich Boglárka és Patrick Urwyler) éppen

munkákból áll – és még a helyszínen is készültek alkotások. Szabó „Blue Age” képekkel állt elő (nála ez az idei nyár slágerszíne); Füredi vizszoatért régi szenvedélyéhez, a plein air festészetéhez; Stark új epizódokat festett kép-nagyregényébe; Vörös korábbi, plakátszerű festményeit készí-

Keserue Zsolt: Nemzeti Tankönyv

Kritikai pedagógia

A Nemzeti Tankönyv Bizottság a Labor Galériában nemrégiben „nyitott szerkesztőségi munka” keretében mutatta be a Nemzeti Tankönyv című projektet. Az új Nemzeti Tankönyv a szomszédos és távolabbi országok (többek között török, moldáv, szerb, ukrán stb.) közoktatásában használt történelemkönyvek Magyarországról szóló részeit gyűjti egybe. A cél egy eredeti szövegrészekből álló kollázs, amelyet a magyar fordításokból szerkesztett, sokszorosított tankönyv fog kiegészíteni. A projektet Keserue Zsolt a Stúdió Galéria Vakuemlékezet című Gallery by Night-programjában (2011, kurátor: Szalai Bori) mutatta be először, ahol a kiállítóterben egyszemélyes kutatószobát állított fel. A Laborban most megtartott második szakaszban a Szilágyi Erzsébet Gimnázium diákjai vettek részt, akik az egyhetes workshop végére faliújságot készítettek a hivatalos tankönyvek magyarra fordított szövegrészeiből és saját gyűjtésükből – ez utóbbi Magyarországgal kapcsolatos informális sztereotípiákat mutat be. A „szerkesztőségi munkát” egy fakultációs történelemóra keretében megvalósult, másfél hónapos munkafolyamat előzte meg.

Keserue Zsoltnak a Művészek az iskolában című program (tranzit. hu, kurátor: Angel Judit, Khoór Lilla) együttműködésével megvalósított projektje szorosan kapcsolódik az „educational turn” néven ismert nemzetközi művészeti (és kurátori) jelenséghez, de – túl formájának egyediségén – több tartalmi elemében is szorosan kapcsolódik saját szűkebben vett társadalmi, kulturális és politikai kontextusához. A Nemzeti Tankönyv ötlete ugyan 2009-re nyúlik vissza, a nemrég megjelent új Nemzeti Alaptanterv fényében mégis némiképp más hangsúlyt kap, mint annak előtte. A projekt egyik alapvető sajátossága ugyanis, hogy az oktatást nem pusztán a tudás reprodukciójának tekinti – szemben az új NAT-tal, amely a közoktatás irányítási rendszerének és a tananyag tartalmi szabályozásának a tankönyvkiadás egész rendszerét is érintő központosításán keresztül az oktatást a korábbinál jóval erősebb állami irányítás alá vonja (lásd erről a Hálózat a Tanszabadságért, az Oktatói Hálózat és a Hallgatói Hálózat júniusi árnyékjelentését). Ahelyett, hogy az iskolát az egyirányú szabályozott tudásanyag átadásának helyeként fogná fel, Keserue olyan helyzetet teremtett, amelyben – a diákokkal közösen végzett munka keretei között – kritikai tudás előállítása zajlik. Kritikai mégpedig azért, mert Magyarország történelme kapcsán nem egyetlen narratívát sajátított el – sőt: nem sajátított el egyetlen narratívát sem –, hanem sokkal inkább eltérő elbeszélések megértésének képességét fejleszti. Ennek során pedig óhatatlanul fejlődik a Másik nézőpontja iránti empátia éppúgy, mint saját nézőpontunk és önelbeszélésünk viszonylagosságának tudata. E képesség és tudás értékét nehéz lenne túlbecsülni akkor, amikor – szintén az új NAT hatására – a történelemismeret államilag előírt keretei ismét a saját és az idegen bináris (értsd: kizáró és ellenséges) szembeállításának a XIX. századból örökölt (majd Trianon után továbbfejlesztett) logikáján alapul. Keserue workshopján önvédelmi metaelbeszélések helyett interpretációs készségekre és a miénktől eltérő narratív világok ismeretére lehetett szert tenni.

Keszere Zsolt: Nemzeti tankönyv / workshop, 2. fázis

A Labor „munkaszobaként” használt kiállítótere ráadásul olyan folyamatnak adott teret, amely – jellegéből adódóan – nyitott volt, azaz a művész/tanár sem tudta előre, hogy pontosan „mi jön ki belőle”. Ez azt jelenti, hogy – noha Keserue kétségtelenül irányította a folyamatot, megszabta annak kereteit stb. – az előállított tudás tekintetében csökkent a diákok és a művész/tanár, a nem-tudás és az elsajátítandó tudás közötti távolság. E mozzanat pedig (amint arra mostanában többen, Gerald Raunigtól Nora Sternfeldig, Irit Rogofftól Claire Bishopig rámutattak) a kortárs művészet pedagógiai projektjeinek egyik döntő sajátossága: nevezetesen az a törekvés, hogy „az oktatási folyamat centrumában megvalósítsa az egyenlőség valamiféle fogalmát” (Sternfeld). Számos, a lokálison túlmutató oka van annak, hogy az oktatás és az akadémia belüli és kívüli keretekkel történő kooperáció különféle formái a kortárs kritikai művészet középpontjába kerültek. Az akadémia oldaláról ilyen az egyetemek piacosítása és ezzel összefüggésben a kritikai tudás tereinek szűkülése, a tandíj és a hozzáférés kérdése, az egyetemen belüli hierarchia és a hallgatói részvétel ügye stb.; ám e projektek többségében mégis közös, hogy a kritikai művészet és a kritikai pedagógia közötti affinitás és kapcsolat 1968-ra visszanyúló történetét, azaz a „felszabadult néző” és a „felszabadult tanuló” programját folytatják. Ebben a történetben az iskola egyszerre látszik (a(z) egyik) legfontosabb „ideológiai államapparátusnak” és a nem-irányított tudás-előállítás (egyik) utolsó szegletének a társadalmi nyilvánosság zsurgoródó tereiben. Keserue Zsolt munkájának második szakasza is ilyen kooperáció keretei között valósult meg, hiszen a Labor Galéria egyetemi tér (is), és – ebből adódóan (is) – a kritikai művészeti praxisformák laboratóriuma. Ezt a teret Keserue műve olyan relációs, pedagógiai, kritikai és egyben terápiai közegeként értelmezte, amelyben a „nemzeti identitás” imaginárius „fundamentumai” helyett mások percepciója állt a középpontban – ami önmagában is elég felszabadító.

KÉKESI ZOLTÁN

Még a bécsi múzeumi terepet jól ismerőket is meglepte a kiállítás, amellyel a Wien Museum „beszállt” a Klimt-jubileum rendezvénysorozatába. A közfel fogás szerint egy ilyen városi gyűjtemény inkább helytörténeti anyaggal rendelkezik, a valóságos képzőművészeti alkotások kevésbé illenek a profiljába, így ebben az esetben Klimt bécsei kötődésének bemutatását, az ehhez kapcsolódó emlékeket várták a karlsplatzi kockaépület tárlatától. A képzőművészeti gyűjteményről, a múzeum pozicionálásáról a legilletékesebb, dr. Wolfgang Kos igazgató nyilatkozott a Műértőnek.

Carl Moll: Szalon a Hohe Warte-i házban, 1903
olaj, vászon

– Olyan kincseket állítottak ki saját anyagukból a földszinti különteremben, mint a Pallasz Athénét ábrázoló festményt, vagy a szecesszió nagymestere számára legfontosabb hölgy, Emilie Flöge (egyik) portréját. Sőt az is kiderült, hogy a múzeum a legnagyobb Klimt-gyűjtemény tulajdonosa. Igaz, ebben a 400 darabos anyagban nem a festmények, inkább a rajzok, vázlatok, akvarellek, no meg a plakátok dominálnak, amelye-

Egon Schiele: Fiatal anya, 1914
olaj, vászon

ket most – köztük a Secession első kiállítására készült és botrányt okozó plakátját – a fedett belső udvarban helyeztek el.

– Egyebek között e tekintélyes műkincsanyag készítette a város vezetését 2003-ban az átnevezésre. Bécs Város Történeti Múzeuma volt az eredeti név, amely éppúgy jelölte a tulajdonost, mint a tartalmat. Ez nagyjából megfelelt a kezdeti idő-

szaknak: 1887-től a Városháza adott otthont a város történetét felölelő anyagnak, amely azután 1959-ben átköltözött a Karlsplatzon kifejezetten e célra épített múzeumba. A költözés egyben az anyag rendszerezésével is járt, az önálló múzeum pedig egyre többeket ösztönzött adományozásra. Ennek persze ekkor már volt hagyománya, hiszen a múzeum művészeti törzsanyagának egy része a Liechtenstein-uralkodóháznak köszönhető, így érthetően elsősorban a bécsi biedermeier festészetére összpontosul. Ferdinand Georg Waldmüller, Peter Fendi és Friedrich von Amerling művei révén a Wien Museum rendelkezik e kor és irányzat egyik legnagyobb gyűjteményével. A Liechtensteinek nagyvonalúsága annál is figyelemreméltóbb, mert a dinasztia saját múzeummal is rendelkezik, még hozzá nemcsak Vaduzban, hanem Bécsben is.

– De ebben az anyagban nyilván kiemelt helyet kapnak a Bécs városát ábrázoló munkák.

– Természetesen, hiszen ezek nemcsak művészi értéket képviselnek, hanem a város történetét, fejlődését is jól dokumentálják. Nagyszerű festőknek köszönhető ez a funkció – Rudolf von Alt, Carl Moll a legkedveltebbek közé tartozik. Az ő képeiket tematikus kiállításainkon rendszeresen elővesszük.

– Mégis mi indokolta végül az átnevezést?

– 2003-ban vettem át az intézmény igazgatását, és magam is részt vettem a névváltoztatásban. A régi név nem adta vissza a múzeum igazi jellegét. Azt sugallta, hogy kizárólag várostörténetről van szó, és nem keltette a jelentős gyűjtemény képzetét. Ezzel a névvel igencsak háttérbe szorult az intézmény, erősebb figyelemfelkeltésre volt szükség. Ugyanakkor az is fontos szempont, hogy a Wien Museum minden nyelven érthető, nem kell lefordítani. Ez a külföldi vendégek miatt nem mellékes.

– Mit tekint küldetésének a Wien Museum?

– Ez egyértelmű: intézményünk Bécs kulturális örökségének őre. Új neve a korábbinál sokkal érzékletesebben fejezi ki, hogy itt valóban minden az osztrák fővárosról szól. Ez messze nem zárja ki a képzőművészetet, amelyhez Bécs múltja és jelene szorosan kapcsolódik. S bár házunk a Karlsplatzon nem kívánja felvenni

Beszélgetés dr. Wolfgang Kos igazgatóval

A kulturális örökség őre

más a szemléletem, mint a muzeológusoknak

a versenyt a többi nagy múltú képzőművészeti létesítménnyel és gyűjteménnyel, e szerepvállalásnak nagyon is helye van.

– Csaknem tíz évvel ezelőtti igazgatói kinevezése a névváltozáson kívül tényleges irányváltást is hozott?

– Addigi életemben kulturális újságíró voltam, sohasem dolgoztam menedzseri pozícióban. Amikor e megtisztelő felkérést kaptam, az ORF rádió kulturális szerkesztőségét vezettem. A dolog természeténél fogva az általam tervezett és szerkesztett műsorok inkább zenei jellegűek voltak, egyvalami azonban nagyon is emlékeztetett a mostani munkámra. Az ilyen jellegű rádióműsorok tervezése éppúgy hosszú távú feladat, mint a múzeumi program alakítása: itt is, ott is számos olyan projekt alakul párhuzamosan, amelynek eredménye csak a távolabbi jövőben mutatkozik meg. Ez a gyakorlat megkönnyítette az új feladatkör átvételét. Másrészt előző munkakörömnél köszönhetően más a szemléletem, mint a tipikus muzeológusoknak. Tudom, hogy közönségsikerre csak akkor számíthatunk, ha a szakudományt képesek vagyunk lefordítani a hétköznapi nyelvre. Vagyis érthetővé tesszük a közönség számára, amit meg akarunk mutatni.

– Ön egyébként történéssz is, korábban azonban nem volt a bécsi történelem szakértője.

– Beleástam magam, és nagyon rövid idő után rájöttem, hogy mennyire nem okoz nehézséget a főváros történelmi emlékeinek középpontba állítása. Ráadásul ez egyáltalán nem hálátlan feladat, hiszen mind az itteni „bennszülöttek”, mind az ide látogató „idegenek” kíváncsiak ilyesmire – különösen, ha közérthetően, megfélelőképpen illusztrálva kapják. Arra is hamar rájöttem, hogy az állandó gyűjtemény nem vonzó, bármilyen kincseket tartalmazzon is. Inkább számos kisebb tematikus kiállításra van szükség – olyanokra, amelyekbe beépítjük a saját tulajdonban lévő anyagot, nagy súlyt helyezve a témához kapcsolódó képzőművészeti alkotásokra.

– Maga a szecesszió, a Wiener Werkstätte vagy számos bécsi alkotó nyilván éppen elég lehetőséget nyújt erre.

– Annál is inkább, mert a múzeum nemcsak a Liechtenstein-dinasztia adományaival büszkélkedhet. A Klimt-anyag nagy része például a mester sógorától származik, de Schiele-műveket is kapott a múzeum, és Otto Wagner vagy Adolf Loos terveihez, vázlataihoz is így jutott hozzá, kevésbé ismert alkotók munkáiról nem beszélve. Sőt olyan nagy az adományozási kedv, hogy célszerű alapo-

san válogatni. A kiállítások kurátorai a történelmi témákat is igyekeznek mai szempontból feldolgozni.

– Mivel magyarázza a Klimt-kiállítás nagy sikerét? Hiszen volt nap, amikor csaknem ezer látogató érkezett.

– A lehetőségeink sokfélék, hiszen a design, a divat fejlődése is hozzá tartozik a városhoz. A gyűjteményt teljes egészében most mutattuk be először, ezzel is mintegy jelezve a bécsieknek: lám, ez mind a tiétek.

– Milyen további meglepetésekkel szolgálhatnak a közeljövőben a látogatóknak?

– Újdonságot mindig lehet nyújtani. Nemrégiben például elkezdünk rendkívüli, mondhatni szokatlan témákat feldolgozni – olyan emlékeket, amelyek a mindenkori városvezetésnek nem éppen kellemesek. Ezek általában fotókiállítások. Bemutattuk például a hetvenes évek házfoglalásait, sőt a nőmozgalmak emlékeit is. De az 1956-os magyar forradalom 50. évfordulóján Menekülés Bécs-

Ferdinand Georg Waldmüller: A zálogolás, 1847
olaj, vászon

be címmel rendezett tárlat is eltért a szokványostól. Témát találni tehát nem nehéz, a megvalósításban pedig nagy könnyebbiséget jelent az a stabilitás, amelyet a város a rendelkezésünkre bocsátott költségvetés révén – mellesleg anélkül, hogy beleszólna a munkánkba – biztosít.

– Mennyi időre tervezhet előre?

– Elég hosszú távra, hiszen 2008-ban újabb öt évre meghosszabbították a megbízatásomat.

– Ön nemcsak a karlsplatzi ház „ura”: sok kisebb külső helyszínt tartozik még az irányítása alá.

– Valóban, például az Óramúzeum a Stephansplatz közelében, ahol

Gustav Klimt: Szobor, 1896
ceruza, kréta, papír

ugyancsak többféle műfaj megtalálható. Hiszen a tárgyakon kívül olyan színvonalas festmények is láthatók itt, amelyek a fő témához kapcsolódnak. Bár Sissi egykori kedvenc vadászkastélya, a Hermesvilla kint, a 13. kerületben csak nyáron fogad látogatókat, itt sem érjük be az emlékezéssel. Időszaki kiállításokat is rendezünk: az idén a Burgtheater, az osztrák nemzeti színház történetét elevenítettük fel, megemlékezve a nemzet nagy színészeiről, a nevezetes előadásokról. A csinos kastély gyönyörű park közepén áll, a bécsiek kedvelt kirándulólhelye. Különösen a külföldiek körében népszerűek a nagy osztrák zeneszerzők – Haydn, Beethoven, Mozart, Schubert, Strauss – egykori lakóhelyein, szülőházában berendezett kis múzeumok, a szintén a Karlsplatzon lévő Otto Wagner-pavilonról nem is beszélve, amely kicsi ugyan, de éppen ezért igencsak alkalmas bensőséges kamarakiállítások rendezésére.

– Az osztrák kulturális sajtó kedvelt témája a Wien Museum telephely-problémája.

– Ez csakis a helyhiány miatt kerül rendszeresen szóba. A Karlsplatznál ideálisabb helyet nem is le-

het elképzelni: központi fekvésű, remek a közlekedése, azok is könnyen megközelíthetők, akik nem ismerik a várost. Viszont, ahogyan az lenni szokott, több mint ötven év alatt kinőttük az épületet. Ma már elképzelhetetlen egy ilyen intézmény tágas tanhelyek nélkül, a könyvtár ugyanúgy dugig van könyvekkel, mint az én irodám. Csak a saját kiadványok tárolása több helyet igényelne. A Makart-kiállításra például kölcsön kellett kérnünk a téren átellenben lévő Künstlerhaus épületét. Ám ez sem jelentene végleges megoldást: rossz állapotban van, a felújítása irtatlan költségekkel járna. Valamit segített a gondokon a belső udvar befedése – ma itt tartjuk a kiállításokat kísérő programjainkat, a pódiumbeszélgetéseket, közönségtalálkozókat.

– Most, a Klimt-kiállítás alkalmával a falakat is „hasznosították”. Alaposan átrendezték az előcsarnokot, jóval nagyobb helyet kapott a bolt – mi jöhet még?

– Nehéz kérdés, és egyelőre nincs is rá jó megoldás. Nem lehet egy Bécs város kulturális örökségét gondozó intézményt valahova a perifériára telepíteni, olyan helyre, amely nehezen megközelíthető. Hiszen tavaly összesen 125 ezren keresték fel múzeumunkat, 15 százalékkal többen, mint az előző évben, de a hozzánk tartozó valamennyi létesítményben a látogatók száma elérte a 370 ezret.

SZÁSZI JÚLIA

2012. 06. 02. - 09. 16.

NAGYON/SPECIÁLIS/ÖRÖMÖK

TÓT/ENDRE/RETROSPEKTÍV/1971-2011

VERY/SPECIAL/JOYS

ENDRE/TÓT/RETROSPECTIVE/1971-2011

A kiállítást záró programok:

2012. szeptember 14., péntek, 19.00

Fejlámpás tárlatvezetést tart Lukács Nóra művészettörténész, a kiállítás kurátora

2012. szeptember 15., szombat, 16.00

Katalógusbemutató – *Nagyon speciális örömök, Tót Endre retrospektív 1971 - 2011*

2012. szeptember 16., vasárnap, 16.00

Finisszázs – tárlatvezetés Tót Endrével

MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központ
MODEM Centre for Modern and Contemporary Arts
Debrecen, Baltazár Dezső tér 1. | +36 (52) 525-010 | +36 (52) 525-018
www.modemart.hu | modem@modemart.hu

modem:

Támogatók: ifa Institut für Auslandsbeziehungen e.V. Nemzeti Kulturális Alap Magyar Posta e-on otpbank

Az acb Galéria jóvoltából.

Marina Grziniccsel Maja és Reuben Fowkes beszélget

Van-e még margó? Az egykori Kelet és Nyugat ma

Marina Grzinic, Bécsben és Ljubljánban élő teoretikus, művész, 2012 májusában A marginalitás elméleti és kritikai problémái napjaink művészetében címmel a Ludwig Múzeumban tartott előadást az Open Society Institute által támogatott előadás-sorozat keretében. Maja és Reuben Fowkes ebből az alkalomból készített vele interjút, és az Európával, a globalizációval és a művészeti világ intézményeinek kudarcaival kapcsolatos provokatív nézeteiről kérdezte.

– A mai globalizált világban beszélhetünk-e még egyáltalán a kelet-európai művészet marginalitásáról? – Igen, beszélhetünk. A helyzet összetettebb lett, de a margók továbbra is léteznek, csak másként, mint a múltban. Úgy gondolom, kutatóként, kritikusként kötelességünk elemezni a globális kapitalizmus és a kortárs művészet viszonyát: újragondolni, hogyan hatnak egymásra, milyen a kapcsolat a jelenkori kapitalista termelés és a kortárs művészet között. Én ezt a kapitalizmus vagy a tőke historizálásának nevezem. Mit vehetünk észre a globális kapitalizmus és a kortárs művészet viszonyában? Ez a kapcsolat elleplezi a cent-

Fotó: Rosta József

IRWIN: A fekete négyzet rejtélye, 1995
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum

rum és a margó közötti különbséget, így szinte lehetetlenné teszi, hogy bármilyen kritikai álláspontra helyezkedjünk. Hiszen mindenki nyakig benne van ezekben a viszonyokban, ezért a margók heterogenitásként, stílusként jelennek meg. Hol a margó? A margó a termelési rendszerben van. Itt ülünk ennek az elegáns kávézónak a teraszán, de a közelben emberek a teljes elszegényedés határán élnek. Tehát a margó – a homogén és heterogén szituációban egyaránt – úgymond, itt ül az asztalunknál.

– A történelem iránti szenvedély a depolitizált és kasztrált Európai Unióban című előadásában Európáról mint a rasszizmus, az antiszemitizmus, az antimigrációs törvények védőbástyájáról beszélt. Az itteni viszonyok között ez szinte ironikus hat, hiszen a magyar kontextusban sokan úgy látják, hogy a helyi túlzásokkal szemben épp az Európai Unió törvényei nyújtanak védelmet.

– A rasszizmusnak csakúgy, mint a tőkének, megvan a maga története. Ha strukturális rasszizmusról beszélünk, akkor a rasszizmus a globális kapitalizmus termelési ciklusainak és reprezentációjának legfőbb logikájáról, a racionalizálás és a munkamegosztás folyamatairól szól. Amikor a rasszista szabályokat rákényszerítik az emberekre, akkor ezeket általában egy technológiai nyelvre fordítják le. Egyfajta átmenetnek vagyunk tanúi

– a biopolitikából a nekropolitikába (azaz az élet, a „bio” szabályozásából a halál, a „neko” szabályozásába). Ma éppen ez történik: egyre erősebb a halál feletti uralom a profit érdekében. Lehet, hogy az 1990-es években félrevezettek bennünket. Hiszen ma minden összekuszálódik, és az 1990-es évek multikulturalizmusát úgy kell látnunk, mint a faji alapú megkülönböztetés, szegregáció, diszkrimináció kezdeti fázisát, s továbbra is ez maradt a globális, azaz határok nélküli kapitalizmus centruma. A faji alapú nekropolitikáról beszélnek, amely a művészet és a kultúra terepén is jelen van. Beleértendő ebbe az az etnikai tisztogatás, amellyel kitörölték a történelemből a múlt immár kényelmetlenné vált mozgalmait. A művészet és a kultúra története, úgymond, megtisztított az idegenektől, az idegen elemektől – a nemzetállam szükséglete szerint. Ezért aztán nem meglepő, hogy Szlovéniában, az én országomban, most folyik a történelemnek ez a megtisztítása.

Hogy miben áll ez a folyamat? Egy bécsi kurátor mesélte, hogy Bécsben, egy szemináriumon, amely a kurátori gyakorlatról szólt, a meghívott előadó a ljubljánai Skuc galéria történetéről beszélt. A Skuc az 1980-as években kulcsfontosságú volt előbb az underground, majd a független művészeti mozgalmak számára. A ljubljánai előadó azonban teljesen kihagyta azokat, akik ezt a történetet valójában írták. Mivel a Skuc galéria és a hozzá kötődő személyek a nemzetközi szinten is jól ismertek, megkérdezték az előadótól: mégis, hogyan gondolja ezt? A kurátort sokkolta a kérdés (már önmagában az is, hogy valaki egyáltalán fel merje tenni), s a legbanálisabb válasza is képtelen volt. Ez az, amit én faji alapú nekropolitikának nevezek! Ez a szemlélet elsősorban azokat a kurátorokat, aktivistákat, álláspontokat törli ki, akik és amelyek nem tartoznak a szlovén „tisztá vérhez és röghöz”. Borzasztó látni, hogy ezt a fajta rasszizmust a fiatal előadók is képviselik, és ebben támogatják őket azok az idősebbek, akik saját érdekeiknek megfelelően akarják újraírni a történelmet. Ez a fajta rasszizmus bevett és mindennapos Szlovéniában, és összefügg azzal az „erőfeszítéssel”, hogy felépítsék az új szlovén nemzetállamot, amely – ahogyan mondják – egészen fiatal, mindössze húszéves.

– Maradt egyáltalán valami a hidegháború végét követő európai álomból?

– Tudjuk, hogy a tőkének vagy a kapitalizmusnak két fő hajtóere-

Fotó: Muesi Márton / Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum Adattára

a nemzetállamból „háborús állam” lett

je van, a magántulajdon és a profit maximalizálása. A tőke emancipációjának története a bármi áron való tulajdonszerzésen alapul, így minden négyzetcentiméternyi terület és minden élet privatizálva van, s ennek eredményeként az embert a törvények rendszere tartja markában. Engem a deleuze-i értelemben vett valahová tartozás folyamata érdekel, a biopolitikától a nekropolitikába történő átmenet pedig ennek egyik aspektusa. A jóléti állam biopolitikája nekropolitikává alakult át, a diszkrimináció, a szabályozás, a rugalmas munka, az intézményi normalizálás és az afeletti kontroll miatt, hogy milyen diskurzusok jelenhetnek meg egyáltalán. De más terminológiával élve azt is mondhatjuk, hogy a nemzetállamból „háborús állam” lett, s ennek eredményeképp elveszett az az illúzió, hogy a nemzetállam rendelkezik saját ügyei felett. Mára az egyetlen terep, ahol a nemzetállamnak hatalma van döntéseket hozni, az a kultúra. Minden egyebet – a gazdaságtól a jogrendszerig, a nemzetközi ügyekig – közvetlenül a transznacionális tőke irányít.

– Van-e még egyáltalán olyan terep a kortárs művészet intézményi rendszerén belül, a biennálék, művészeti vásárok körforgásában, ahonnan a kortárs művészet opponálhatja a kapitalista rendszert?

– Két olyan példát szeretnék felhozni, amely azt igazolja, hogy ez a terep mennyire korlátozott: a Former West (Egykori Nyugat) projektet és a 13. Documentát. A Former West egy jól finanszírozott kulturális projekt – profilja a kutatás, oktatás, publikáció, kiállítás –, amely 2008-ban indult, és 2014-ben fejeződik be. Gyakorlatilag min-

denki benne van ebben a projektben, amelyet az EU finanszíroz. Én ezt veszélyesnek látom, a végeredményt tekintve is. Felelős azért a folyamatért, amelynek során az egykori Kelet-Európa történetét kiüriti azáltal, hogy fikcionalizálja a történelmet. Egy történelmi megosztottságot fikcionalizál és tesz élénk performatív módon, hiszen ha elfogadjuk az „egykori Nyugat” koncepcióját, akkor azzal azt is mondjuk, hogy mindannyian ugyanabban a hajóban evezünk. Mint oly sok, az EU által támogatott projekt esetében, egy erős elitréteg rajzik a pénz körül, és azért, hogy az ilyen típusú projektet az EU támogassa, közel kell kerülniük a globális kapitalizmus ideológiájához és az EU-hoz. Ez a projekt homogenizálja Európa terét, és kiüriti a Nyugat történelmi felelősségét a nyugati gyarmatosításban, a hatalom, a tőke és a gazdagság felhalmozásában.

A 13. Documenta is érdekes jelenség, különösen az a paradox és körvonalazatlan esemény a végén, amelyet „The Retreat”-nek (Elvonulás) neveznek, s amelyet a kanadai Banff Centerben tartanak kurátorok, teoretikusok kis csoportjának részvételével. Ki vonulhat el a Sziklás-hegységbe, ki gondolkodhat a természet lágy ölén azon, mi folyik a világban? Ha kritikai módon közelítünk a jelenséghez, nem különíthetjük el ezt az elvonulást a 13. Documenta kasseli kiállításától: mindkettő ideologikus, de különböző módon. Mindkettő a fikcionalizálással játszik, az ideológia pillanatával, és nemcsak a tartalom, hanem a forma szintjén is. Manapság a művészi munka és intézményes keretek leginkább elnyomó

Let It Be, lemezborító, 1988

része a forma, míg a tartalmat nem tartják lényegesnek.

– Mit gondol az egykori kelet-európai konceptuális művészetről, amely a Ludwig Múzeumban az előadások utáni vitákban visszatérő témaként jelent meg?

– A bécsi Képzőművészeti Akadémián oktatók, s amikor 2003-ban odakerültem, arra kértek fel, hogy a konceptuális művészetet tanítsam. Nem én találtam ki, hanem felkértek rá, de számomra úgy tűnt, hogy inkább a de-konceptuális művészet-ről kellene beszélnem. Visszatérve a forma és a tartalom megosztottságára, a nyugati gyűjtemények számára valóban vásároltak az újra felfedezett kelet-európai kontextusból származó konceptuális művészetet. De egy egészen specifikus konceptuális művészetet, nem a politikai művészetet, hanem azt a fajtát, amelyet etikai igényként értelmezhetek a keleti totalitarizmus, azaz a nyugati demokrácia ellentétének kontextusában (közben a nyugati náciizmusról és fasizmusról megfeledkeztek). Miért? Mert a kelet-európai politikus konceptuális művészet nem volt elfogadható a Nyugat számára. A globális

kapitalizmus minden igény következetes depolitizálásán alapul. A múlt és a jelen ex-kelet-európai művészgenerációi, művészcsoportjai szigorú kontroll alatt állnak, és válogatnak közülük. Mindenekelőtt a nyugati modernizmushoz való hűségüket kell kimutatniuk.

– Mit gondol az IRWIN csoport iránt az utóbbi időben megnőtt érdeklődésről?

– Én az IRWIN esetét rendkívül összetettnek látom. Először is

Sympathy for the Devil, lemezborító, 1988

szinte együtt nőttem fel az IRWIN-nel – miközben persze nem voltam a csoport tagja, sokat írtam róluk, de azt hiszem, őket az NSK (Neue Slovenische Kunst – Új szlovén művészet) kontextusában kell nézni. Nemcsak az IRWIN-ről van szó, hanem az egész NSK-projektéről. A legnagyobb hatást a Laibach váltotta ki, amelynek jelentős helye van az ellenkultúra jelenének történetében. Legutóbbi, londoni projektjük ennek az intenzív depolitizálási folyamatnak a része, amely annak érdekében zajlik, hogy a művészeti piac befogadja őket. Itt az utolsó alkalom, hogy külföldre menj, és valamiféle fura, paradox kelet-európai eseként jelenítsd meg magad, eltűn- tess mindenfajta politikai nézetet, és reménykedj, hogy „megvásárolnak” egy gyűjtemény vagy valami ilyesmi számára. Észrevehető volt a konferencián, milyen szempontok alapján válogatták a résztvevőket: külföldön élnek, vagy a pályafutásuk a külföldhöz kötődik; igen visszafogottak politikai igényeiket, követeléseiket tekintve; legtöbbjüknek jó a kapcsolata tekintélyes intézmények vezetőivel; nem kritizálják a nyugati rendszert; bensőséges viszonyban állnak azokkal, akik a piacot, a kiadást kontrollálják, egyszóval olyanokkal, akik jóállnak értük. S igen, a szexizmus és a nyugati rendszer egymással karöltve működik. Vagy tökéletesen transzgresszívnek kell lenned, amilyen például Zizek, s akkor te állsz jól a többiekért. És ha azt akarod, hogy a Nyugat befogadjon, akkor kell egy nyugati kurátor vagy kritikus, aki foglalkozik veled, s aki a saját pályafutása sikerét építette arra, hogy egy „fura” keleti projektet kiválasztott, érthető nyelvre, angolra vagy németre fordította, elmaszatolta a problémás részeket, és az egész projektet „eladta” – mint a nyugati értelmezőgépezet találmányát. Szóval azt hiszem, az IRWIN duplán fizet. Hiszen egyszer már megfizették annak az árát, hogy a szlovén, ex-jugoszláv művészettörténet tökéletesen süket és vak volt rájuk, negligálta őket, és nem vett tudomást a jelentőségükről; ez a művészettörténet képtelen volt felfogni bármit is a modernizmuson kívül. És tudjuk, hogy a modernizmust nem lehet elválasztani a kolonializmustól: ez az érem másik oldala.

FORDÍTOTTA: TURAI HEDVIG

IRWIN: A Planit belseje (részlet az installációból), 1996
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum

Fotó: Rosta József

Elek Is (polgári nevén Elek István) alapítója a Hejtes Szomlyazók (1984–1992), majd A Négy Nagy Gazdag művészcsoporthnak (1993–1995), utóbb tagja a Tito Quartetnek. Költő, performansz- és képzőművész. Művei 1984-től rendszeresen szerepeltek a Hejtes Szomlyazók által publikált Világnézettség Magazin című art-szamizdat folyóiratban, majd a Szkárosi Endre és Bernáth/y Sándor által szerkesztett Új Hölgyfutárban, Tóth Gábor Laza Lapok című „efemera ansamblage” kiadványaiban, miközben úgynevezett plakátterveit hetente hozta a rendszerváltás első éveiben a kisgazdák Kis Újságja, a Hítel, a Kapu, s egy időben a Tilos Rádió adásainak is visszatérő vendége volt.

Ma már az idők homályába vész, kik és mikor nevezték el Kadának, arról a kőbányai utcáról, ahol gyermekkorra óta kisebb-nagyobb megszakításokkal haláláig élt. Alsó középosztálybeli, katolikus családban született. Papnak készült, de kirúgták, mert – a legenda szerint – egyszer egy néhány soros Weöres Sándor-vers elmondásával próbálta megoldani a prédikáció megalkotásának feladatát. Ezen időkre nyúlik vissza barátsága a 1970-es évektől grafikusként ismert Somogyi Győzővel, akinek rajzkörét 1980-tól kezdve annak feloszlásáig látogatta. Ebből a társaságból verbuválódott a Hejtes Szomlyazók csapata, amelynek 1984-es első, alapító manifestumát ugyancsak ő írta Fekete Balázssal.

Első önálló kiállításán (Liget Galéria, 1986) mutatta be plakátterveit (beh szétültettek minket a műsorruhás nők kezelői; műélvezet / fanyal-

Liget, Óbudai Társaskör és Magyar Műhely Galéria, Budapest

Butapest visszafoglalása

Elek Is: Mama Mutti, 1993
babafejek, TV, ágynemű, ágy, 210x90x40cm

indítottak ellene. Ha átmenetileg kedvét szegte is a rendőrállami brutalitás, legalább az 1990-es évek közepéig töretlenül hitte, hogy az utcai, köztéri akciózáshoz az új demokráciában magától értetődően nem lesz többé szükség semmiféle adminisztrációra.

Első verseskötetét (Élek Is, 1986) ugyanazzal a leegyszerűsített szita-technikával sokszorosította, mint plakátjait, és amellyel a Hejtes Szomlyazók Világnézettség Magazinja is készült. Ennek egyik legnevezetesebb poémája talán a rohadt hazám! című opus volt, amelyben ginsbergi elánnal olvassa fejünk-

sek és a Hejtes Szomlyazók közös előadásán meztelen férfiseggek írt fel aforizmáit a Kassák Klubban (a vesztesnek mindig igaza van; élmény fedezékében hihető-e az arany?).

A Hejtes Szomlyazók 1992-ben történt feloszlása után az ex-Szomlyazó Nagy Attilával és Hecker Péterrel hozták létre A Négy Nagy Gazdag elnevezésű csoportot. A csoport tagjai a Második Kortárs Magyar Epigonkiállítás, Hamburgban kezdtek együtt dolgozni (1993. december). 1994 januárjában az Újlak Csoport Tűzoltó utcai kiállítótermében mutatta be Kada a Vasarely mamája című rajzát (düskeblű hölgy egy szál kockás férfiingben), s mellette egy meglehetősen elhasznált állapotban lévő vasvillát, amelynek nyelére adidas-logót nyomtatott (ennek feliratát alakította át adiderre). A Négy Nagy Gazdag első önálló kiállítását 1994-ben a Liget Galéria mutatta be Igyál Magyar! címmel, ahol a kiállítótermet Ilja Kabakov stílusában, lomtalanított bútorok segítségével a végsőkéig lepusztult kocsmává alakították át. A megnyitón sört, bort, pálinkát és gyenge minőségű narancslét lehetett vásárolni, a három művész által átcímkeztet üvegekben, mint például: Elrontott életem – asztal alatti bor (jó még néhány évig); Igen, miattad – cseresznyéspálinka nőknek; Hüje a kormány sör; Önsorsrontó strong – 52 fok borúra is derű. A megnyitó másnapjára nem takarították el a helyiségből az üres üvegeket és a csikkekkal teli hamutartókat, így a látogatókat apokaliptikus installáció látványa fogadta: rozoga asztalok, telis-tele üres üvegekkel, felborult székek, sarokba gurult palackok, a falakon megsárgult plakátok, a pulton túsarkú cipő alakú műanyag kistrádió, a kármentő rácsozatán távolból küldött képes üdvözlőlapok. Az 1996-ig működő csoport további szólókiállításain túl csoportos tárlatokon is bemutatkozott – Art Expo, Gallery by Night, 1995; Mediawave, 1995–1996) –, rendezett nagyszabású

Elek Is: Diogenészt keresek, 1985
utcai akció, hokedli, elemlámpa, kartonlap

gás; nyald ki a szívemet!), majd ezt követően készítette el plakátjai szita-nyomással sokszorosított változatait, melyek példányait a pesti Belvárosban ragasztottuk ki. Hirdetményei nem kapcsolódtak semmiféle rendezvényhez, s ilyen értelemben a street art és a public art egyik korai megnyilvánulásainak tekinthetők. Akárcsak az az 1985 novemberében bemutatott utcai akciója, amikor a Liget Galéria egyik megnyitójára alkalmából hokedlira állt a galéria előtti járdán, s égő elem-lámpával a kezében, egy „Diogenészt keresek” feliratú táblát viselt a nyakában. A következő nevezetesebb utcai akciója során belvárosi aluljárókban állt ki egy kottatartóra helyezett felirattal és lábánál kalappal. A tábla szövege ez volt: rózsadombi villára gyűjtők. Különös módon a járókelők és a sajtó számára teljesen egyértelmű volt, ami a korabeli rendőri szervek számára nem, hogy itt egy közterületen zajló művészeti akciónak van szó, nem pedig arról, hogy valaki kéreget. Mindez 1988 legelején történt, a rendszerváltás hajnalán. Néhány szóbeli figyelmeztetés után a rendőrök bevittek az V. ker. kapitányságra, ahol megverték, majd szabálysértési eljárást

Elek Is: Gyakran táncol holdsugár a melleden? 1992
akril, vászon, 400x100cm

köztéri akciót (A szabadság meghívja a magyar művészeket a Városligetbe, 1995), és számos videoetűdöt is készített.

Elek Is 1996-ban mutatta be bibliaillusztrációit az Óbudai Társaskör Galériában, majd 1997-ben a Bartók 32 Galériában rendezett újabb önálló kiállítást. Ez utóbbin nagyméretű, a falnak támasztott fénymásolt képek fogadták a látogatókat. A fotók Budapest lakótelepi házait ábrázolták, s csak ritka ellenpontként tűntek föl Duna-parti, belvárosi részletek. Az így bemutatott épületek tetején mint lehetséges neonfeliratokat helyezték el Elek Is szlogenjeit, így többek közt: Gyönyörű alma van a zsebemben; Érzelmű gyarmat?; Fáradtan látszol. A kiállítóterem küszöbét a művész fából épített dobogóval torlaszolta el, amelynek korlátjára kukkért akasztott. A kilátószínen kialakított konstrukció nemcsak a belépést és a képek közelebről történő megtekintését akadályozta meg, de mint Elek Is megannyi korábbi műve, különféle intézményeknek benyújtott javaslata, ez is azt feszegette: miért ne jelenhetnének meg köztereinken a politikai és üzleti hirdetések mellett ugyanilyen méretben, mennyiségben tisztán költészeti üzenetek?

A Négy Nagy Gazdag feloszlása után, 1997-től Elek Is a Tito Quartettel és drMáriással kezdett dolgozni, miközben egyénileg is gyakran fellépett a szombathelyi Bloomsday és a Ráday utca – Könyvutca programjaiban. 2010 októberében az ÉS publikált rajzaiból egy csokorra valót, amelyhez drMáriás írt ajánlót.

A Négy Nagy Gazdag, 1994
az Igyál Magyar című kiállítás palackcímkéi

Egy évvel a halála után három budapesti kisgaléria – az Óbudai Társaskör, a Magyar Műhely és a Liget – próbál betekintést nyújtani Elek Is életművébe. A rendezők abban bíznak, hogy a most bemutatott anyagok fölkeltsék a szakértők és az érdeklődők figyelmét, és hozzájárulnak ahhoz, hogy megkezdődjön Elek Is életművének tudományos feldolgozása. (Liget Galéria: szeptember 22-ig, Óbudai Társaskör: szeptember 5-től október 7-ig, Magyar Műhely Galéria: szeptember 26-tól október 19-ig.)

VÁRNAGY TBB

BELVEDERE SZALON, GALÉRIA ÉS AUKCIÓSHÁZ

37. MŰVÉSZETI AUKCIÓ 2012. szeptember 29.

Adalékok a két világháború közötti Magyarország textilművészetének történetéhez

Gobelinek – alkotók és műhelyek

László Emőke, az Iparművészeti Múzeum egykori kurátora, a magyar kárpitművészet egyik legjobb ismerője a két világháború közötti időszak falkárpit-művészetében három irányzatot különböztetett meg. Egy konzervatívabb, festői irányt, amely továbbra is a piktúra törvényeihez igazodva alkotott szövött kárpitokat (Rudnay Gyula, Iványi Grünwald Béla, Nagy Sándor), a római iskolához közel álló művészekét, akik már megéreztek és alkalmazták is a kárpitszövés technikája révén adott lehetőségeket (Basilides Barna, Basilides Sándor, Pekáry István, Domanovszky Endre), valamint Ferenczy Noémi önmagában álló életművét, aki a falkárpit-műfaj sajátzerűségéből kiindulva teremtett magasrendű művészetet. Ha azonban a tárgyalts korszak művészetének árnyaltabb értelmezésére törekszünk, a falkárpit-művészetet nem választhatjuk el a textilművesség többi ágától. A különböző műhelyeket és alkotókat vázlatosan áttekintve nyilvánvalóvá válhat, hogy sokan közülük a falkárpitok mellett lakberendezési céllal készült szőnyeget és bútorkárpitokat is terveztek.

A múlt század egyik keveset kutattott, de fontos alkotója Lakatos Artúr (1880–1968), aki tervezőként, teoretikusként és pedagógusként is aktív résztvevője volt a hazai művészeti életnek. Festőművészként kezdte pályáját, Nagybányán Hollósy Simon tanítványa volt, utóbb pedig Rudnay Gyulával és Szablya-Frischauf Ferencel dolgozott együtt. A Magyar Iparművészetben 1906-ban megjelent Művészet a szövőiparban című írásában a külföldi termékekkel szemben az önálló és sikeres magyar művészi ipar, elsősorban a saját formanyelvvel bíró szövőipar megteremtése mellett érvelt, a magyar iparosok feladatát pedig a következőképpen foglalta össze: „*Lépjenek érintkezésbe művészekkel és tanítókkal, ne sajnálják azt az időt, melyet a tervezés és iskola emberei-vel együtt töltenek arra, hogy kölcsö-*

lását, majd a háborút és a hadifogságot követően 1918 után folytatta a tanítást. A korabeli sajtóban rendszeresen olvashatunk különféle textilterveiről, szőnyegeiről, de nem csak textíliákat tervezett. Szerteágazó tevékenysége az iparművészet szinte valamennyi ágát felölelte: kerámiatárgyak, bútorok és belső terek terveinek készítése mellett alkalmazott grafikával is foglalkozott. A háborút megelőző korszak szecessziós dekorativitásától távolodva a húszas–harmincas évek művészeti divatjainak szinte mindegyike hatott rá.

Egy 1921-ben megjelent rövid hír szerint Horváth Zoltán és neje a Zsigmond tér 1-ben alapított műhelyt, amely „turáni szőnyeg” néven csomózott gyapjúszőnyeget hozott forgalomba. A teljesen eredeti, de a keleti szőnyegek ismeretén alapuló szőnyegtervek készítését Kacziány Aladár festőművészre bízta. Kacziánynak az említett műhelyhez köthető tervei ugyan nem ismertek, a Magyar Iparművészetben azonban még ebben az évben megjelent két, Lakatos Artúr által tervezett és a Turán Szőnyegműhelyben kivitelezett szőnyeg fotója.

Lakatos sok más műhely számára is tervezett szőnyeget, amelyekhez előszeretettel használt fel a keleti és a magyar népművészetből merített motívumokat. Későbbi méltatói szerint szőnyegtervei nem pusztán keleti minták különböző dekoratív elemeinek kombinálásával létrehozott „álperzsa” szőnyegek, hanem gazdag invencióval megalkotott „magyar és modern stílusú” tárgyak. Korábbi szecessziós stílusú műveit követően egyre jobban hatott rá a népművészet, ám az egyes tájegységek jellegzetes díszítőelemeit szabadon felhasználva – mások nyomdokain járva – maga is egy sajátosan magyar díszítőművészet kialakításán dolgozott. Egyedileg kivitelezett kárpitokat is tervezett, ám azok közül igen keveset ismerünk. Kállay Miklós szerint ugyanaz az erős kontúrokkal és egységes színfoltokkal stilizáló törekvés jellemezte őket,

Ferenczy Noémi: Teremtés, 1913
szövött kárpit

reményében és azért, hogy a műhely felújításához és működtetéséhez szükséges anyagiakat biztosítani tudja – az Egyesült Államokban élő magyar üzletemberrel, Perényi Bélával társult. Nagyméretű falikárpitot készítettek ajándékként a washingtoni Fehér Ház részére, amely idehaza komoly sajtóvilágosságot kapott ugyan, ám a várt üzleti siker végül elmaradt.

A műhelyben készültek figurális kompozíciók is – például a néhány éve a hazai műkereskedelemben felbukkant Tom the Rhymer című faliszőnyeg, vagy az Assisi Szent Ferencet megőrkítő kárpit. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteménye őrzi a Sanctus című kárpitot, a szecessziós szimbolizmus egyik késői példáját, amely valószínűleg az 1938-as budapesti Eucharisztikus Kongresszus alkalmából

kis szériában szőtt falikárpitok mellett – elsősorban pénzkereset céljából – a gödöllői műhelyben pusztán lakberendezési célra szolgáló szőnyegek készítésével, illetve javításával is foglalkoztak.

A korábban Gödöllőn dolgozó művészek közül Undi Mariska is külön szövő- és hímzőműhelyt alapított Magna Hungaria néven, ahol saját tervezésű fal- és bútorkárpitokat készített, de újrászötte korábbi terveit is. Ebből az időszakból több kárpitja is ismert, például a Hunor és Magor és az Életfa című darabok.

Remsey Jenő visszaemlékezése szerint 1921-ben vagy 1922-ben egy barátja anyagi támogatásával rendezte be a Remsey szőnyeg- és gobelinműhelyt, amelyet 1947-ig működtettek. Feleségével, Frey Vilával tervezték a textileket, és gödöllői lányokat tanítottak be, akik először a műteremben, majd – megfelelő tudás és rátermettség birtokában, ellenőrzés mellett – saját otthonukban szőhettek. A kezdeti időben gyakran maga Frey Vilma kivitelezte a terveket, illetve ő tanította be és irányította a szövőnőket. Munkáikat elsősorban textilipari műhelyek termékeinek hazai és külföldi forgalmazását bonyolító cégek kínálatában lehetett megtalálni. Remsey Jenőt emellett 1934-ben felkérte a Földművelési Minisztérium Háziipari Osztálya, hogy a Békésszentandrás alakuló háziipari műhely számára is tervezzen szőnyeget.

A szintén gödöllői Palotás Műhelyt 1939-ben alapította Hegedűs Istvánné Remsey Ágnes. Csomózott szőnyeget készítettek, amelyek motívumait régi keleti szőnyegmintákból és Malonyay Dezső A magyar nép művészete című kötetéből válogatták. A Remsey család együtt vezette a műhelyt, a fiatal Remsey Iván is részt vett a tervezésben, a műhelyrajzok elkészítésében pedig Remsey Gábor és Remsey András is segédkezett. A Magyar Iparművészet 1940-ben Remsey Ágnes több csomózott szőnyegéről is közölt reprodukciót.

Dóczi Pálnak, a Manus Rt. igazgatójának 1927-ben jelent meg A perzsa szőnyeg házi készítése című könyve, amelynek időszerűségét a Magyar Iparművészet rövid tudósítása az alábbiakban foglalta össze: „*A háború alatt megbénult forgalom, majd pedig a valutaromlás miatt szükségessé vált szigorú behozatali korlátozások mi-*

att gombamódjára alakultak nálunk a szőnyegkészítő vállalatok és műhelyek és sok elszegényedett úrinő és munkásnő tisztességes keresethez jutott. Amióta enyhültek a behozatali tilalmak, számuk ugyan megcsappant, de még mindig vannak elegenden, akik a háziiparnak e nemes ágát művelik vagy a hozzávaló készséget megtanulni akarják.” A kötet számos ábrával illusztrált gyakorlati tanácsokat ad a szőnyegkészítésről. A rövid hír arra is rávilágít, hogy a háború után a hivatásos műhelyek mellett számos műkedvelő kezdett szőnyeg- és kárpitkészítéssel foglalkozni. A Manus Szövő Művészeti Iskolát még 1911-ben alapították, de az 1920-as években már Manus Szövőipari Részvénytársaság néven működött a Rákóczi tér 11. számú házban. A szőnyegek elkészítéséhez szükséges fonalakat és egyéb nyersanyagokat, szövőszékeket, technikai eszközöket és mintakönyveket árusítottak. Emellett készítettek keletiszőnyeg-másolatokat, Dóczi Pál által tervezett geometrikus mintájú szőnyeget, valamint dolgoztak egyéni megrendelésre is – ez utóbbi művek igen kevésbé dokumentáltak. A Manus Rt. számára tervezett az egykor a gödöllői művésztelepen is megfordult Mihály Rezső, aki a korábbi években már a sógoráné, Konopi Kálmánné Boér Vilma által vezetett odvosi háziipari szervezetnek is készített terveket.

Ugyancsak keveset lehet tudni Kiss Béla és Jenő műhelyéről, amely a Cukor utca 6. szám alatt működött, és ahol a szőnyegszövés, illetve -csomózás mellett restaurálással is foglalkoztak. Nekik is jelent meg népszerűsítő jellegű kiadványuk Régi gobelinek és kárpitok javítása címmel, de Széchenyi Béla és László, Andrássy Gyula, valamint Csányi Károly, az Iparművészeti Múzeum főigazgatója és az akkortájt az esztergomi Keresztény Múzeumot igazgató Gerevich Tibor megrendelésére is dolgoztak. A Magyar Iparművészetben megjelent propagandisztikus tudósítás szerint „*Kiss Béla iparművész az Iparművészeti Iskolában szerzett tudásán kívül már évek óta szőnyegek és faliszőttek javításában tökéletesítette ismereteit. Ezekkel olyan sikereket ért el magánosoknál, az esztergomi és más múzeumokban, hogy már a newyorki Wanderbilt-család is vele restauráltatta hat műbecsű gobelinjét. Legutóbb pedig az 1929-*

Iványi-Grünwald Béla: A tánc, 1924
szövött kárpit, Magyar Iparművészet, 1924, 77.

nös érintkezés és együtt munkálkodás árán fejlesszék a magyar művészi gyáripárt. 2-3 év alatt lelkiismeretes szakemberek, tanerők és művészek hivatalos, kényszer nélküli egyesülése meghozza eredményét.” Lakatos hangsúlyozta, hogy mindehhez felkészült tanárookra is szükség van, akik lehetőleg maguk is alkotó művészek, ismerik a tervezés művészi és technikai követelményeit. Programját a gyakorlatba is átültetve még ugyanabban az évben megszervezte a Székesfővárosi Iparrajziskola szövőműhelyét, de rövidesen Kassára költözött, és csak 1912-ben foglalta el újra az Iparrajziskola textil szakának vezető tanári áll-

mint Rippl-Rónai műveit. (Rippl-Rónai Krisztus születése és halála című, jól ismert kárpitját a Lakatos Artúr vezette Székesfővárosi Iparrajziskola szövőműhelyében kivitelezte 1906–1908 között.)

Körösfői-Kriesch Aladár halálát követően a gödöllői szövőműhely vezetésével az Iparművészeti Iskola igazgatósága Nagy Sándort bízta meg, aki feleségével, Kriesch Laurával együtt látta el a feladatokat. Ennek az időszaknak a munkái a keresztespókos jelzésről ismerhetők fel. A szövőiskola üzleti vállalkozássá vált, Nagy Sándor – amerikai megrendelések

Nagy Sándor: Assisi Szent Ferenc, 1929
szövött kárpit, Magyar Iparművészet, 1929, 161.

készült, valamint a Jalsoviczky Sándor belügyminisztériumi államtitkár megrendelésére szőtt, középkori hagyományokat felelevenítő, családi címereket ábrázoló kárpitot. A figurális kompozíciók mellett gyakoriak a stilizált természeti motívumokból készült tervek, ilyenek például a Szarvasos, Madaras, Virágos, Rózsás címeiken ismert darabok is. A gödöllői szellemhez és műhelyhez kapcsolódik a korábban Gödöllőn is alkotó, a háború utáni időszakban azonban már az Iparművészeti Iskolában tanító Hende Vince (1892–1957) egyetlen ismert, A két pásztor című kárpitja, amelyet Löw Ágnes kivitelezett. Az egyedileg vagy

es spanyol kiállításon ilyenmő munkáival aranyérmet nyert és újabb megrendelési kilátásokra tett szert.” A Kiss Béla műhelyében készült szőnyeget KB monogrammal és évszámmal jelölték. Szőnyegterveikhez gyakran használtak fel népvándorlás-, illetve honfoglalás-kori motívumokat, továbbá magyaros virágmintákat. Műveik sok hasonlóságot mutatnak a gödöllői szőnyegekkel. Hasonló motívumokat, mintaelemeket használt fel szőnyegeihez a Magyar Iparművészet reprodukciói nyomán ismerhető műkedvelő tervező, dr. Ráthonyi-Reusz Frigyes orvos is, műveit a Kurcz Szőnyegipari és Kereskedelmi Rt., illetve Szigeti Vilmos szőnyegszövő műhelye kivitelezte.

A Greco Gobelin Részvénytársaságot 1921 novemberében alapította Kóródy György okleveles építész, aki eleinte maga szötte le kisméretű, saját tervezésű kartonjait, majd a Városligeti fasorban bérelt helyiségben 20-25 szövőnővel kezdett dolgozni. Vállalkozása rövid idő alatt igen sikeres lett, mert a Magyar Iparművészetben 1924-ben megjelent híradás szerint akkor már két telepen 320 főt alkalmazott állandó jelleggel. A műhely részben magyar művészek eredeti terveit, részben híres kárpitok reprodukciói alapján rekonstruált kópiáit valósította meg, illetve bútorkészítést készített. Az 1924-es híradás szerint „A Greco alapításának célja egy magas művészeti nívón álló iparművészeti vállalkozást teremteni és a magyar iparművészetnek állandó export útján külföldön is nevet és tekintélyt

Kiss Béla: Csomózott szőnyeg, 1944 Magyar Iparművészet, 1944, 25.

szerezni.” A műhely, sok más kezdeményezéshez hasonlóan, munkát biztosított elszegényedett középosztálybeli asszonyok számára. Akárcsak a Nagy Sándorék által vezetett gödöllői műhely, a Greco szintén a külföldi, elsősorban amerikai piac meghódításában látta a terjeszkedés lehetőségét, amelyhez Kóródy több hónapos amerikai útja során igyekezett kapcsolatot találni.

A kartonok készítésében Háty Gyula, Belányi Viktor, Szenes András és Erdélyi Aranka festőművész volt Kóródy segítségére. A vállalat azonban 1927-ben csődbe jutott és feloszlott, a műhelyt és annak felszerelését a főváros vette át és működtette a továbbiakban Textil Ipari Foglalkoztató Műhely „Gobeliniszövő” néven a Messter utca 33. szám alatt. A legismertebb Greco-kartonokat Iványi Grünwald Béla és Rudnay Gyula készítette. Az 1926–1928 között az Országház elnöki fogadószobájának falára készült monumentális méretű (4×9 méteres), a pusztaszeri országgyűlést ábrázoló kárpit kivitelezését még a Greco-műhelyben kezdték el, de már a Fővárosi Gobeliniszövő műhelyben fejezték be. Az idejétmúltnak tartott historizáló szemlélete miatt már készítésének idején is kritizált mű kartonját Rudnay

Kontuly Béláné: Mária élete, 1938 csomózott szőnyeg, Magyar Iparművészet, 1938, 242.

Gyula rajzolta, de a mű értelmezése valószínűleg csak a Kóródy György által tervezett enteriőr egységes elemzésével lenne teljes. Iványi Grünwald Béla Magyar tánc című kárpitjának két leszövése ismert: az első még a Greco munkája, míg a második már az átvétel után készült. Kóródy azonban a későbbiekben is részt vett a műhely munkájában. A Magyar Iparművészetben még az 1930-as években is jelentek meg képek olyan enteriőrökről, ahol nemcsak a berendezést, hanem a falkárpitokat és a bútorszöveget is Kóródy tervezte.

Az Iparművészeti Iskolában eredetileg ötvösként végzett Vértés Árpád (1895–1948) szintén több műfajban alkotott. Feleségével, V. Nádosi Irmával Studio néven ötvösműhelyt nyitottak, ahol mások mellett Tevan Margit is tanult. Az 1920-as években a házaspár szövőműhelyt rendezett be az Akadémia utcában. Vértés Árpád szövést tanított Orbán Dezső 1931-ben alapított, Atelier nevű művészeti magániskolájában, ahol Kozma Lajos volt a belsőépítész, Gádor István pedig a kerámia oktatója.

Az 1932-ben alapított Magyar Műhely Szövetség az Országos Iparegyesület által még abban az évben rendezett Kézművesipari Kiállításon önálló csoportot alkotva állított ki: egy korszerű és gazdaságos családi lakóház tervével álltak elő. A bemutatott textíliák Benyovits Sándor Lakberendező Vállalatától és Vértés Árpád szövőműhelyéből származtak. Almár (Fränkel) György korszerű lakberendezésről szóló Kombinált szoba, kombinált bútor (Budapest, 1936), illetve a Lakás és bútor (Budapest, 1938) című művében gazdag illusztrációs anyag mellett tervek és enteriőrök bemutatásán át ismertette meg az olvasót az otthon alkításának új elveivel. Saját tervezésű szobái mellett Kozma Lajos és Kaesz Gyula bútorai, Gádor István kerámiái, Bor Pál, Vértés Árpád és Pekáry István textíliái tűnnek fel a képeken.

Pekáry István (1905–1981) festő, grafikus, textiltervező a Képzőművészeti Főiskolán Rudnay Gyula növendéke volt. A milánói triennáléra készült kárpitjait 1932-ben a Mária Valéria utcai kiállítóteremben mutatta be. Ebben az időszakban egyre hangsúlyosabb szerepet játszott munkásságában a kárpittervezés. Korai festményei gyakran túlsúlyoltak, bibliai témájú kárpitjait (Szent Család, Menekülés Egyiptomba, Angyali üdvözlés, Golgota) ezzel szemben az ábrázolás egyszerűsége jellemezte. Témaválasztása és stílusa a „római iskola” művészeihez kapcsolja. A stilizálás módjának követendő példáit a román kori kárpitokban találta meg, a különböző színfelületek egyszerű lépcsőzetes kapcsolása, vastag gyapjú, laza szövés mód jellemezték munkái technikai kivitelezését. A harmincas évektől egyre gyakrabban ábrázolt népmesei hősöket, parasztfigurákat és történelmi alakokat. Faliszőnyegeit Pekáry

Basilides Sándor: Gobelin a székesfővárosi polgármesteri hivatal számára, 1943 Magyar Iparművészet, 1943, 25.

saját műhelyében Schober Vilmosné, majd a Budai Szövőműhelyben Török Istvánné készítette.

Szintén a római iskola jellegzetes képviselője volt Kontuly Béláné Fuchs Hajnalka. Mária életét ábrázoló nagyméretű csomózott kárpitja (1938) valószínűleg szintén az Eucharisztikus Kongresszus alkalmából készült, csomózott technikáját tekintve is unikális a korszakban. A szövés az eddig kevésbé ismert Kürti Szőnyegszövő Rt.-hez köthető.

A Basilides testvérek, Barna (1903–1967) és Sándor (1901–1980) Rudnay Gyula tanítványai voltak a Képzőművészeti Főiskolán. Kettejük közül László Emőke szerint Basilides Barna alkalmazkodott jobban a szövött kárpitok törvényszerűségeihez. A genfi Népszövetség palotájának magyar terme számára 1936-ban három falkárpitot tervezett, amelyek a magyar föld természeti kincseinek gazdagságát ábrázolják. A terveket az Iparrajziskolában szövették meg. A Szent István Emlékév Végrehajtó Bizottsága 1939–1942 között Szent István-nal kapcsolatos műveket készíttetett és adományozott különböző vidéki városoknak. A Szombathely számára készült háromrészes művet Basilides Barna tervezte. A kevésbé sikerült, temperafestmény-szerű alkotás Szent Imre házasságát, Orseolo Péter házasságát és Szombathely város allegóriáját ábrázolta (Pekáry István erre a pályázatra készült műve Szegedre, Ferenczy Noémié Nyíregyházára, Domanovszky Endréé pedig Pécsre került). Basilides Sándor 1940-től a Fővárosi Gobeliniszövőt vezette, 1942-től pedig az Iparrajziskola szakosztályaiban készült az új polgármesteri fogadóterem berendezése. A terem padozatát betakaró, csomózott perzsaszőnyeget Lakatos Artúr tervezte: „a szőnyeg terve folteloszlásban a mennyezet tükröképét mutatja, de részletekben önálló.” Basilides Sándor tervezte a falkárpitot: „A főfalat egy 4×2,8 m területű gobelin díszíti. E gobelin tárgya a XVII. századbeli Buda és Pest látképe, amely terv a század stílusában tartott alakokkal, Magyarország és a főváros címerével és magyaros díszítőelemekkel van gazdagítva.”

Domanovszky Endre (1907–1974) festő a Képzőművészeti Főiskolán Glatz Oszkár növendéke volt. Az Ernst Múzeumban 1929-ben rendezett kiállítás képein a római iskola művészeinek hatása volt megfigyelhető, 1931-ben az Iparművészeti Iskolában alakrajzot és kosztümtörténetet tanított. 1935-ös tárlatán már kárpitokkal kísérletezett, amelyeket felesége, Fetik Izabella szőtt meg, aki a Főiskolán szintén Glatz Oszkár növendéke volt (bár a Magyar Iparművészetben megjelent Domanovszky-kárpitok reprodukciói esetében soha nem tüntették fel, hogy azokat nem maga a festő kivitelezte). Vayerné Zibolen Ágnes vetette fel, hogy a ko-

rai kárpitokat Domanovszky felesége szötte, aki saját művészi intencióit is beleépítette munkájába: „Ez az álomszerű atmoszféra talán az ő idegektől elzárt világának tükröződése is. A kárpittervek már ekkor dinamikus színekkel, könnyedén, súlyos ecsetkezeléssel, sodró lendülettel, de megváltoztathatatlan egyensúllyal festett művek. Indulatos vázlatai érett festői élményeinek megvalósulásai.”

Ferenczy Noémi (1890–1957), akinek édesapja, Ferenczy Károly a századforduló művészetének meghatározó mestere volt, és akinek két testvére, Valér és Béni is képzőművész lett, kezdetben nem készült művészi pályára. Varrónőnek tanult, Münchenben, majd Bécsben különböző szalonokban kezdett a mesterség gyakorlati fogásaival ismerkedni. Tanulmányai során jutott el Párizsba, ahol 1912-ben magukkal ragadták a középkori francia kárpitok. Ekkor határozta el, hogy megtanul szőni. Beiratko-

zott a Manufacture des Gobelins-be, és otthonában is felállítottott egy szövőszéket.

A magyar kárpitművészetben ő az első olyan alkotó, aki nemcsak tervezte, hanem gobelinteknikával maga kivitelezte műveit. A technikai alapok elsajátítása lehetővé tette számára a fonalak és színek szabad kezelését. Első monográfiusa, Tolnay Károly azt írta róla: „Maga készítette már első gobelinjei számára is a terveket, noha addig sem rajzban, sem festésben módszeres kiképzése nem volt. Már legkorábbi kartónjaiban is a gobelin nyelvéen gondolkodott.” Korai munkáit vallásos-panteisztikus szemlélet uralja. Teremtés című kárpitja (1913) kompozícióját a középkori üvegablakok ihlették, ám egyes részleteiben a növényi motívumokból kialakított díszítésű XVI. századi verdűrökből is merített. Őz nyulakkal (1913) című kárpitjának értelmezésekor Tolnay a következő szempontot fogalmazza meg: „A virágsszőnyegek felújítása különösképp a modern interieur-díszítés szempontjából fontos.

A gobelin ősi rendeltetése, hogy meztelen falakat fed és díszít. Ferenczy Noémi virágsszőnyegek és verdűrjei – már motívumuk révén is – illatot, színt, meleget varázsolnak a rideg modern interieurokba.” Az I. világháború után készült művein a természet-ábrázolás visszaszorult, mellette egyre hangsúlyosabbá vált a dolgozó ember alakja. Fahordó nő című kárpitján (1924–1925) jelent meg először a bordűrben a Ferenczy Noémi baloldali és szociális elkötelezettségére, a munkásmozgalomhoz fűződő kapcsolatára utaló sarló és kalapács, amely azonban – hasonlóan Derkovits Gyula művészetéhez – minden direkt politikai propagandát elutasítva, magas szintű autonóm művészetet hozott létre.

SEMSEY RÉKA

BELVEDERE

SZALON, GALÉRIA ÉS AUKCIÓSHÁZ

Herendi porcelánok árverése 2012. szeptember 15.

Jelentősen megcsonkulhat a hazai középfokú művészeti oktatás

Megszűnő szakok – kihalásra ítélt mesterségek?

Most szeptemberben indulhat az utolsó bőrműves, bútorműves és könyvműves csoport a budapesti Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában – illetve az egész országban. Egy júliusban elfogadott rendelet szerint e szakmák többé nem szerepelnek az Országos Képzési Jegyzéken, noha már az 1994-ben bevezetett első OKJ is tartalmazta őket, és mostanáig folyamatosan jelen voltak a listán. Ez a döntés visszafordíthatatlan következményekkel jár. Egészen biztos, hogy végérvényesen eljárt az idő a „műves” mesterségek felett?

A Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola (közismert néven Kisképző) 234 éve látja el az eredetileg a Ratio Educationis által meghatározott, és azóta folyamatosan bővülő feladatát – vagyis jelenleg úgy foglalhatnánk össze, hogy a képző- és iparművészet területén tájékozott, szakmailag felkészült szakemberek középfokú képzését. Az intézmény 1945-ben emelkedett középiskolai rangra, ettől kezdve a növendékek a szakképzettségüket igazoló végbizonyítvány mellé már érettségit is kaptak. 1973-ban lett a Magyar Képzőművészeti Főiskola (később Magyar Képzőművészeti Egyetem) Gyakorlóiskolája, azóta a művészeti területre készülő tanár szakos hallgatók képzésében is részt vesz.

A Kisképző 12 szakosztálya az országban a legteljesebb módon sorakoztatja fel a képző- és iparművészeti szakmákat: három klasszikus képzőművészeti (grafika, festő, szobrász) szakosztálya mellett kilenc, többnyire anyagcsoportok köré szervezett műhelyben folyik szakmai munka (bőrműves, bútorműves, fotográfia, kerámia, könyvműves, mozgókép, ötvös, textilműves és üvegműves).

Mitől különleges a művészeti szakképzés?

A szakmai képzés 15 éves korban kezdődik, 6–12 fős csoportokban. A növendékek – a középiskolai közismereti tárgyakon túl – átlagosan heti 20 órában tanulnak szakmai tantárgyakat, döntően személyre szabott, önismeretre is nevelő gyakorlati tevékenységeken keresztül.

A művészeti szakképzés nem munkásokat, de nem is művészeket képez. Eredeti rendeltetését tekintve inkább kivételes keveseknek, mint tömegeknek szóló program. A tárgyalkotás szemléletében és gyakorlatában meghatározó a minél korábban elkezdődő oktatás: a 15 éves korban induló pálya behozhatatlan előnyt biztosít, nem beszélve arról, hogy a művészeti

Sall Fanni (11. évf.) japán könyve: Tao Te King, 2008

képzések olyan képességeket fejlesztenek, amelyek jellemzően csak ebben az életkorban alakíthatók ki.

Míg 1998 előtt csupán öt művészeti szakközépiskola volt az országban (Budapest, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs és Szeged), az elmúlt két évtizedben annál nagyobb igény mutatkozott az ilyen profilú oktatási intézmények iránt: jelenleg több mint 80 középfokú iskolában folyik hason-

ló képzés. Az intézmények számának robbanásszerű növekedése egyfelől szélesebb körben tette hozzáférhetővé a művészeti képzéseket, megfelelő minőségbiztosítási rendszer híján viszont másfelől egyazon szakmai bizonyítvány mögött rendkívül nagy minőségbeli különbségek mutatkoznak. Az érettségi utáni tanfolyamokat szervező, a szakközépiskoláknál lényegesen rövidebb képzési idő után bizonyítványt adó magániskolák főként képző- és iparművészeti területen indultak nagy számban. Az önkormányzatok is számos művészeti iskolát alapítottak, kettős céllal: egyrészt a regionális továbbtanulási igények megoldására, azaz a diákok elvándorlásának csökkentésére, másrészt az iskolabezárások kivédésére.

Miért ilyen keresett ez az iskolatípus?

A Nemzeti Alaptanterv szerint működő általános iskolákban és a más típusú középfokú intézményekben gyakorlatilag visszaszorultak a manuális tevékenységek (a technika tantárgy megszűnt, de rajz is csak elvétve van), a kézműves tevékenységnek fontos szerepet juttató Waldorf-pedagógia-nak pedig egészen mások a súlypontjai. A köznevelési törvény és az új NAT nagyobb szerepet szán ennek

A bútorművesek 9. évfolyama a műhelyben, 2007

a fejlesztési területnek, de még évek kellenek a folyamat visszafordításához. Az alap- és középfokú oktatásból hiányzó kézműves és művészetoktatást jelenleg az alapfokú művészeti iskolák pótolják dicséretes hatékonysággal. Fontos azonban tudni, hogy míg a NAT-ban és az alapfokú művészeti iskolák programjában megfogalmazott *művészetoktatás* (művészetre nevelés) a művészeti tevékenységeken keresztül elsősorban művészetértő és befogadó fiatalokat nevel, addig a *művészeti oktatás*, amely jellemzően a művészeti szakközépiskolákban történik, az adott mesterség, szakmai műveltség, továbbtanulás esetén pedig a művészet élethivatás-szerű gyakorlására készít fel. Szinte teljes egészében ezekből az iskolákból kerülnek ki a későbbi művészek. A művészetoktatás és a művészeti oktatás nem válik el élesen egymástól, de feladataik a lényegét tekintve mások, és eddig külön is intézményesültek.

Adaptálható-e a középfokú szakképzés az Európai Unió normáihoz?

Az Európai Unió nyugati országainak oktatási rendszerében nem jellemző az ilyen korán, már 15 éves korban megkezdett művészeti szakképzés, de ennek pótlására széles körű, ingyenes, magas színvonalú tanulási lehetőségeket biztosítanak a művészeti tevékenységekre fogékony fiatalok számára. Az „ezredfor-

A könyvműves szak kiállítása, 2011

dulós generáció” pályaválasztásának időbeli kitolódása is alátámasztani látszik a minél későbbi szakmaválasztás lehetőségének indokoltságát. Ettől azonban még alternatív oktatási rendszereket is fenn kellene tartani, különösen ha a felvételi keretekhez képest kifejezetten nagy arányú az érdeklődés egy olyan intézmény iránt, amely meglévő infrastruktúrájával és tapasztalt szakembereivel már régóta eredményesen működik.

Magyarország a 2004-es csatlakozást követően elfogadta az Európai Unió által meghatározott oktatáspolitikai elveket, majd megindultak a máig tartó átalakítási folyamatok. A 2006-os változtatások egyszerre csökkentették és növelték a szakmák számát, de végső soron 421 szakmában több mint 1200 féle szakképesítés volt kiadható – alkotóművészeti területen 18 alapszakmában 32 féle képesítés létezett. Mára bebizonyosodott, hogy a létrejött rendszer nem volt megfelelő – bár továbbra is kérdéses, hogy az alapgonddal megvalósíthatatlan, vagy csak a kivitelezés volt túlbürokratizált. Az újabb, 2012-es átalakítás viszont tovább redukálta a szakmák számát, így az elkövetkezőkben a végzettségek száma a korábbi 1200-ról 486-ra csökken (ebben 15 alkotóművészeti alapszaképesítés és további két, úgynevezett ráépülés szerepel).

Milyen képzések tűnnek el most az államilag finanszírozott rendszerből?

Az ország (pontosabban Közép-Európa) egyetlen könyvműves szakosztályát a Kisképzőben találjuk, elődjét 1907-ben alapította Jaschik Álmos. A műhely nem csupán a hagyományos könyvkötések készítését teszi lehetővé, gépei és egyéb eszközei a legkülönlegesebb technikák elsajátításához adnak hátteret, a szakosztályi archívumban pedig száz év válogatott tárgyi anyaga segíti az oktatást. A legközelebbi hasonló képzésért egészen Észtorszáig kell utazni. Túlzás nélkül mondható tehát, hogy a szakosztályról kikerült diákok Európában egyedülálló tu-

Szlávik Alma (9. évf.): Női aktatáska, 2012

dásra tehetek itt szert. Restaurátornak vagy könyvtervező művésznek tanulnak tovább, jellemzően önálló egzisztenciát építenek, illetve grafikai stúdiókban, levél- és könyvtárakban, múzeumokban helyezkednek el.

Körösi Emese (13. évf.): Dohányóasztal, 2009

A bútorműves szakképzés létrehozása Kozma Lajos nevéhez kötődik, aki 1913–1920 között a Kisképzőben vetette meg a modern magyar bútorműveltség alapjait. (Közel 80 éven át ezt a szakmát csak itt tanították, a közelmúltban hasonló képzés a Kozma Lajos Faipari Szakközépiskolában és a szombathelyi Művészeti Szakközépiskola és Gimnáziumban volt még az országban.) A korszerű ipari berendezéseken kívül a képzés eszköztárához tartozik a szinte hiánytalan Kozma-műhely szerszámkészlete is. Az asztalosipari alapokra speciális formatervezési és restaurátori ismeretek épülnek, az ötéves képzési idő elteltével széles körű szakismerettel rendelkező fiatalok kerülnek ki az intézményből. Ennek a képzésnek gyakorlatilag nem volt versenytársa a hazai szakoktatási rendszerben.

Bőrműves képzést is a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában alapítottak 1975-ben (elődje az 1940-es években jött létre), hasonló szakosztályt a Modell Divatiskolában és az Ariadne Szakképzési és Karriertervezési Iskolában indítottak a rendszerváltás után. A világszerte elismert magyar bőrösök hagyományos technikáinak elsajátításán túl a diákok különféle öltözkékiegészítőket is terveztek és készítettek, tehát a nemzetközi trendekben is alapszintű jártasságra tettek szert; munkáik iránt folyamatos kereslet mutatkozik.

Változtatások korábban is voltak

A szakosztályok progresszív megújulása hozzátartozik az ilyen intézmények történetéhez – egy szak végleges megszüntetése viszont csakis veszteségként könyvelhető el. A pozitív változások egyik példája, hogy a játékkészítő grafika szak korábban játék- és animációsfilm-készítő szakká bővült,

most pedig tovább alakul mozgókép szakosztállyá. A 4–6 évente történő szakképzési átalakításoknak köszönhetően a közreműködő tanároknak rendszeresen nyílt lehetőségük a szakképzés tartalmának aktualizálására. Ez a megszűnésre ítélt három képzés esetében sem volt másképp: a bőrműves szak a szakma alapjainak elsajátítása után kitekint a teljes öltözködési kultúrára, a ruha és a kiegészítők kapcsolatán át vizsgálja a divatot. A bútorműves szakosztály évekkel ezelőtt felismerte a diákok továbbtanulásában vagy elhelyezkedésében rejlő új lehetőségeket, így a végzett növendékek a bútortervezés, a belsőépítészlet és a bútorrestaurálás irányai közül választhatnak. A könyvműves szak a művészi igényű könyv létrehozásán túl nyitott a kísérletezés, az új anyagok felfedezése és azok társítása felé; az oktatás a könyvillusztráció készítésére éppúgy kiterjed, mint az interaktív számítógépes alkalmazások hasz-

nálatára. Különös módon ez a szakma éppen akkor szűnne meg hazánkban, amikor a nemzetközi könyvszakma a digitális információrobbanás ellensúlyozására az igényes könyvtervezés és könyvkiadás felé fordult.

A szakképzés szerkezetét átalakítóknak támaszkodniuk kellene a megbízhatóan működő szellemi műhelyekre. Az eddigi változtatások gyakori sikertelensége is igazolja, hogy szükség van szakmai párbeszédre a döntéshozók és a képzés résztvevői között. Semmilyen gazda-

Kis-Juhász Fábán (12. évf.): Bőr öltözkészlet, részlet, 2012

sági érv nem indokolja ezeknek a kis létszámú, de kulturális örökségünket gazdagító szakmáknak a megszűntetését. Az Emberi Erőforrások Minisztériumának segítségével keressük a megoldási lehetőségeket, de még nem tudjuk, hogy időben éri-e a kért segítség. A nemzeti kulturális örökségvédelmi szakmák megmentésére tett társadalmi javaslatot a döntéshozók nem fogadták el, viszont nem mutattak fel alternatívát azok megőrzésére és finanszírozására.

SZÜCS TIBOR ÉS TORDAI MÁRTA

BELVEDERE

SZALON, GALÉRIA ÉS AUKCIÓSHÁZ

37. Művészeti aukció, 2012. szeptember 29. (szombat) 15.00

A kiállítás megtekinthető: 2012. szeptember 15 – szeptember 28. között

H-1051 Budapest, Szent István tér 12.

Telefon: (36-1) 473-1400, fax: (36-1) 302-2502

www.belvedereszalon.hu, info@belvedereszalon.hu

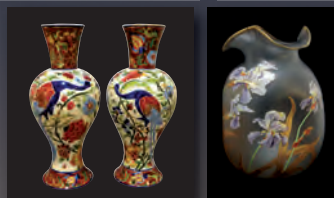
CSÓK ISTVÁN ANTIKVITÁS

AUKCIÓS ÉRTESÍTŐ

A Csók István Antikvitás és Aukciós Ház szeretettel meghívja Önöket

ŐSZI NAGY MŰVÉSZETI ÁRVERÉSEIRE!

NAGY MŰTÁRGY ÁRVERÉS
2012. SZEPTEMBER 24. 18:00

NAGY FESTMÉNY ÁRVERÉS
2012. OKTÓBER 01. 18:00

Valamint szeretnénk felhívni figyelmüket szeptember 17-én és 18-án
18 órakor tartandó KÖNYV ÉS KÉZIRAT ÁRVERÉSÜNKRE.

Kérjük, keressen meg bennünket
az alábbi elérhetőségeken és elküldjük önnek
katalógusaink elektronikus változatát.

A KIÁLLÍTÁSOK ÉS AZ ÁRVERÉSEK HELYSZÍNE:
CSÓK ISTVÁN ANTIKVITÁS – 1052 BUDAPEST, VÁCI UTCA 31/A.
Elérhetőségeink: 06-1-318-2862, info@csokantikvitas.hu,
www.csokantikvitas.hu

KOGART

A KOGART a 2012/2013-as tanévben is elindítja
OKJ-s végzettséget adó

FESTMÉNYBECSÜS
TANFOLYAMÁT

Az elméletre és gyakorlatra egyaránt nagy hangsúlyt fektető képzés során a hallgatók az általános művészettörténeti ismeretek mellett többek között a hazai műtárgypiac sajátosságaival, a festmények eredetiségének problematikájával is megismerkednek, és elsajátítják a legfontosabb gazdasági, jogi ismereteket. A gyakorlati képzéshez a VIRÁG JUDIT GALÉRIA biztosítja a szakmai hátteret.

- általános művészettörténet és festészettörténet
- festészeti, grafikai és restaurálási ismeretek
- műtárgyvédelem
- a hazai műtárgypiac sajátosságai
- műkereskedelmi ismeretek
- értébecslés a gyakorlatban

A képzés időtartama: 8 hónap
A képzés kezdete: 2012. október 3.

Jelentkezési határidő: 2012. szeptember 15.
Bővebb információ: oktat@kogart.hu
06 30 299 9643

www.kogartgaleria.hu/oktat

Art Salzburg, Residenz

Párna alakú akvamarin

A nyári ünnepi játékok alatt idén hatodik alkalommal tartottak régiségvásárt augusztus 11. és 19. között az egykori hercegérseki székhelyen. Az udvaron most is kortárs szobrok sorakoztak a kapubejárattól a lépcsőházig leterített piros szőnyeg két oldalán, a barokk palota befogadóképessége pedig a szokásos negyvennél húzta meg az osztrák, német és svájci kiállítók felső határát.

Újoncok csak a korábbi „törzsgárdából” kimaradó galériások helyére jelentkezhetnek. Ilyen volt például a történelmi és márkás modern ékszerekre szakosodott helybéli Katharina von Leuhusen, aki a bécsi Anne Pálffyval mutatkozott be közös standon. Van Cleef & Arpels és Cartier-ékszerek mellett vásári sztárjuk egy kivételes nagyságú akvamarin volt: a párna formájúra csiszolt kő (cushion-cut) 650

Alexej Jawlensky: Nagy variáció 3., 1916
olaj, karton, 53,2x35,1 cm

karátos, 130 grammot nyom, 1870-ben filigrán ezüsfoglalattal és nyolc gyémánttal keretezték. Másik csücsdarabjuk a Chaumet cég gyémántokkal és smaragdokkal díszített platínadiadémja volt 1925-ből, az eredeti tervvel együtt. A hatvanéves múltra

visszatekintő Juwelier Friedrich cég első salzburgi fellépése a Grand Tour kollekció „ősbemutatója” volt a vásáron: az ékszerek XIX. századi római mikromozzaikok felhasználásával készültek.

Gustav Klimt születésének 150. évfordulóján nemcsak a vezető bécsi múzeumok, hanem az élvonalbeli galériák is tárlatokkal tisztelegtek a mester emléke előtt. Alois Wienerroither és Eberhard Kohlbacher fővárosi műkereskedése Klimt rajzaira koncentrált, az anyagot német és angol nyelvű katalógus dolgozta fel. Standjukon a Kéj című, 1902 körüli fekete kréta-rajz mellett a linzi Lentos művészeti múzeumban őrzött, befejezetlen női portréjához készült 1917–1918 körüli ceruzavázlatát mutatták be. Tapasztalatuk szerint az 1900 körüli osztrák művészet töretlenül keresett bel- és külföldön egyaránt, vonzó piaca pedig további növekedést biztosít. Különösen érvényes ez az idén jubiláló Klimt-re, akinek grafikái jelenleg az 50–150 ezer eurós árszámban mozognak.

Erre a periódusra specializálódott Patrick Kovács bécsi bútorkereskedése is, akinek standján valóságos széksparádé fogadta az érdeklődőket; a kínálat egyik különlegessége a Wiener Werkstätte 1903-as alapítási évéből származó karosszék volt Michael Niedermoser kivitelezésében, mai ára 3200 euró. Három évtizeddel korábbi egy tölgyfából faragott, részben feketére pácolt, részben aranyozott támlászék Hernstein kastélyából, amelyet Theophil Hansen tervezett és Heinrich Dübél kivitelezett Bécsben. Egy Josef Frank tervei szerint készült és a Haus & Garten osztrák cég által 1928–1929 körül kivitelezett nyolckarú art deco rézcspillárt 5800 eurós áron kínáltak.

A salzburgi és zürichi székhelyű Thomas Salis és Vértés László ezúttal is rangos mestereket hozott. Az olajképek közül Raoul Dufy A strandon (1906 körül) sokalakos tengerpartja, Alexej von Jawlensky Wasserburg

August Sander: A cukrászmester, 1928
szelatinos ezüst levonat, 58,7x42,6 cm

környéki házsora (1907), Emil Nolde Bábu és bohóc (1912) című műve vagy Serge Poliakov organikus absztrakt Kék kompozíciója (1953) említhető. A sorban ott volt Victor Vasarely Boglár (1968) című, temperával fára festett műve is vancouveri magántulajdonból, Pierre Vasarely jóátállásával.

Johannes Faber bécsi fotógalériás a vintázs fényképek specialistája; August Sander A XX. század emberei című legendás sorozatából egy cukrászmesterről 1928-ban készült felvételt későbbi, nagyméretű szelatinos ezüst levonatáért 28 ezer eurót kért, míg az osztrák piktorializmust képviselő Heinrich Kühn képeit a 10–20 ezer eurós sávban kínálta. A cseh Josef Sudek mellett jelenleg André Kertész, Moholy-Nagy László és a bécsi Manassé Foto-Salonból Wlassics Olga vintázsai is kaphatók nála. Az osztrák klasszikus avantgárd festészetet forgalmazó Josef Maier innsbrucki galériás értékelése szerint a vásári hangulat pozitív volt, rekordárak helyett pedig manapság a reális sikereknek kell örülni. W. I.

MissionArt Galéria, Budapest

Aktok fényárnyékban

Ritkán adatik meg a magyar festészet és grafika kedvelőinek, hogy betekintést nyerhessenek egy klasszikus mester korai periódusába. A MissionArt Galéria és Zsákovics Ferenc kurátor arra vállalkozott, hogy bemutassa a modern magyar sokszorosító grafika megteremtőjének – és évtizedekig oktató-mentorának –, Varga Nándor Lajosnak a Képzőművészeti Főiskola befejezését követő években készült tollrajzait, rézkarait és metszeit, valamint néhány nagyobb olajfestményét. Ez az újklasszicizmus indulásának pillanata, ugyanezekben az években – az 1923–1928 közötti esztendőben – Szőnyi István, Aba-Novák Vilmos, Patkó Károly, Korb Erzsébet is hasonló felfogású munkákkal jelentkeznek a hazai tárlatokon.

Varga Nándort – bár e mostani kamarakiállítás három festménye is szerepel, s hosszú munkássága alatt számos olajképet készített – a művészettörténet idehaza és külföldön elsősorban mint a magyar grafika megújítóját, rézkarcoló mestert és kiváló rajzolókat tartja számon.

Munkásságában az aktképeknek, -rajzoknak, -grafikáknak kiemelt jelentőségük van. A művész eszménye egy plasztikai megközelítésű, a cézanne-i formakereséseket is magába szívó, ugyanakkor reneszánsz és

Varga Nándor Lajos: Tavasz, 1923
rézmetszet, papír, 195x195 mm

barokk gyökerű ábrázolási rendszer volt. „A testek plasztikus tömegét hangsúlyozó, fény-árnyék-kontrasztra épülő, monumentális hatású aktok többnyire bibliai-mitológiai keretbe helyezve jelennek meg a képeken, ahol fontos szerepet kap a felülről kiáradó és mindent átjáró, szinte spirituális fény” – írta róla és kortársairól Zwickl András az Árkádia tájain című, Nemzeti Galéria-beli kiállítás bevezetőjében (2001).

Ez a fénytől átitatott, szobrászian formacentrikus, tollal, rézkarctúval a tónusok sokféleségét érzékeltető rajzmódor jellemzi 1920-as évekből aktvázatait, majd az ezekből készült

monumentális rézkarcokat. Ezek az elveszett Paradicsom, a kiűzés, a sötétségből a fénybe áramlás szimbolikája nyomán készülő aktok a mesterségbeli tudás virtuozitását, a „manière” iránti tiszteletet sugározzák. Michelangelo és Rembrandt tartja márványoszlopként ezt a művészeti magatartást. Varga Nándor újklasszicizmus minőségi ugrást mutat a rajzoktól a karcok irányába, és elhalványítja festészetének igényes, de kevésbé invenciózus darabjait. Szemmel látható az a kísérletező kedv, amellyel a lemezek megmunkálásának fázisain végighalad. A Tavasz című rézmetszetben (1923) pedig már a modernizmus olyan előzményeit idézi fel, mint a fiatal Barcsay Jenő, majd utóbb Kondor Béla lapjai.

Varga Nándor Lajos igazi mester volt, kiváló szakembere és értő tudósa a grafikának, aki számos könyvében írja le a sokszorosító eljárásokat. Gyűjtője régi korok lapjainak, ugyanakkor remek pedagógus. Megbecsült tagja a londoni Royal Society of Painters, Etchers and Engravers egyesületnek. Árkádiát idéző művei a magyar grafika értékmérői. Most aktjainak a vázlatlaltól a nyomattól és a képig tartó állomásait követheti nyomon az érdeklődő. (Megtekinthető október 13-ig.)

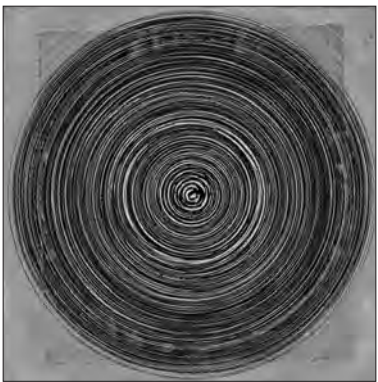
SINKÓ ISTVÁN

Dr. Bodnár Zoltán gyűjteménye a B55 Galériában

Az absztrakt festészet mindenkor érvényes

Bodnár Zoltán gyűjteménye tavaly nyáron múzeumi méretű kiállítással mutatkozott be Szegeden (Műértő, 2011. szeptember). Most Budapesten látható egy exkluzív, jelentős műveket felvonultató és nagyon személyes merítés a kollekción absztrakt műveiből, amelyek a B55 Galéria profiljához is jól illeszkednek. „Mintegy 25 olyan művet válogattam, amelyet szeretek és fontosnak tartok, de szándékom volt, hogy a kiállítás ne »csak« a nagymesterek presztízsanyagait, hanem a fiatalokat is prezentálja. Szándék volt továbbá az is, hogy az ázsiai művészetnek az általam gyűjtött szegmense is láthatóvá váljon a nagyközönség számára” – összegzi a válogatás szempontjait a gyűjtő.

A tárlat arculatát meghatározó, a B55 Galéria utcai frontján kiállított

BAZO: 1x16 hurden, no.5., 2009
olaj, vászon, 50x50 cm,

finom, elegáns munkája, Gáll Ádám plasztikus felületű monokrómjá, Szirtes János vászna és Franyó Aatoth első papírra festett lírai absztraktja jelzi

Jovánovics Tamás: Nonostante, 2009
ceruza, vászon, lakk, alumíniumkeret, 30x30 (x18) cm

hatalmas, színes Nádler István-festmény, a Hármaskör ritmusban (1968), és a még gigásziabb Bak Imre-diptychon, A nappal és éj között (2007) átformálva, beragyogja a Balaton utcát. Beljebb lépve a kiállítótérbe, a gyűjtemény alapdarabjai közül egy óriási méretű Konok Tamás-kép, Károly Keserű

a gyűjtői ízlést, a képviselni kívánt nívót. Az idősebb mesterek mellett méltán került fő helyre a jóval fiatalabb Jovánovics Tamás Nonostante című, 18 részes ceruza és vászon műve, ahogyan az ugyancsak a fiatal generációhoz tartozó Appelshoffer Péter festménye is megállja a helyét. A magyar

anyag izgalmasan keveredik és kerül harmóniába az ázsiai absztraktokkal.

Bodnár Zoltán munkája kapcsán kezdett Ázsiába – Vietnámba, Mongóliába és Sri Lankára – utazni, s gyakori üzleti útjai során minden szabadidejét az ottani kortársgalériákban töltötte. Törekedett rá, hogy a helyi művészetből felkészülten érkezzen és válogasson, minél több galeristát, művészt megismerjen, sok műterembe eljusson. Az első művet 2006-ban vásárolta. Tapasztalatai szerint bár a figurális festészet az általa látogatott ázsiai országokban jellemzőbb és divatosabb, nagyon szép és meditatív absztrakt művek is születnek, amelyek olykor felismerhetően a kalligrafikus tradíciókhoz nyúlnak vissza. A kiállításon szereplő mongol BAZO és a vietnami Ta Dinh Khiem ígéretes nemzetközi karrier elején áll. Sri Lanka kortárművészete – így például a mostani tárlaton egy triptichonnal megjele-

nő Chandraguptha Thenuwara festésze – egyelőre kevésbé ismert és érdekes a világ számára. Ám amióta a polgárháborús helyzet megszűnt, elsősorban a régióban, valamint a tradicionális kapcsolatok okán Londonban is egyre jobban figyelnek az ázsiai szigetország művészetének egyedi ízeire, a hindu vallásban gyökerező eszmevilágára. Bodnár Zoltán leginkább fiatal ázsiai művészekről vásárol, akiknek a pályáját, miként jellemző módon a magyar alkotókét is, folyamatosan követi.

„Mindig nyitott voltam az absztrakt művekre, de történetileg úgy alakult, hogy eleinte lényegesen több figurális, mint absztrakt munka került a gyűjteménybe. Mostanra ez megfordult, bár egyikkel kapcsolatban sincs bennem elvi korlát. A kiválasztás a legfontosabb a számomra, de kétségtelen, hogy jelenleg a geometrikus absztrakt áll az érdeklődésem

Franyó Aatoth: Impenetrable, 2012
akril, papír, 160x200 cm

középpontjában. Elutasítom viszont a »szurnálfestészetet«, amely az aktuális társadalmi, politikai kérdésekre reflektál, az esetek 90 százalékában pusztán illusztratív módon. Szuverén embernek tartom magam, aki tudatosan választ – nem foglalkozom sem a trendekkel, sem a kurátorok elvárásaival, pedig tudom, ez kockázatos is lehet. A B55-ben bemutatott válogatás éppen arról is szól, hogy lehet nagyon erős, inspiráló műveket létrehozni az absztrakt festészet eszközeivel” – mondja a gyűjtő. Meggyőződése, hogy a festészet a következő években visszaszerzi az öt megillető elismerést, és helyreáll az utóbbi időben az új média felé elbillent egyensúly. A direkt politizálás háttérbe szorul, lecseng, s a bonyolultabb, összetettebb kifejezésformákat fogják újra respektálni. A társadalomkritikai művek mindig adott, éles történelmi időszakokhoz,

helyzetekhez kötődnek, adott kontextusokban értelmeződnek, szemben a kortalan és konkrét tér nélküli absztrakt művészettel. A történelmi kontextusok aztán az idő múlásával átértelmeződnek, s az esetek nagy többségében nem élnek túl a saját időbeliségüket, míg az absztrakt művészet kortalan marad.

Az előttünk álló évek tehát Bodnár Zoltán szerint az absztrakt művészet virágkorát hozzák. Ennek szellemében, no meg a vonzódásai által vezérelve a jövőben a geometrikus absztrakt művek gyűjtését szándékozik előtérbe helyezni, a magyar és a nemzetközi nyugati művészetből merített szélesebb válogatással. Ám mindeközben az ázsiai kortárs művek gyűjtését is folytatni kívánja, kollekciónak a koreai művészetet bővítve tovább. *(Szenvedéllyel élni – Válogatás dr. Bodnár Zoltán gyűjteményéből, B55 Galéria, megtekinthető szeptember 29-ig.)*

A Rechnitzer–Gyimesi gyűjtemény kiállítása Győrben

Új mainstream: a geometrikus művészet

A műgyűjtéshez közel állók előtt jól ismert Győr sajátos aurája, amelynek már sok éve alkotóeleme Rechnitzer János és felesége, illetve az utóbbi években helyesebb így fogalmazni: és családja gyűjteménye. A Városi Művészeti Múzeumban kiállított műtárgyak a közgazdász, egyetemi tanár gyűjtő érdeklődésének és széles kollekciónak sokféle irányát mutatják meg. A termekben a színes, könnyed MADI-művek (mozgás, absztrakció, dimenzió, invenció) nemzetközi kontextusától a finom, elegáns rajzmappák csendesebb geometrikus világáig jut el a látogató, miközben a Rechnitzer család több generációjának a képzőművészet iránti vonzalmáról is benyomást szerez. A kiállításrendezés Grászli Bernadett, a múzeum igazgatója, és Rechnitzer Zsófia munkája.

A gyűjtemény pilléreit öt nagyobb műtárgycsoport alkotja. A nyolcvanas évek végén Barta Mária műveivel kezdődött a nőművészek munkái iránti érdeklődés, majd a magukat „új Nyolcakkal” nevező női művészcsoportból Járitz Józsa, valamint Muzslai Kampis Margit, Móricz Margit, később pedig például Ország Lili és Zemplényi Magda alkotásaival folytatódott. A kollekción időrendben második egységét Mattis-Teutsch János késői, nagyméretű festményei alkotják. A gyűjtő számára komoly lehetőséget jelentett, amikor a kilencvenes

évek elején a művész hagyatékának közelébe került – ezt nem lehetett kihagyni. Egy egész termet betöltenek a festő nagy vásznai az 1940–1950-es évekből, amelyeket a müncheni életmű-kiállításon is bemutatnak, és amelyek a fontos katalógusokba is bekerültek. A gyűjtemény harmadik része Párizsban élő magyar művészek munkáiból jött létre. Ezek a Joseph Kádárral és a Nemes Judittal való kapcsolat révén váltak elérhetővé, de kettőjük alkotásain túl Rechnitzer János többek közt Lucien Hervé, Vera

Piergiorgio Zangara: Opera MADI N. 124.
festett plexi, 64x64x11 cm, 2006

Molnar, Pierre Székely műveiből is vásárolt. A „MADI-örület” – ahogy a gyűjtő kollekcióna negyedik műtárgycsoportját nevezi – az 1996-os győri nagy MADI-kiállítás következménye; akkor barátkozott össze Carmelo Arden Quinnek, Joláthy Attilával és Dárdai Zsuzsával. Akkori munkahelyén, az MTA egyik győri intézetében 1998-tól rendezett tárlatokat a MADI alkotóinak, így került számos mű a gyűjteménybe. A győri kiállítás első termében ezekből látható válogatás. „A MADI jó kísérlet, izgalmas szellemi játék. Elsősorban azért fontos nekem, mert sokat tanultam a művészekről, s jól érzem magam a műveik között” – mondja Rechnitzer János, akihez az idők során egyre közelebb került a geometrikus művészet. Ezt az irányt mások mellett Kassák Lajos, Lantos Ferenc, Konok Tamás, Maurer Dóra, Bak Imre és Wolsky András festményei képviselik anyagában.

Rechnitzer János figyelmét Murádin Jenő művészettörténész hívta fel a kismesterek szerepére. Az utóbbi években Rechnitzer érdeklődéssel fedezte fel az 1960–1970-es évek geometrikus művészetének Kassák hatása alatt kísérletező kismestereit – Monostori-Möller Pált, Rafael Győzőt, Gábor Jenőt, valamint Farkasházy Miklóst –, akik a győri kiállításon egy egész termet kaptak. Merőben új világlátást és szemlé-

Kallós Pál: Kompozíció, 1952
olaj, vászon, , 90x70 cm

letet jelenítenek meg a gyűjtemény ötödik egységének alkotói, akiket a kurátori mesterségből hamarosan diplomát szerző, egy budapesti kortárs galériában dolgozó Rechnitzer Zsófia választott ki édesapjával egyetértésben. A család vászolyi nyaralójában egyfajta kis művésztelep van alakulóban. Az ott tartózkodásért, illetve szponzorációért cserébe kaptak műveket a legfiatalabb művészgenerációhoz – egyben Rechnitzer Zsófia baráti köréhez – tartozó Bánki Ákostól, Deli Anettől, Hugyecz Balázstól, Rizmayer Pétertől, Szöllösi Gézától, Szvet Ta-

mástól. „Zsófi révén kerülünk kapcsolatba a fiatal alkotókkal, s megpróbáljuk befogadni ezt a fajta vad, erős kortárs művészetet, mert érezzük a kisugárzását. Zsófi a Roham Galéria működtetése során ismerte meg a művészeket, s rajta keresztül a feleségemmel mi is egyre közelebb kerülünk hozzájuk” – mutat körbe Rechnitzer János a győri tárlat egyik utolsó termében.

A kollekciónagszabású kiállítása megerősítette azt a gyűjtői szándékot, hogy anyaga a jövőben is a magyar és a nemzetközi geometrikus és konkrét művekre fókuszáljon – a szobrokat és a kinetikus szobrokat előtérbe helyezve, amelyek Rechnitzer János véleménye szerint a XXI. század művei lesznek. A gyűjtő tértudománnyal foglalkozik, kutatási témája a régiók, a városok, a nagyobb terek belső társadalmi és gazdasági szerkezete, s ő ezeknek a struktúráknak a levétését is felfedezi a geometrikus művészetben. „Hiszek a geometrikus művészetben” – mondja. – Ezek a struktúrák, terek és variációik végtelen lehetőségeket tartogatnak. A XXI. század következő évtizedei ennek a föltámasztását hozzák, a kinetikus művészetet együtt. Ez lesz az új mainstream.” *(A gyűjtés egy nagy kaland – Válogatás a Rechnitzer–Gyimesi műgyűjteményéből, Városi Művészeti Múzeum, Győr, megtekinthető október 14-ig.)*

AZ OLDALT ÍRTA: SPENGLER KATALIN

Ha az idén tavasszal megrendezett aukciók és az árverésektől távol maradt antikváriumok számát összehasonlítjuk a tavalyival, azonos eredményt kapunk. Idén is 29 árverés volt, és ismét távol maradt az idény első felétől a Fekete Hattyú, a Hess András és a Studio, továbbá úgy tűnik, hogy a Múzeum Antikvárium végleg elkötelezte magát az online aukciók mellett. Van azért jó hír is: a Studio tulajdonosa jelezte, hogy a cég az ősszel visszatér a piacra. A tavaly jelzett „helyben járás” az idén már csak az árverések számára vonatkoztatható, minden egyéb mutató biztató fellendülésre utal. Jelentősen nőtt az egy árverésen belül megvételre kínált tételek száma, de a leütési árak is azt mutatják, hogy nagyobb lett a licitálókékv. A milliós tételek száma 2011 tavaszán 3 volt, míg az idén 5, valamint jelentős mértékben növekedett az 500 ezer forintot meghaladó leütések száma: ezekből tavaly csak 7 akadt, idén viszont már 13-at regisztrálhattunk. Az enyhé felfelé ívelés és az aukciósházak „ébredésének” jele az is, hogy a milliós tételekből 4 köthető a Központinhoz, egyet az Antiquarium Hungaricum mondhatott magáénak, az 500 ezer feletti leütéseken pedig 5 árverezőház osztozott. Ehhez a bizakodásra okot adó fellendüléshez természetesen a beadók is hozzájárultak. Mivel valószínűleg rájöttek, hogy a 2002–2005 közötti „csúcsra járatás” belátható időn belül nem ismétlődik meg, egyre többen döntenek úgy, hogy a jelenlegi piaci feltételek mellett értékesítik ritkaságaikat.

Szokásunkhoz híven ismertettjük a korábban helyszűke miatt kimaradt, de vélhetően nagyobb érdeklődésre is számot tartó leütéseket; felsorolásun-

Méliusz Juhász Péter: Herbarium
Kolozsvár, 1578

kat a Központi Antikvárium felvezető árverésével kezdjük. Jankovich Ferenc ezredes, Moson vármegye katonai parancsnoka egyleveles nyomtatványon hirdette ki a statáriumot Magyaróvárott 1920. január 20-án: a dokumentumért 3 ezerről 13 ezer forintot adtak. Sokféle oka lehet, hogy Vlagyimir Iljics Lenin írásaiért az aukciókon hosszan küzdenek a gyűjtők. A Hogyan építsük a pártot című munkája Kun Béla előszavával jelent meg 1930-ban Moszkvában, és ezen az árverésen 3 ezerről 12 ezer forintot is megért valakinek. Bartók Lajos (1851–1902) a Jókai Mór szerkesztette Üstökös munkatársai között kezdte újságírói pályáját, aztán két éven át, 1873 végétől Tóth Kálmán Bolond Miska című éleclapját szerkesztette, majd pedig 1878-tól haláláig Bolond Istók címen a magáét. Don Pedró, ahogyan írásait jegyezte, éles hangon és a rágalmazástól sem visszariadva élcelődött mindenkin, aki nem osztotta politikai nézeteit. Míg szellemekedését kortársai közül sokan durvának és szertelennek ítélték, irodalmi műveltségének és jó utánzókétségének köszönhetően a Bolond Istókba több színvonalas iro-

A tavaszi aukciós szezon mérlege

Eredmények és remények

Barabás Miklós–F. X. Sandmann: A budai alagút, 1854
litográfia, 520x665 mm

dalmi, főként színdarab-paródiát írt. Költészetét azonban azok is elismerték, akik a lapszerkesztőt nem sokra tartották. A legszebb című (Budapest, 1880) vígjátékának ezen az aukción terítékre került első kiadását a szerző a darabban Melitta szerepét játszó Márkus Emília színésznőnek dedikálta; meglepő licitverseny után 8 ezerről 38 ezer forint lett az ára. Az Erdélyi Szépműves Céh kiadványainak blokkjában felkínált kötetekre nem igazán mozduktak a jelenlévők, az egy kivétel Tabéry Géza A tűzmadár című, Kós Károly által illusztrált regénye lett (Kolozsvár, 1926) – ennek névre szóló előfizetői példányáért 5 ezerről 34 ezer forintig tartott a licit. A folyóiratok blokkján belül a versenyt Az Ország Tükre című budapesti képes közlöny harmadik évfolyama (Pest, 1864) nyerte, 25 ezerről 70 ezer forinttal. A nevezetes meg nem épült tervek egyikének, a későbbi Nagykörút vonalára tervezett pesti hajózható csatornának kiöltője volt Reitter Ferenc (1813–1874) mérnök. A Duna-szabályozás Buda és Pest között. Pesti hajózási-csatorna. A Csepelsziget s a soroksári Duna-ág balpartján fekvő ártér ármentesítése. Három javaslat – kir. főmérnöktől (Pest, 1865) című ritka kötete, amelyben a várost átszelő csatorna leírása is található, most 20 ezerről indult, de csak 65 ezer forintért lehetett hozzájutni.

A Központi nagyárverésén néhány jelentős mű, köztük egy millió feletti tétel is visszamaradt, ennek ellenére ez lett a tavaszi idény kimagaslóan legsikeresebb rendezvénye. A kínálat 20 százaléka kiállítási áron cserélt gazdát – hasonló tételek az előző aukciókon többnyire visszamaradtak. A bibliakiadások blokkjában az 1608-as Hanaui Biblia mellett még négy ritka szentírás került terítékre. Az 1661-es kiadású Várad Biblia Károlyi Gáspár fordítása alapján készült, id. Köleséri Sámuel javításaival és jegyzeteivel. Az árverésre bocsátott példány indulóáron, 350 ezer forintért cserélt gazdát. A Misztótfalusi Kis Miklós nevéhez kötődő Új Testamentum (Amszterdam, 1687), amely sokkal ritkább, mint a Misztótfalusi-féle teljes Biblia, 400 ezer forinton beragadt. Anthon Ernst Burckhardt von Birckenstein a szerzője a József főherceg, azaz a későbbi I. József császár számára készített, 8 kiadást megért geometriai tankönyvnek (Bécs, 1686), amelynek ábráit Justus van der Nypoort 110 magyar vábrázolása egészíti ki. A ritka első kiadásra szintén egy vevő akadt, aki

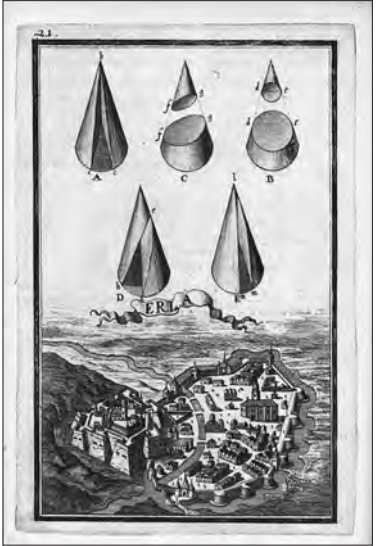
800 ezer forintért vihette haza a művet. Mikes Kelemen (1690–1761) Törökországi levelek című (Szombathely, 1794) műve sokáig kéziratként lappangott, végül Görög Demeter-től került Kultsár Istvánhoz, akinek előszavával és kiadásában megjelent. Az 1794-es első kiadás gyakori forinttal lett a metszetek áron, így a 40 ezerről elért 140 ezer forintos leütés reálisnak mondható. Franz Xaver Sandmann Barabás Miklós rajza után készítette A budai alagút című könyvmotát, amelyet Rauch János jelentett meg 1854-ben Bécsben. Az építkezés Clark Ádám tervei alapján 1853-ban kezdődött, a kész alagutat 1856-ban adták át a forgalomnak. A rendkívül ritka könyvmotát 300 ezer forinttal lett a metszetek és látképek blokkjának leütési rekordere. Az oklevelek blokkjának három tételéhez is hozzá lehetett jutni kikiállítási áron. Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem latin nyelvű levele Alfonso

Visconti pápai nunciusnak (Temesvár, 1596. június 23.) 300 ezer, Weselényi Ferenc nádor latin nyelvű oklevele (Pozsony, 1659. augusztus 27.) 150 ezer, a Csekonics család Mária Terézia osztrák császárnő és magyar királynő által adományozott, latin nyelvű címeres levele (Bécs, 1753. január 29.) 300 ezer forintért cserélt gazdát. Ismét kalapács alá került egy páratlanul ritka rölap: Petőfi Sándor országszerte hatalmas felháborodást keltett, A királyokhoz (Pest, 1848) című verse. A szabadságharc bukása után a vers rölapkiadásainak nagy része megsemmisült; antikvár kereskedelmi forgalomba évtizedek óta egyetlen példánya sem került. Ennek ellenére a ritkaságot 400 ezerről 500 ezer forintért, nagyon baráti áron el lehetett venni.

Némi fellendülés volt tapasztalható az RMK-kötetek piacán is. Czeglédi István református prédikátor, kassai iskolamester Barátsági dorgálás (Kassa, 1663) című műve számos köz- és magángyűjteményben megtalálható – ennek ellenére az aukcionált művet elvitték 150 ezer forintos kiállítási árn. Méliusz Juhász Péter Herbarium, az fáknak füveknek nevekről, természetekről és hasznairól című (Kolozsvár, 1578) munkáját az első magyar természettudományos könyvként tartják számon. Az árverésre bocsátott példány számottevő laphiánnyal került terítékre, ennek ellenére 250 ezerről 420 ezer forintra verték fel az árát. Werbőczy István az országgyűlés sürgetésére és II. Ulászló király felkérésére foglalta írásba a magyarországi jogi szabályokat és a szokásjogot, így született meg az 1514-es országgyűlésen bemutatott Hármaskönyv. Bár törvényerőre soha nem emelkedett, 1848-ig általánosan használt kézikönyv szerepét töltötte be. A három részre szakadt országban az egység szimbólumává vált – olyannyira, hogy még tavaly, az új Alaptörvény körüli vitákban is többen hivatkoztak rá. Ezen az árverésen a Tripartitum 1581-es

bécsi kiadása került kalapács alá, és noha az állapota hagyott kívánnivalót maga után, 300 ezerről 400 ezer forintot is megért valakinek.

A Központi nagyárverésének legértékesebb darabja Andrassy Gyula miniszterelnök előző számunkban ismertetett titkos tanácsosi kinevezése volt. A második legmagasabb kikiállítási árú darab viszont beragadt: a Pesti Invalidus-palota (mai Városháza) legkorábbi, eddig ismeretlen, mind művészettörténeti, mind helytörténeti szempontból páratlan ábrázolása, egy 1770 körül készült, akvarelllel színezett ceruza- és tusrajz. A 61×97 cm méretű, forrásértékű tételre azonban – nyilván 2,6 millió forintos indulóárá miatt – senki sem mozdult.

Birckenstein, A. E. Burckhard von:
Ertz-Herzogliche Handgriffe...
Bécs, 1686

A biztató tavaszi fellendülés után már remélhettünk volna az őszi idényre további enyhé javulást, de most némi megtorpanásra van kilátás – a lapzárta előtt érkezett hírek legalábbis nem igazán biztatók. Már tudható, hogy a Honterus szokásos két őszi aukciója helyett csak egyet rendez, a Studio tulajdonosa viszont még nem hozott végleges döntést. Bizzunk benne, hogy a kedvező tavaszi előjelek az év végére is jót hoznak majd.

HORVÁTH DEZSŐ

32 árverés szeptember 7–október 15.

Aukciós naptár

nap	óra	axio	tárgytípus	árverező	árverés helye	kiállítás helye	ideje
09. 07.			képes levelezőlap	Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
09. 08.	15.00	✖	meghatározandó (jelzetlen és aláírt) képek	Belvedere Szalon	V., Szent István tér 12.	az árverés helyszínén	szept. 7-ig
09. 10.	18.00		festmény	Csók István Antikvítás	V., Váci u. 31/A.	az árverés helyszínén	szept. 9-ig
09. 13.	17.00		könyv, plakát, kézirat	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
09. 13.	18.00	✖	ékszer	OREX Óra-Ekszer Kereskedőház Zrt.	OREX Óra- és Ékszerszalon, VI., Andrassy út 64.	az árverés helyszínén	www.orex.hu
09. 13.	18.00	✖	festmény, grafika, kispasztika	Képcsarnok Kft.	V., Falk Miksa u. 10. (Pintér Aukciósház)	V., Falk Miksa u. 7. (Prestige)	szept. 12-ig
09. 15.	15.00	✖	herendi porcelánok	Belvedere Szalon	V., Szent István tér 12.	az árverés helyszínén	szept. 14-ig
09. 15.	18.00	✖	filatélia, papíregység, festmény, műtárgy, numizmatika	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrassy út 16.	az előző héten
09. 17.	18.00		könyv, kézirat	Csók István Antikvítás	V., Váci u. 31/A.	az árverés helyszínén	szept. 11–16-ig
09. 18.	18.00		könyv, kézirat	Csók István Antikvítás	V., Váci u. 31/A.	az árverés helyszínén	szept. 11–16-ig
09. 19.	18.30	✖	minden, ami Budapest: festmény, szobor, műtárgy, fotó	Pintér Galéria és Aukciósház	V., Falk Miksa u. 10.	az árverés helyszínén	szept. 10–19-ig
09. 20.	17.00		műtárgy	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
09. 22.	12.00		grafika	Arte Galéria és Aukciós Iroda	VIII., Ótápcsirta u. 2. / www.arte.hu	V., Ferenczy I. u. 14.	szept. 12–21-ig
09. 22.	09.30		17. bélyegárverés	Hodobay Aukciós Ház	VI., Vörösmarty u. 65. MABEOSZ	V., Magyar u. 44.	szept. 10–21-ig
09. 22.	10.00		63. papíregység, képeslap	Hodobay Aukciós Ház	VI., Vörösmarty u. 65. MABEOSZ	V., Magyar u. 44.	szept. 10–21-ig
09. 24.	18.00		40. festmény- és műtárgyárverés	Csók István Antikvítás	V., Váci u. 31/A.	az árverés helyszínén	szept. 18–23-ig
09. 24.	16.00		64. papíregység, numizmatika, plakát, fotó, kézirat	Hodobay Aukciós Ház	VI., Vörösmarty u. 65. MABEOSZ	V., Magyar u. 44.	szept. 10–21-ig
09. 25.	18.00	✖	Boda 1. újbudai árverése	Boda Antikvítás	XI., Bartók Béla út 34.	az árverés helyszínén	szept. 3–21-ig
09. 27.	levelezési	✖	képes levelezőlap, papíregység	Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
09. 28.	17.00		numizmatika, militaria	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
09. 29.	15.00	✖	37. Művészeti Aukció	Belvedere Szalon	V., Szent István tér 12.	az árverés helyszínén	szept. 15–28-ig
10. 01.	18.00		festmény nagyárverés	Csók István Antikvítás	V., Váci u. 31/A.	az árverés helyszínén	szept. 25–30-ig
10. 01.	18.00	✖	filatélia, papíregység, festmény, műtárgy, numizmatika	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrassy út 16.	az előző héten
10. 05.	17.00	✖	könyv	Ex-Libris Antikvárium	ECCE City Center, V., Bajcsy-Zsilinszky út 12.	V., Kálmán Imre u. 16.	szept. 25-okt. 5.
10. 06.	15.00	✖	40. festmény- és műtárgyárverés	Villás Galéria	Debrecen, Bem tér 2.	az árverés helyszínén	szept. 29-okt. 6-ig
10. 08.	18.00		műtárgy	Csók István Antikvítás	V., Váci u. 31/A.	az árverés helyszínén	okt. 2–7-ig
10. 11.	17.00		könyv, plakát, kézirat	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
10. 11.	17.00	✖	30. könyvárverés	Antiquarium Hungaricum	Hotel Mercure Korona, V., Kecskeméti u. 14.	V., Múzeum krt. 29.	okt. 1–10-ig
10. 11.	18.00	✖	ékszer	OREX Óra-Ekszer Kereskedőház Zrt.	OREX Óra- és Ékszerszalon, VI., Andrassy út 64.	az árverés helyszínén	www.orex.hu
10. 13.	15.00	✖	üvegárgyak aukciója	Belvedere Szalon	V., Szent István tér 12.	az árverés helyszínén	szept. 29-okt. 12.
10. 15.	18.00		festmény	Csók István Antikvítás	V., Váci u. 31/A.	az árverés helyszínén	okt. 9–14-ig
10. 15.	18.00	✖	filatélia, papíregység, festmény, műtárgy, numizmatika	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrassy út 16.	az előző héten

A logóval jelölt aukciókon online lehet licitálni és/vagy az axioart.com címen a katalógusok megtekinthetők.

Megtalálja a Műértőt az axioart.com-on is!

Iparművészeti múzeumok a Baltikumban

Tárgyak és történelem

A használati tárgyak világa funkcionális törvényszerűségeken alapul, ezért kívül áll mindennemű ideológián és politikán – gondolhatjuk. Illetve kívül áll mindaddig, amíg nem díszítjük tárgyainkat különféle politikai szimbólumokkal, hogy rajtuk keresztül propagandát vigyünk még a hétköznapiak legapróbb cselekedeteibe is (a reklámtól nemcsak céget hirdethet, hanem képviselőjelöltet is – de inkább hagyjuk a példákat).

Mit lehet megtudni egy országról a tárgyai alapján? Mennyiben közvetíti egy közösség, egy nemzet identitását egy országos gyűjtőköri iparművészeti múzeum? A kérdés igencsak releváns a függetlenségüket két évtizede visszanyert balti fővárosok múzeumi esetében. Történelmi okok igazolják, hogy ezekben az intézményekben a saját múlt és a senki máséval össze nem téveszthető saját kulturális jelenségek bemutatása a fő cél – akár az országok szovjet időkre zömmel még jól emlékező saját lakosaiból, akár a gyakorlatilag tájékozatlan külföldiekből áll a közönség.

Akármilyen nagy kihívásnak számíthat is az állandó kiállítások koncepciójának kidolgozása, a kritikusok elméleti orientáltságú része hajlamos megelégedni arról, hogy az több ezer már meglévő műtárgy ismeretében és felhasználásával jön létre. És hogy a koncepciót ráadásul úgy kell alakítani, hogy lehetőleg minél több vitathatatlanul kvalitásos alkotás (ha

egy részét rendszerint különféle, változó téregényű időszakok tárlatok foglalják el.

Az idei nyár látványos vendégkiállítása a világ legnagyobb divattörténeti magángyűjteményeként számon tartott kollekcióból készült válogatás A minitől a maxiig. A 60-as évek divatja címmel (megtekinthető október 31-ig). A gyűjtő egy Párizsban élő, orosz származású jelmeztervező, Alexandre Vassiliev. A lenyűgözően gazdag bemutató nemcsak a retrótrend iránt érdeklődő fiatalokat vonzza a múzeumba, akik amúgy feltehetően se a reneszánsz bútorokért, se a gobelinekért nem jönnek oda, hanem általában valamennyi nőt: litvánokat és külföldieket, idősebbeket és fiatalokat egyaránt. A divatkiállítás ugyanis megosztó: a nők többsége feltétlenül szeretné megnézni, a férfiak többsége viszont egyáltalán nem – tisztelet az érdeklődő kivételnek. Akkor viszont az arra járók nagyjából fele nő, tehát potenciális látogató. Sok egyéb ok mellett már csak ezért is érdemes divatkiállítást rendezni.

A saját múltat és identitást közvetítő anyag mellett tehát előítéletek nélkül helyet kaphat a világ színvonalú orosz privátkollekció egy része is – éppen ugyanezt gondolták a rigaiak is, mert ott is a Vassiliev-gyűjtemény ruhái vendégszerepelnek időszakos tárlatként október 28-ig, méghozzá a szecessziós darabok. Az 1989-ben létrehozott iparművészeti és designmúzeum

ra kiemelt részeként számon tartott iparművészet múzeumának létrehozására már az 1950-es évektől születtek tervek, de az intézmény megalapítására 1971-ben, a múzeumépület megnyitására pedig csak 1980-ban került sor. A hazai ipari formatervezés terveit és prototípusait 2000-től gyűjti a múzeum, amely a Kadriorg-palotában ugyanebben az évben megnyitott Külföldi Művészetek Múzeuma számára átadta teljes külföldi iparművészeti anyagát. Ennek ellenére észt iparművészeti és designgyűjteménye továbbra is nyitott a külföld felé: az 1979-től a balti országok számára, 1997 óta pedig nemzetközi szinten meghirdetett designtriennálék egyik szervezője maradt; a legközelebbi triennálé november 23-án nyílik (www.trtr.ee/en).

Az észt múzeum az enteriorművészet irányának folytatásaként az építészet témáját is befogadta, erről tanúskodik a november 4-ig megtekinthető Modernizáció. Balti művészet, design és építészet az 1960–1970-es években című időszakos kiállítás. Ennek tematikus egységei: középületek (szerepel itt 1965-ös pályázati terv a budapesti Nemzeti Színház számára is), az ottan alkotta tárgyi környezet, a design elveinek elterjedése, valamint a tengerparthoz kötődő szabadidős tevékenységek, „új fogyasztói életforma” meghatározással – ez utóbbi olvastán eltöprenghetünk a fogalmak időbeli és térbeli relativitásán.

Századfordulós öltözékek és kiegészítők, rigai kiállítás a Vassiliev-gyűjteményből

lehet, „csúcsdarab”) kerüljön bele. További feltétel, hogy az érzékenyebb anyagú tárgyakat időről időre cserélni lehessen hasonló anyagú, korú, méretű, minőségű és karakterű művekre.

Tévedés tehát az az elképzelés a kiállítás létrejöttéről, hogy valaki kitalál egy nagy ívű koncepciót, és azt feldíszíti múzeumi tárgyakkal. Egy meglévő gyűjtemény kvalitásos darabjai meglehetősen sok irányból közelítve, sokféleképpen tudják felmutatni a saját történelmet és a saját jellegzetességeket. Az adott kultúrát nemcsak az jellemezheti, hogy milyen tárgyakat hozott létre, hanem az is, hogy milyen, másutt készült tárgyakat integrált a környezetbe, nem csupán funkcionális okokból, hanem akár reprezentációs célokkal is. Mindkét jelenségre találunk példát a vilniusi alsó várban, a régi fegyvertár épületében 1987-ben létrehozott iparművészeti múzeum (*Taikomosios dailės muziejus*, www.ldm.lt/TDM/) állandó kiállításán. Ez a tárlat időről időre módosul ugyan, de jelenleg is látható a litván nagyhercegség múltjára utaló régi európai iparművészeti anyag – elsősorban bútorok és szövött kárpitok a XVI–XVIII. századból. Az állandó tárlat másik nagy összefüggő egységét alkotja a litván iparművészet bemutatása 1945-től napjainkig, de kiállítási felületének

(*Dekoratīvas maksas un dizaina muzejs*, www.inmm.lv/lv/dmdm/) az egykori Szent György-templom épületében látható. A rend kedvéért itt kell elmondani, hogy az épület még a reformáció idején szenvedett súlyos sérüléseket, a XVII. századtól kereskedők használták raktárként, és ez a funkciója egészen az 1980-as évekig megmaradt. Az itteni állandó kiállítás deklaráltan a lett professzionális iparművészetet mutatja be a nemzeti identitás keresésének koraként számon tartott XIX. századtól egészen napjainkig, kiemelten szerepeltetve a modernizmus különféle tendenciáit.

Az észtekről tudni való, hogy nem csupán számon tartották a designformáló finnekhez fűződő rokonságot, hanem még a legszigorúbb szovjet időkben is tájékoztódtak a finn hétköznapiokról (a tárgykultúrát is beleértve). Észtországban ugyanis a földrajzi közelség miatt fogni, a nyelvi rokonság miatt pedig érteni lehetett a finn televíziós adásokat. Ennek hatása megmutatkozik a hétköznapi tárgyakon éppúgy, mint az esetünkben vizsgált iparművészeti múzeumi koncepción. Az intézmény (*Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum*, www.etsdm.ee/et/) egy nagyobb belső terekkel rendelkező historikus épületben kapott helyet: a XVII. századi városi magtárban. Az észt kultú-

A magyar turista számára különösen sok tanulsággal járnak az itt látottak. Elgondolkodhat a tárgyak identitáshordozó jellegén, a kis népek/kis országok sajátos helyzetén, a politikai rendszerek változásain, a saját kultúra folyamatosan változó, mégis megskatlatlannak bizonyuló kontinuitásán – mindezt kívülről nézve szemlélve.

Az interneten pedig további információkat szerezhet. Erdemes a legkülönbösbet itt megosztani az olvasókkal: 2007-ben Lettországnak központilag meghatározták a művészeti kánont (www.kulturaskanons.lv/en/1/). Az egyes kulturális területek (népi tradíció, vizuális művészet, színpadművészet, zene, irodalom, építészet és design, filmművészet) szakembereiből összeállított bizottságok számba vették és az interneten több nyelven is közzétették, melyek azok az alkotások, amelyeket a nemzeti kulturális emlékezet kulcsfontosságú és elidegeníthetetlen részeként kell számon tartani. A kulturális nagyhatalmak számára értelmezhetetlen nyilvántartás tételeit áttekintve meg kell állapítanunk, hogy a magyarok – az évszázadok minden pusztítása ellenére – kulturális kincsekben relatíve gazdagoknak mondhatják magukat. Így aztán nálunk lehet vitatkozni arról, mi a kánon.

PRÉKOPA ÁGNES

Árverések és kiállítások

Olimpia Londonban és Budapesten

Az olimpia kapcsán London parádés kulturális fesztivált rendezett, Yoko Onótól Damien Hirstig rengeteg művész kiállítását láthatták az arra járók. Mivel a brit főváros patináját nem, csak hatalmát veszített egyik fontos központja a műkereskedelemnek, várható volt, hogy az eseményre az aukciósházak is reagálni fognak. Ezt tették, de mivel ráéreztek arra, hogy két sprintszám megtekintése között senki sem fog beugrani licitálni, ezért a Bonhams még korábban, a Christie's egy hónappal később rendezett árverést. A Sotheby's a középutat választotta: kiállítási anyagot állított össze az olimpia gondolatára felfűzve.

Igazi, kifejezetten olimpiai relikviáárverést csak a Bonhams tartott július végén, a vártnál bizonyára kevesebb sikerrel, hiszen a tárgyaknak csupán egyharmada cserélt gazdát. A 215 tételből az első 28 fákllya volt; ezek a visszamaradt, illetve 2-3 ezer fontért elkeltek ereklék egyébként szépen mutatják az 1936 és 2004 közötti designtrendek változását. A legnagyobb leütést egy evezős, Henry Robert Pearce relikviagyűjteménye hozta; a dedikált fotókat, érmekeket, okleveleket tartalmazó csomag ára alig maradt el az 50 ezer fonttól. A sok-sok fotó közül – nem véletlenül – az 1936-os berlini olimpia anyagai voltak a legkelendőbbek, és itt nem is a megörökített sportoló, hanem a fotós neve szerepelt hívszóként: Leni Riefenstahl. (Mellesleg ezek a képek tényleg egészen más minőséget képviselnek, mint a szokványos sajtófotók; árad belőlük az erő és a fegyelem – olyan érzést keltenek, mintha a sportoló pózolt volna a magasugró lécc felett a fotós céljainak megfelelően.) Egy 2002-es kiadású (!) dedikált (!) mappa ára 3 ezer font fölé ment. A legfontosabb képzőművészeti vonatkozású tétel szinte észrevétlen maradt, bár legalább elkelt: az 1972-es müncheni olimpia alkalmából készült egy öt litográfiából álló sorozat, alkotói David Hockney, Tom Wesselman, Victor Vasarely, Allen Jones és Paul Wunderlich. Ebből két teljes sorozat is jutott az árverésre, de csak az egyikre akadt vevő 500 fontért.

A Sotheby's igazán nem akarta megzavarni a sporteseményre a városba érkező közönséget: négy kiállítást nyitott egy hónappal korábban, majd a megnyitó utáni napon mindet be is zárta. Ezek közül tulajdonképpen csak az egyiknek volt olimpiai vonatkozása: egy katarai múzeum jóvoltából két arab sportolónót – Brigitte és Marian Lacombe-ot – megörökítő fotókat és videókat állították ki.

A Christie's viszont egy szeptember 3-i, londoni árveréssel az „utánlövést” választotta – igaz, ennek bemutató kiállítását már július végén megnyitotta. A tételek közül néhány kapcsolódik ugyan az 1948-as londoni olimpiához, ám a szervezők inkább azokra a licitálókra gondoltak, akiket egyszerűen az emeletes buszokkal, királynővel és még olyan sok mindennel rendelkező város ragadott magával, és szívesen gazdagodnának valamilyen londoni relikviával, vagy legalább egy tájképpel.

Ezúttal Budapest sem akart kimaradni. Ha már olimpiát nem, akkor legalább kiállítást rendez. A Magyar Nemzeti Galéria maga is már-már zavartan vette tudomásul, hogy a Magyar Sportmúzeummal együttműködve megnyitotta a Gyorsabban, Magasabban, Erősebben! tárlatát. (A csendes kampányban nyilván nem játszik szerepet, hogy augusztus folyamán gyakorlatilag megközelíthetetlen a múzeumnak otthont adó Budavári Palota a számos belépőjegy fesztivál miatt; ott jártunkkor egy zártkörű céges rendezvény miatt volt lezárva a környék, és csak a rendezők kelletlen és barátságatlan öreinek egyikét kijátszva tudtunk beszökní az „A” épületig, ahol egyébként nyitva volt a tárlat.)

Első hallásra hely- és naptárkitöltő eseménynek tűnt, de a helyszínen már sokkal szórakoztatóbbnak látszott a Petrányi Zsolt, Szabó Lajos és Tokai Gábor által válogatott anyag, amely a testkultusz felől közelítette meg a témát. Az alsó szinten a szobrok és az érmék (érmék) kaptak helyet, fölül a fotó, a plakát, valamint a viszonylag csekély számú festmény és grafika. A rendezőelv a címben szereplő három fogalom volt, így egyazon tematikában egyszerre szerepeltek klasszikus és kortárs művek – a heroikustól a groteszkig. A klasszikus alkotók sora Vaszary Jánostól Molnár C. Pálon és Bortnyik Sándoron át Herman Lipótiig terjed, aztán az egészet Berczeller Rezső zilált kerékpárosa is zárójelbe teszi, de Király Gábor lilára vert bokszoói mellett a Gruppo Tökmag lakótelepi lakásfutball-videója már egy másfajta testkultusz-ábrázolásra nyújt példát. Mindeközben egy másik monitoron Bozsik és Puskás oktatja színesben a Szpartak futballistáit a Népstadion avatómérkőzésén.

Elvegyűlnek az anyagban a sportolót csak alibiként felhasználó művek is, például egy totó- és egy kerékpárplakát, vagy a tokiói olimpia televízióval való követésére biztató hirdetés. A szép és egészséges sportoló alakját gyakran szerepeltették a propagandaplakátok, főleg a honvédelem járt ebben elől (repülőnap, lövészet, szpartakiád jellegű események). Kicsit idegen ebben az együttesben a néhány balatoni tájkép, még ha van is rajta vitorlás (például egy Egry-pasztell), mert e műfajban azért a sport a legkevésbé hangsúlyos. Ugyanez vonatkozik egy karikatúrára, de azt kár lett volna kihagyni: a millennium idején több plakát is hirdette az állatkertben nyílt műjégpályát, ennek kifigurázására készítette el Mühlbeck Károly a korcsolyás elefántot, zebrát, zsiráfot ábrázoló kedves rajzát. (*Megtekinthető október 21-ig.*)

GRÉCZI EMŐKE

Időszaki kiállítások szeptember 7–október 5.

BUDAPEST

28 Galéria
IX., Ráday u. 47. Ny.: H.–P. 14–18
Három Egyed – Egyed László, Egyed Anna, Egyed Péter , IX. 8–X. 5.
A38 Kiállítóhely
Petőfi híd budai hídfő, Ny.: H.–Szo. 11–19
A világ terített asztalai Budapesten – Kiállítás a Világbüfé Fesztivál fotóiból , IX. 6–16.
Kiállítás a Liszt Ferenc Kamarazenekar 50. születésnapja alkalmából , IX. 18–30.
acb Kortárs Művészeti Galéria
VI., Király u. 76. Ny.: K.–P. 14–18
Leroy Brothers: A véletlen emberi kapcsolatok természetrajza , IX. 7–X. 5.
Ari Kupsus Gallery
VIII., Bródy S. u. 23/b. Ny.: K.–P. 14–19, Szo. 10–14
Kiss Viktória , IX. 19–X. 5.
Ari Kupsus Gallery – Graphics
VIII., Német u. 2. Ny.: Sze.–Cs. 13–18.30
König Róbert , IX. 18–X. 25.
Ari Kupsus Gallery – Le Meridien
V., Erzsébet tér 7. Ny.: H.–V. 10–17
Horváth Orsolya , IX. 30-ig.
Árkád Galéria
V., Piarista köz / Váci u. 31. Ny.: H.–V. 10–20
Bartha Ágnes iparművész , IX. 13–27.
B55 Kortárs Galéria
V., Balaton u. 4. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 10–13
Dr. Bodnár Zoltán gyűjteménye , IX. 29-ig.
Barabás-Villa Galéria
XII., Városmajor u. 44. Ny.: H.–CS. 10–18, P. 10–12, V. 10–13
Toldi Miklós képzőművész , IX. 28-ig.
BTM – Budapest Galéria Kiállítóháza
III., Lajos u. 158. Ny.: K.–V. 10–18
Megízietl formák – Malene Landgreen, Maria Lavman, Thorbjorn Beckmann , IX. 6–X. 14.
BTM – Budapest Galéria Kiállítóterem
V., Szabad sajtó út 5. Ny.: K.–V. 10–18
Stefanovits Péter: Clorox művek , IX. 23-ig.
Budapesti Történeti Múzeum
I., Szent György tér 2. Ny.: K.–V. 10–18
Az ország tükré – A képes sajtó Magyarországon 1780–1880 , IX. 19–2013. I. 20.
Commerzbank Galéria
V., Széchenyi rkp. 8. Ny.: H.–P. 10–17
Fülöp Gábor és Orr Máté kiállítása , IX. 14-ig.
Deák Erika Galéria
VI., Mozsár u. 1. Ny.: Sze.–P. 12–18, Szo. 11–16
Vitaly Pushnitsky, Points of view , IX. 27–XI. 17.
E-Galéria
V., Falk Miksa u. 8. Ny.: K.–P. 10–18
Paulovics László festőművész , X. 12-ig.
Erin Galéria
IX., Ráday u. 49. Ny.: H.–P. 14–18
Kaci Simon , IX. 28-ig.
Ernst Múzeum
VI., Nagymező u. 8. Ny.: K.–V. 11–19
Aj Vejvej: New York 1983–1993 , X. 21-ig.
Faur Zsófi Galéria
XI., Bartók Béla út 25. Ny.: H.–P. 12–18, Szo. 10–13
Magyar Ádám: Kontinuum , IX. 28-ig.
Faur Zsófi Galéria / Krisztina Palace
XII., Nagyenyed u. 8–14. Ny.: H.–P. 12–18
Bárdosi Katinka és Kusnyár Eveline , IX. 20–X. 31.
Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény
IX., Ráday u. 18. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 10–14
Cöllner Miklós és Szalai Zoltán , IX. 12–X. 13.
Fiktív Gastrogaléria
VIII., Horánszky u. 27. Ny.: H.–V. 10–24
VISART-hallgatók , IX. 16-ig.
Csordás Zoltán , IX. 19–XI. 30.
FISE Galéria
V., Kálmán Imre u. 16. Ny.: H.–P. 13–18
Égi Marcell és Huber Kinga , IX. 11–28.
Forrás Galéria
VI., Teréz krt. 9. Ny.: H.–P. 10–19
Alán párhuzamok, oszét-alán kortárs képzőművészeti kiállítás , IX. 11–26.
FUGA / Budapesti Építészeti Központ
V., Petőfi Sándor u. 5. Ny.: K.–Szo. 10–19
Kecskés Péter: Az Ötödik Nap vége , IX. 28-ig.
Szalai Csaba és Török Ádám: Stúdium , IX. 20-ig.
Szigeti Szilvia textildesigner , IX. 13–30.
Gaál Imre Galéria
XX., Kossuth L. u. 39. Ny.: K.–V. 10–18
Gaál Imre emlékkiállítása , IX. 12–X. 14.
Csete Ildikó textilművész , IX. 22–X. 21.
Galéria 12
XII., Hajnóczy J. u. 21. Ny.: H.–Szo. 10–20
Újrahazsított , IX. 14-ig.
Szakraális Művészetek Hete , IX. 16–X. 13.
Galéria 13 Soroksár
XXIII., Hősök tere 13. Ny.: Sze.–P. 14–18
Bartl József jubileumi kiállítása , IX. 13–X. 6.
Galéria IX.
IX., Ráday u. 47. Ny.: H.–P. 12–18
Nagy Sára: Galagonya , IX. 7–25.
Galéria Lénia
II., Széher út 74. Ny.: K. 16–20, Szo. 14–18
bejelentkezésre: T.: 0620-9118121
Naphimnusz , IX. 14–XII. 1.
Galéria Neon
VI., Nagymező u. 47. Ny.: H.–P. 14–18
Oroszy Csaba , IX. 7–X. 3.
Godot Galéria
XI., Bartók Béla út 11. Ny.: K.–P. 14–19, Szo. 10–13
feLugossy László , IX. 17–X. 20.
Haas Galéria
V., Falk Miksa u. 13. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13.
Modern Klasszikusok – Klasszikus Modernek VIII., XX. századi festmények, rajzok , X. 8-ig.
Litkey György , IX. 22-én (előzetes tárlat)
Remekművek – Remek művek VII. – Peterdi Gábor , X. 8-ig.
HAP Galéria
II., Margit krt. 24. Ny.: H.–P. 14–18
Dávid Károly építész , IX. 11–X. 12.
Három Hét Galéria
XI., Bartók Béla út 39. Ny.: K.–P. 16–20, Szo. 10–20
Glázer Attila , X. 10-ig.
Hegyvidék Galéria
XII., Városmajor u. 16. Ny.: K., Cs., P. 10–18
A szent és a profán – az MKISZ Grafikai Szakosztálya , IX. 14–X. 4.

Holdudvar Galéria
Margitsziget – régi Casino épületében, H.–V. 10–04
Rubycon – Buda Gábor fotóművész , IX. 15-ig.
Iparművészeti Múzeum
IX., Üllői út 33–37. Ny.: K.–V. 10–18
Művészet mindenkinek – A Victoria and Albert Museum , IX. 16-ig.
Art deco és modernizmus. Lakásművészet Magyarországon 1920–1940 , IX. 30-ig.
Jászi Galéria
V., Irányi u. 12. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 11–14
Gábor Marianne , IX. 15-ig.
Karinthy Szalon
XI., Karinthy F. út 22. Ny.: H.–P. 11–18, Szo. 11–14
Olajos György , IX. 20-ig.
kArton Galéria
V., Alkotmány u. 18. Ny.: H.–P. 13–18
Schmied Andi: Tel Aviv Grannies , IX. 21-ig.
Kassák Múzeum
III., Zichy-kastély, Fő tér 1. Ny.: Sze.–V. 10–17
Elmozdulás – Munkáskultúra és életmódreform a Madzsar-iskolában , XI. 4-ig.
Kempinski Galéria
V., Erzsébet tér 7–8. Ny.: H.–V. 9–20
Pelles Róbert , IX. 9–XI. 10.
Kertész29 Galéria
VII., Kertész u. 29. Ny.: K.–P. 12–18
Sequentia – csoportos kiállítás , IX. 14-ig.
Kiscelli Múzeum
III., Kiscelli u. 108. Ny.: K.–V. 10–18
Panoramaképek Budapestről , IX. 20–XII. 2.
Új szerzemények , IX. 30-ig.
Kiskép Galéria
I., Budai Vár, Országház u. 15. Ny.: H.–P. 10–18
Ars Sacra Fesztivál , IX. 16–22.
Kisterem
V., Képiró u. 5. Ny.: K.–P. 14–18
Szegegy-Maszák Zoltán , IX. 14–X. 26.
Klauzál 13 könyvesbolt és kortárs galéria
VII., Klauzál tér 13. Ny.: H.–P. 11–19, Szo. 10–16
Szabó Lóránt fotóművész , IX. 22–X. 27.
Kleibelsberg Kultúrkúria
II., Templom u. 2–10. Ny.: H.–P. 10–18
Szemereki Teréz keramikumművész , IX. 13–X. 7.
Buda István: Hungária , IX. 27–X. 14.
Knoll Galéria
VI., Liszt F. tér 10. Ny.: K.–P. 14–18.30, Szo. 11–14
Katarina Sevic: Tutaj színház , IX. 13–XI. 10.
Kogart Galéria
VI., Andrássy út 108. Ny.: H.–P. 10–18
Matteo Massagrande – Contemplazione / Elmélkedés , IX. 13–X. 5.
Kogart Ház
VI., Andrássy út 112. Ny.: H.–V. 10–18
FRISS 2012 , X. 14-ig.
Kolta Galéria
VII., Dohány u. 22–24. Ny.: H.–P. 16–22
Vékás Magdolna , IX. 18-ig.
Léna & Roselli Galéria
VI., Galamb u. 10. Ny.: H.–P. 11–18
Graph-Icons , IX. 15-ig.
Lengyel Intézet
VI., Nagymező u. 15. Ny.: H.–P. 10–18
Lengyelország madártávlatból , IX. 16-ig.
Liget Galéria
XIV., Ajtósi Dürer sor 5. Ny.: Sze.–H. 14–18
A valóság barátságos ellenfelei – Elek Is (Kada) emlékkiállítás I. , IX. 22-ig.
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum
IX., Komor Marcell u. 1. Ny.: K.–V. 10–20
Robert Mapplethorpe , IX. 30-ig.
A hős, a hősnő és a szerző , X. 21-ig.
Lakner Antal: Munkaállomás , IX. 21–2013. I. 6.
M Galéria
II., Marczibányi tér 5/a. Ny.: H.–P. 9–19
Örmény arcok, örmény szemek , IX. 17–28.
Magyar Fotográfusok Háza – Mai Manó Ház
VI., Nagymező u. 20. Ny.: H.–P. 14–19, Szo.–V. 11–19
Ritkán látott képek – Utazás a vidéki múzeumok fotókincesei között , IX. 16-ig.
Vivian Maier , IX. 20–XI. 25.
Nadja Massun: Alice Zapata országában , IX. 20–XI. 4.
Magyar Írószövetség
VI., Bajza u. 18. Ny.: H.–P. 10–17, Szo. 10–14
AIR/HMC, Budapest – Nemzetközi Művésztelep , IX. 28-ig.
Magyar Műhely Galéria
VI., Akácfa u. 20. Ny.: H.–P. 10–16
Bartus Ferenc: Felszíni fejtés , IX. 21-ig.
Elek Is (Kada) emlékkiállítás III. , IX. 26–X. 19.
Magyar Nemzeti Galéria
I., Szent György tér 2. Ny.: K.–V. 10–18
Újrafestett valóság , X. 14-ig.
Gyorsabban, Magasabbra, Erősebben! , X. 21-ig.
Hősök, királyok, szentek , XII. 30-ig.
Rippl-Rónai – Művek régi gyűjtők kezéből , IX. 23-ig.
Magyar Nemzeti Múzeum
VIII., Múzeum krt. 14–16. Ny.: K.–V. 10–18
Megismételt pillanat – Fekete Zsolt fotográfiai , IX. 23-ig.
MAMÚ Galéria
VII., Damjanich u. 39. Ny.: Sze., P. 14–18
Varga József Zsolt: ADSUM , IX. 7–21.
Medence Szalon
IX., Pipa u. 4. Ny.: H.–P. 10–18
Firkanapé – Vetrényi Zsolt és Horváth Győző , IX. 17–28.
Melange Galéria
V., Markó u. 3. Ny.: H.–P. 11–18, Szo. 11–14
Charles Suszan: Vonalak szímfőniája , IX. 29-ig.
MissionArt Galéria
V., Falk Miksa u. 30. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Seres László kiállítása , IX. 20-ig.
Varga Nándor Lajos , IX. 22–X. 13.
Molnár Ani Galéria
VIII., Bródy Sándor u. 22. Ny.: K.–P. 12–18
Untouchabe Matters , IX. 28-ig.
Moró Antik Galéria
V., Falk Miksa u. 13. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Japán bronzszobrok hazai magángyűjtemények anyagából , IX. 22–X. 6.
Museum No. 1 Galéria
IX., Üllői út 3. Ny.: K.–P. 12–18
Jóna Gudvardardtotti izlandi keramikumművész , IX. 6–26.
MŰÖSZ
VI., Vörösmarty u. 47/a. Ny.: H.–P. 8–19
London Katalin fotókiállítás , IX. 21-ig.

Műcsarnok
XIV., Dózsa Gy. út 37. Ny.: K.–V. 10–18, Cs. 12–20
Mi a magyar? – Kortárs válaszok , X. 14-ig.
Elmozdulások – Fischli/Weiss , IX. 27–XI. 11. (Mélycsarnok)
Nemzeti Színház / Tat Galéria
IX., Bajor Gizi park 5. Ny.: H.–V. 10–17
Kemény Judit: Megpróbálni élni , IX. 16–XII. 15.
Néprajzi Múzeum
NextArt Galéria
V., Kossuth Lajos tér 12. Ny.: K.–V. 10–18
Nők, szényegek, házipar , IX. 30-ig.
Casa mare – Frank Gaudilitz fényképei , X. 26-ig.
NextArt Szalon
V., Aulich u. 4–6. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 10–14
Csáki László , X. 5–XI. 17.
Óbudai Kulturális Központ / Békásmegyeri Községi Ház
III., Csobánka tér 5. Ny.: H.–P. 10–18
Józsa Judit , IX. 17–28.
Óbudai Társaskör Galéria
III., Kiskorona u. 7. Ny.: K.–V. 14–18
Elek Is (Kada) emlékkiállítás II. , IX. 5–X. 7.
Országos Széchényi Könyvtár
I., Budavári Palota F. épület, Ny.: K.–Szo. 10–18
Szabó Zoltán: Magát cserélje, ki jelszót cserél , IX. 30-ig.
Park Galéria
MOM Park, XII., Alkotás u. 53. Ny.: H.–V. 7–24
Cseke Szilárd: A haladás illúziója , XII. 2-ig.
Párisi Galéria és Művészeti Szalon
VI., Andrássy út 39. Ny.: H.–V. 10–22
Nagy Ágnes – Bronzba öntött gigantikus állatvilág , X. 30-ig.
Pepper Art Projects
XII., Táltos u. 15/B. Ny.: H.–P. 14–18
Pap Gitta: Mindegy , IX. 26–X. 5.
Petőfi Irodalmi Múzeum
V., Károlyi Mihály u. 16. Ny.: K.–V. 10–18
Betűk kockajátéka – A párizsi Magyar Műhely öt évztizede , X. 28-ig.
Ponton Galéria
I., Batthyány u. 65. Ny.: K.–Szo. 12–18
Swiss Positions – 33 nézet a fenntartható építőművészetről , X. 3–XI. 10.
RAM – Radnóti Miklós Művelődési Központ
XIII., Kárpát u. 23. Ny.: H.–P. 9–19
Magyar Gábor , IX. 24-ig.
Szavoszt Katalin , IX. 24-ig.
Raiffeisen Galéria
V., Akadémia u. 6. Ny.: H.–V. 10–18
Eperjesi Ágnes , IX. 17–X. 28.
Rohan Kávézó Galéria
VIII., Vas u. 16. Ny.: H.–P. 10–02, Szo. 16–02
NDK (Neue Debreczenische Kunst): Maszkák gombolyaggal , IX. 27–X. 15.
San Marco Galéria
III., San Marco u. 81. Ny.: H.–P. 9–16
Somos Miklós emlékkiállítás , IX. 20–X. 12.
Stúdió Galéria
VII., Rottenbiller u. 35. Ny.: K., Cs., P. 10–18, Sze. 12–20, Szo. 12–16
Egyszeri alkalom/in duplo – Az egyformaság látszata , IX. 25–X. 20.
Szépítőművészeti Múzeum
XIV., Dózsa Gy. út 41. Ny.: K.–V. 10–18, Cs. 10–22
Pieter Bruegel kora – németalföldi rajzok a XVI. századból , IX. 16-ig.
Műkincsek és bűnesetek , X. 7-ig.
Szlovák Intézet
VIII., Rákóczi út 15. Ny.: H.–Cs. 10–18, P. 10–14
Gyukics Péter fotói , IX. 15-ig.
Tat Galéria
V., Semmelweis u. 17. Ny.: K.–P. 14–19
Bodor Lilla: Könnyed léptek , IX. 17-ig.
Lord Flyetti Collection , IX. 11–X. 30.
Trafó Galéria
IX., Liliom u. 41. Ny.: K.–V. 16–19
Szabó Dezső: Magasfeszültség , X. 21-ig.
Transzit Art Kávéház
XI., Kosztolányi Dezső tér, volt buszpályaudvar
Suhajda Zoltán , IX. 15-ig.
Újlipótvárosi Klub Galéria
XIII., Tátra u. 20/b. Ny.: H.–P. 10–18
Rátkai György , X. 1-ig.
Vásarely Múzeum
III., Szentlélek tér 6. Ny.: K.–V. 10–17.30
Vasarely, Denise René és a geometrikus absztrakt művészet kalandjai Magyarországon , IX. 16-ig.
Konstruktív-konkrét klasszikusok , IX. 30-ig.
Várkok Galéria
I., Várkok u. 11. Ny.: K.–Szo. 11–18
Herman Levente egyéni kiállítása , IX. 14–X. 13.
Várkok Project Room
I., Várkok u. 14. Ny.: K.–Szo. 11–18
Kékesi Donát: Catch the Horizon , IX. 14–X. 13.
Várnegyed Galéria
I., Batthyány u. 67. Ny.: K.–Szo. 11–18
Kiss Ilona grafikuművész , IX. 15-ig.
Baracsy Tibor: Indiánnyar , IX. 20–X. 13.
VILTIN Galéria
V., Széchenyi u. 3. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 11–17
Szabó Attila: Nagyon nagy a csönd , X. 13-ig.
Vintage Galéria
V., Magyar u. 26. K.–P. 14–18
Megyik János , IX. 11–X. 31.
Virág Judit Galéria
V., Falk Miksa u. 30. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Völgyi-Skonda kortárs gyűjtemény , IX. 7–27.
Vizivárosi Galéria
II., Kapás u. 55. Ny.: K.–P. 13–18, Szo. 10–14
Ars Sacra , IX. 6–X. 4.
Vollnhofer Artstudio
XIII., Szent István krt. 12. Ny.: H.–P. 10–13, 15–18
Prokop Péter művészete közelről , IX. 12–X. 6.

VIDÉK

BALATONFÜRED
Vaszary Villa, Honvéd u. 2–4.
Csók István életmű-kiállítása , IX. 30-ig.
COLORS – plakátkiállítás , IX. 30-ig.
BÉKÉSCSABA
Munkácsy Emékház, Gyulai út 5.
Bontovics Ilona: Polgári kapuk Békéscsabán , IX. 29-ig.
Andrássy Úti Társaskör, Andrássy út 38.
Zentai Péter: Négy dimenzió , IX. 29-ig.

CSONGRÁD
Tari László Múzeum, Iskola u. 2.
Piroska János: A csongrádi táj festője , IX. 30-ig.
DEBRECEN
MODEM, Baltazár Dezső tér 1.
Tót Endre retrospektív 1971–2011 , IX. 16-ig.
Idegen anyag. Szürrealizmus a valóság vonzásában. Válogatás az Antal–Lusztig-gyűjteményből , XII. 31-ig.
Soltész István: Vadak, halak, madarak , X. 7-ig.
Hal Köz Galéria, Hal köz tér 3.
Schaller István: Teremtett világ , IX. 6–X. 13.
Belvárosi Galéria, Kossuth u. 1.
20 éves a Bálványosi Incitatio Nemzetközi Művésztabor , IX. 14–X. 5.
Újkerti Községi Ház, Jerikó u. 17–19.
Bolgár napok – Ikonkiállítás , IX. 17–X. 5.
Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum, Péterfia u. 28.
Névelő növények–rajzoló szépirok , IX. 30-ig.
Műterem Galéria, Batthyány u. 24.
Grela Aleksandra: Mikoránok , IX. 6–X. 6.
DOROG
Dorogi Galéria, Otthon tér 1.
Balla András&Balla Gergő: Század/Vég , IX. 24-ig.
DUNAÚJVÁROS
Kortárs Művészeti Intézet, Vasmű út 12.
Szívesítő – Dunaújvárosi Képző- és Iparművészek kollektív tárlata , IX. 17–X. 20.
EGER
Kepes Intézet, Széchenyi út 16.
Másodfokú egyenletek – Újratöltve , X. 30-ig.
Távmérő , IX. 31-ig.
Zsinagóga Galéria, Kossuth L. u. 17.
Kapocs ég és föld között , IX. 7–XII. 21.
Kis Zsinagóga Galéria, Hibay Károly u. 7.
A Bükki Művésztelep , IX. 19-ig.
Vitkovics-ház, Széchenyi út 55.
A magyar zománcművészet évtizedei , IX. 7–XII. 21.
ESZTERGOM
Vármúzeum – Rondella Galéria, Szent István tér 1.
Polaroid – XVIII. Esztergomi Fotográfiai Biennále , IX. 7–23.
GÖDÖLLŐ
GIM Ház, Körösfői u. 15–17.
Múzsák kertje , IX. 30-ig.
GYÓR
Városi Művészeti Múzeum, Király u. 17.
Rechnitzer–Gyimesi-műgyűjtemény , X. 14-ig.
Váczy Péter Gyűjtemény, Nefelejcs köz 3.
Szilágyi Jéger Teréz festőművész , IX. 13–X. 31.
Piranesi álma – rézkarcok és rézmetszetek a 17–18. századból , XI. 15-ig.
Napóleon-ház, Király u. 4.
Magyar kortárs üvegművészet , IX. 14–X. 21.
Esterházy-palota, Király u. 17.
Házaló – Építészet kicsiben , XI. 4-ig.
HATVAN
Hatvani Galéria, Hatvanas u. 2.
Bács Emese és Holló István kiállítása , IX. 8–X. 8

Kunsthalle, Krems

Száraz részegség, kék ködben

Amerika felfedezése után Európában másfél évszázad kellett a dohányzás elterjedéséhez, majd a „száraz részegség” ábrázolása a németalföldi festészetbe is csakhamar bevonult. A XVII. századi Hollandiában Gouda városa még nem a sajtjáról, hanem pipamanufaktúráiról volt híres. Jan van Bylert 1650 körüli kocsmajelenetén ledér nő tömi az iddogáló katoná pipáját, míg Willem van Mieris 1710-es Kuruzslójának asztalán a sarlatánok kellékeként ott virít a dohányzacskó és a pipaszurkáló is. Később a pipák porcelánból készültek, ahogy ez az ismeretlen lotaringiai pik-

Jan van Bylert: Mulatozó társaság, 1650 körül
olaj, vászon

tor barettes öregurat és főköttősejét ábrázoló művén is látszik. Franciaországban XIV. Lajos idején szigorú udvari rituálé határozta meg az arisztokrata körök divatjává lett tubákolást, amelyhez rozmaringgal vagy levendulával illatosították a dohányt, és ékszernek is beillő burnótoszelencéket használtak, de Nagy Frigyes porosz király kollekciójában is másfél ezer darab mives, e célra készült dobozka volt található. Georg Friedrich Waldmüller Vándorárus a kávéházban (1824) című zsánerjelenetén kaftános-turbános zsidó kínál hosszú szárú csibukot a vállára vetett mentét viselő nemesnek –

a pipakészítés a Monarchia területén a zsidók által is engedéllyel művelt kevés foglalkozás közé tartozott. A biedermeier korban az osztrák nyárspolgárok rövid tajtékpipát szívtak. Ezek formáját és témáját illetően a faragómesterek fantáziája nem ismert határt: az utóbbi éppúgy lehetett Léda násza a hattyúval, mint szakállas török fej, bojtos fez kupakkal. Az 1873-as Bécsi Világkiállításra készült egy gótikus tornyot imitáló példány ezüst toronysisakkal, amelyen a filigrán szobrocskák a művészet, az ipar és a tudomány allegóriái. Ez az arasznyi remekelés (és tucatnyi társa) képezte magvát az osztrák dohányzástörténeti gyűjteménynek, amelynek alapját az akkori császári és királyi dohányjövédéki igazgatóság vetette meg. A mai Tobacco Collection Vienna birtokában már kereken 7000 tárgy van. A néhai Tabakmuseum 2003-ig a bécsi múzeumi negyedben működött. Bezárása óta kontinentális viszonylatban is élővonalbeli állományát a schönbrunni kastélyban őrzik. Innen kölcsönzött Im blauen Dunst – Tabak in der Kunst (Kék ködben – Dohány a művészetben) című kiállításához a kremisi Kunsthalle most száz válogatott példányt: festményt, plasztikát, fotót, kollázst és installációt.

A szivarozás közép- és dél-amerikai hagyománya 1818 után ért el az osztrák területekre, és egy-egy olyan híres kivételtől eltekintve, mint például George Sand, szinte kizárólag a férfiak monopóliuma volt. A dohányzóban szmokingot viseltek, és a szertartáshoz a kínálódoboz a szivarvégvágó is hozzátartozott. Borsos ára miatt

Al Hansen: Androgün istenség, 1989
objekt

a szivar olyan hírességek legendás „kelléke” lett, mint Sigmund Freud vagy Fidel Castro (utóbbit Otto Mühl 1989-es, vegyes technikájú grafika-sorozatán látjuk). A vékony, elegáns cigaretta viszont viharos iramban hódította meg az emancipált hölgyeket: Kolo Moser 1900 körüli szecessziós rajzán táncosnő nyújt tüzet gavalérjának, Kiki Kogelnik 1973-as pop-artos divatlapjain pedig unottan cigarettázó manökenek pózolnak. Helmut Newton 1979-es, groteszk sztárfotóján Violetta Sanchez dohányzik pucéran, és rúzsos ajkairól oldal-

szakállként tekereg kétfelé a füstcsík. Adolf Frohner 1980 körüli Flamand hercegnőjének esetlen aktját áttet-sző üveglapok „metélik szeletekre”: ő a dohányzás mellett alkoholizál is, arca halálfejjé válik. Végül Al Hansen Androgün istenség (1989) című objektjében csikkekből összerakott torzót szorít régi bőröndbe, fedelét akasztófakötélből hurkolt koponyával béleli. Utóbbi munkák már a közel-múltban bekövetkezett szemléletváltást tükrözik. (Megtéríthető szep-tember 30-ig.)

WAGNER ISTVÁN

PINTÉR AUKCIÓSHÁZ SZEPTEMBERI PROGRAMJA

KÉT TEMATIKA EGY AUKCIÓN:

■ **PEST + BUDA = BUDAPEST
- MINDEN, AMI BUDAPEST**

■ **A BALATON BUDAPESTEN**
A VASZARY VILLÁBAN MEGMARADT ÉS EL NEM INDÍTOTT
„MINDEN, AMI BALATON”

AUKCIÓS KIÁLLÍTÁS: SZEPTEMBER 17-TŐL 26-IG
MINDEN NAP 10-18H-IG

AUKCIÓ: SZEPTEMBER 26-ÁN 18.30-KOR

ONLINE KATALÓGUS: SZEPTEMBER 17-TŐL

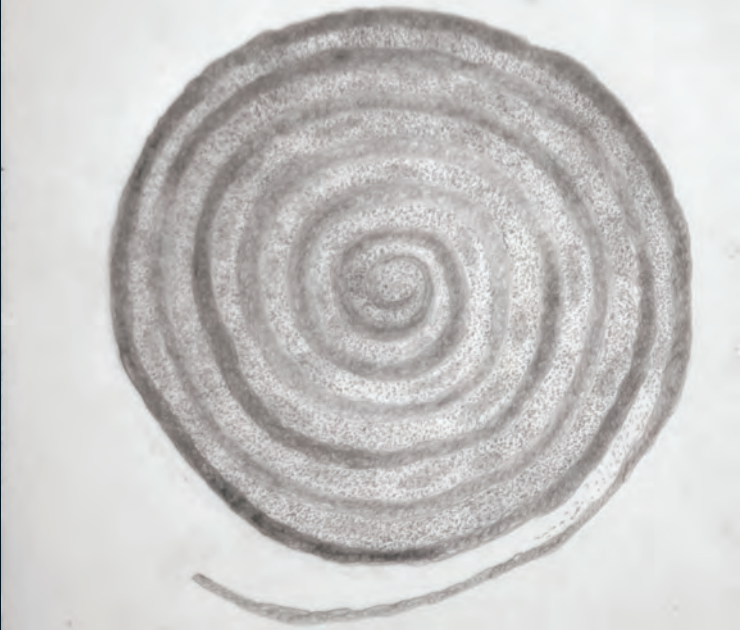
**PINTÉR
AUKCIÓSHÁZ**

WWW.PINTERAUKCIOSHAZ.HU
1055 BUDAPEST
FALK MIKSA U. 10.
TEL.:+36 1 311 30 30

PINTÉR SONJA GALÉRIA SZEPTEMBERI PROGRAMJA AZ ARS SACRA FESZTIVÁL KERETÉN BELÜL:

■ **GANCZAUGH MIKLÓS: KÖRKÉPEK CÍMŰ KIÁLLÍTÁSA**
2012.09.17. - 2012.10.03.

■ **KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS:
KORTÁRS HIT ÉS KORTÁRS MŰVÉSZET**
2012.09.19. 18 ÓRA, A BESZÉLGETÉST VEZETI: STURCZ JÁNOS PHD (MKE)

KÖRRAJZ - SPIRÁL (CERUZA, PAPIR, 66X50 CM, 2010.)

**PINTÉR
SONJA GALÉRIA**

WWW.PINTERGALERIA.HU
1055 BUDAPEST
FALK MIKSA U. 10.
TEL.:+36 1 311 30 30

Ostlicht, Bécs

Kenyérgyárból fotógaléria

Peter Coeln (59) az osztrák fővárosban eredményes, vállalkozásait jól működtető üzletemberként ismert: a Neubau negyedben Leica Shop néven 21 éve működteti új fényképezőgépeket árusító boltját, hamarosan pedig ennek fióküzletét is megnyitja az Opera mögötti utcában. A mára fogalomná vált WestLicht fotómúzeumot és árverezőházat 11 éve indította el, ennek rendezvényeiről lapunkban 2002 novembere óta rendszeresen beszámolunk (legutóbb: Műértő, 2012. június). Eddig a fotók 66 százaléka elkelt, a vevők (forintra átszámítva) 240 milliót fizettek az alkotásokért. A régi fényképezőgépek aukcióján a tételek 95 százalékát értékesítették (1,6 milliárd forint).

Az Ostlicht fotógalériának otthont adó egykori kenyérgyár épülete Bécs X. kerületében

Amint azt Peter Coeln már a tavaly nyári Polaroid-kiállítás megnyitóján bejelentette: a Leica Shop és a WestLicht kinőtte egykori fotóműterme és az otthonául is szolgáló százéves ház kereteit, ezért a város egy másik részében új galériát nyit. A lehetőségek bővülésével változik majd a koncepció is: a WestLichtben a fényképezőgép-történeti állandó kiállítás mellett klasszikusokat bemutató fotótörténeti tárlatokat, XX. vagy XXI. századi sztárfotográfusok anyagát, esetleg tematikus csoportos bemutatókat is láthatunk majd a jövőben.

Ez ügyben valószínűleg többen is jelentős nyomást gyakoroltak a tulajdonosra. Elsősorban a szűkebb baráti köréhez tartozó kortárs osztrák fotóművészekre gondolok, de ide sorolhatom azokat a galériákat, képügynökségeket, kiadókat és alapítványokat is, amelyek régi fotókat gyűjtenek, és emiatt aukcióinak rendszeres vásárlói. Ezek a piaci szereplők olykor kortárs alkotókat is támogatnak (Regina Anzenberger például a magyar Dóka Bélát és Minyó Sziert Károlyt pártfogolja).

A legújabb projekt június 4-én indult el: Peter Coeln Bécs X. kerületében, az Absberggasse 27. szám alatt álló egykori kenyérgyárban (Ankerbrotfabrik) Ostlicht néven nyitott fotógalériát. A rendelkezésre álló 800 négyzetmétert Gregor Eichinger építész tervei alapján két részre osztották: a 400 négyzetméteres kiállítási területen osztrák és nemzetközi kortárs alkotók egyéni és csoportos tárlatait rendezik majd

Jules Spinatsch: Átmeneti kényelmetlenség, 2002
New York, c-print, 80x100 cm

Roberta Lima: Őnarckép, 2012
ezüstszelatin, 160x120 cm

meg. A többi részen könyvesbolt, bár és 20 ezer kötetes szabadpolcos könyvtár várja az érdeklődőket.

Verena Kaspar-Eisert, a galéria vezetője 18 alkotó képeiből válogatta a Nacht (Éjszaka) című nyitókiállítást. Mindenki más módon közelít a témához: Gregor Sailer fénymentes dobozába, camera obscurájába beszűrődnek a városi fények. Tina Lechner a kémiai előhívás közbe-ni másodszori megvilágítással, az úgynevezett szolarizációs eljárással módosítja fekete-fehér képeit, amelyek az alkalmazott technológia következtében a megszokottnál sötétebben mutatják a valóságot. Hans Kupelwieser fotogramokat készít. Andreas Duschát az a néhány perc bűvöli el, amikor az alkonyat kékje átvált az éjszaka sötétjébe. Tina Ribarits nagy képfarmátumú fényképezőgépével egy kertbe vonul, ahol maga alakítja ki a látvány helyszíneit, Borjana Ventszislavova pedig olyan üres tereket mutat be, amelyek korábban az éjszakai életet szolgálták. *(Megtekinthető szeptember 29-ig.)*

FEJÉR ZOLTÁN

Szlovák Nemzeti Galéria, Pozsony

Megszakadt ének

Többszöri ígéret és halasztás után Pozsonyban idén nyáron találták fel a szlovák „léglyevest”, azaz az 1948 és 1956 közötti sztálinista művészet kiállítását. Tudatosan használtam a Műértő szocreal-vitájának kulcsfogalmát, mert a szlovák változat, a „sorela” is kibeszélést igényel.

Jelentős az időtávlát a témában releváns, értelmezési keretet teremtő cseh, lengyel és magyar kiállítások kivitelezése és a tudományos értékelések megjelenése, valamint a szlovákiai szocreal bemutatása között. Ján Bakos 1999-es tanulmánykötetét (Umelec v kľietke, Bratislava, SCCA) leszámítva nem jelent meg a korszakról számottevő tanulmány, sem katalógus, az erőből eddig egyetlen nyúlfarknyi kiállításra futotta, még 2002-ben. A téma egyszemélyes kutatója Alexandra Kusá, az SZNG főigazgatója (doktori értekezését e tárgyban védte meg 2004-ben), aki egyben a kissé poétikus Megszakadt ének című tárlat kurátora.

A kiállítás eddig nem váltott ki komolyabb szakmai vitát, a politikai indulatok azonban elszabadultak: a Bán Pál alkotta Sztálin-szobor (amely eltávolításáig Pozsony főterén állt) vált témává, amelyet a kurátor – kiszabadítva a városi múzeum raktárából – a tárlat attrakciójává emelt. A galéria főbejárata mellett álló, négyméteres bronzszobrot már a megnyitó után néhány nappal piros festékkel öntötte le egy ismeretlen, hogy kifejezze elutasítását. Igen: évtizedek elteltével is indulatokat vált ki e korszak múzeumi bemutatása, ezért nem mindegy, milyen koncepció mentén történik mindez.

A kiállítás említett címe megegyezik egy 1960-ban készült csehszlovák film címével, amely egy grúz orvosnő és egy szlovák katona szerelmét mutatja be a II. világháború éveiben, s ezzel a kommunizmus alatt félbeszakadt modernizmus sorsára, majd a hatalmi szóval megállított dogmatikus szocrealra kíván utalni. A hagyományos képzőművészeti ágakra (grafikára, rajzra, festészetre, szobrászatra) összpontosító kiállítás tehát egy többszörösén meg- és félbeszakadt művészeti életet tematizál. Némi ízelítő erejéig jutott azonban tér az építészetnek, a lakáskultúrának és a korabeli filmgyártás bemutatásának is. (A sztálinizmus vizuális kultúrája, a fotográfia, a plakátművészet és az iparművészet két további tárlaton kerül közszemlére a következő években. Kusá szerint ezek ugyanis nem tartoztak a korszak művészetideológiai főcsapásába.)

A koncepció a sztálinizmus csehszlovákiai korszakára koncentrál, azaz a kommunisták 1948. februári puccsától a képzőművészeti szövetség 1956. októberi kongresszusáig, amely feloldotta az addigi hivatalos művészeti direktívákat. Ez a korszakolás sem úszhatja meg ellenkérdés nélkül: miért nem 1957 a záró év, amikor a fiatal szlovák művészgeneráció Galanda Csoport néven megrendezte első önálló tárlatát? Kusá levonta az előző, csehországi tárlatot ért bírálatok tanulságait, és az anyag ikonográfiai-tematikusan elrendezése helyett átgondoltabb, a művészeti élet működését is feltárni kívánó tagolást választott. Új alfejezeteket hozott létre: például hősök színrelépése a képzőművészetben, az új múlt megteremtése, a munka kultuszának építése, nemzeti témaként a szlovák nemzeti felkelés, valamint Martin Benka kisajátítása. A művészeti élet működését a témaajánlatok és a központi vásárlások listája teszi érthetőbbé. Jó szolgálatot tesz a közgyűteményekben őrzött Sztálin-, Lenin- és Gottwald-képmások jegyzéke, érzékeltetve a túltermelést.

A kurátor számtalan kérdést vet fel: minden szocialista realizmusnak minősül-e ma, amit a maga korában e címszó alatt jegyeztek, beszélhetünk-e művészeti minőségről, eltekinthetünk-e a politikai, erkölcsi és etikai értéktételektől? Ám a legtöbb kérdés megválaszolatlan marad. Kusá azt sem tartotta fontosnak kifejtetni, hogy a szocrealt művészetnek, nem-művészetnek vagy kordokumentumnak tartja-e.

A hagyományos képzőművészeti ágak melletti elkötelezettség eredménye egy olyan galéria-kiállítás lett, amelyre a szocreal megátalkodott ellenzői joggal mondhatják: felér a sztálinizmus művészetének rehabilitálásával. A muzeológiai bemutatás követelményeinek képest édeskevesnek bizonyul két-három levéltári dokumentum csaknem olvashatatlan másolatának falra helyezése, egy-két enteriőr kivitelezése. Éppen az a történelmi közeg hiányzik, amelyet tárgyakkal, a korabeli vizuális kultúra elemeivel lehet megteremtteni. Ezért a napisajtóban egyre-másra olyan írássok jelennek meg, amelyek a szocreal

Ján Mudroch: Nő pirosban, 1955
olaj, vászon, 100x79,3 cm, SZNG

koncepcionális elem a diktatúra korszakának relativizálását eredményezi. Nem tudjuk meg, milyen műtörténeti átmenet vázolható fel az 1930-as évek, a Tiso-féle háborús szlovák állam hivatalos művészete és művészei, valamint a szocreal között, és az sem derül ki, hogyan vált a kegyvesztett, németekkel kollaboráló Maximilián Schurmann a Sztálin- és Gottwald-portrék ünnepeit művészévé. De még az sem, hogy a szlovák modern művészeti kánonba tartozó, a szobrászatot megújító Rudolf Uher

Martin Benka: Tanulmány a Múlt és jelen című festményhez, 1952
olaj, vászon, 51,8x97 cm, SZNG

elfogadása felé közelednek. Az „ez nem is volt olyan szörnyű”, „hiszen ez egészen elfogadható”, „ez nekem kétszáz százalékra bejön” típusú megjegyzések jelzik, hogy a tárlat koncepciója kontraproduktív lett. Ezt látszik erősíteni a kurátor azon igyekezete is, hogy a szlovákiai és a csehországi helyzetet elkülönítse egymástól – annak ellenére, hogy Csehszlovákia a sztálinista periódusban közös államként működött. Ez országos, tehát csehszlovák kontextus a korabeli propaganda jelszavaiban nyilvánult meg, ám azok a kiállításon csaknem kizárólag cseh nyelvűek – pedig szlovák idézet is akadt volna bőven. Mi több, Kusá szerint a szlovákiai sztálinista periódus (Laco Novomesky politikusnak köszönhetően) sokkal enyhébb volt, mind a csehországi. Így ez a két

mit művelt csinovnyik-pozíciójában a pártközpontban.

Míg az SZNG korábbi tárlatai erős üzenetet közvetítettek a reklámfelületekre kiemelt művekkel, most ennek ellenkezőjével találkozunk: Anton Djuracka Kék munkacsoport (1950) és Ján Mudroch Nő pirosban (1955) című festményei semmiképp sem a szlovákiai szocreal jellemző művei. Némi manipuláció gyanúja akkor merül fel a látogatásban, amikor a kurátor konkrét művek művészeti értékét kezdi pozitívan ecsetelni. Mudroch Partizánnő őrsgében a Rozsutec alatt (1954) című vászna kapcsán állítja, hogy az a szlovák nemzeti festészet történetének máig legszebb „harcoló nő” típusa, és a géppisztoly ellenére is a nőiesség áll a kép középpontjában.

Az SZNG kiállítása kapcsán tehát nem elég ismételni, hogy a szlovákiai szocreal is a késő sztálinista periódus, az egypárti diktatúra terméke, annak összes negatív következményével. Az anyag felfed két kellemetlen tényt: azt, hogy Milos Alexander Bazovskyt leszámítva anno a teljes szlovák művészeti elit (beleértve a kritikusokat) hozzájárult a „léglyeves” elkészítéséhez. Nem lehet „ellenkiállítást” készíteni – mint két éve Csehországban – azok munkáiból, akik minden fenyegetés ellenére is megőrizték művészeti integritásukat (Műértő, 2010. július–augusztus). Ugyancsak érdemes tudatosítani, hogy ebben a cseppet sem örömteli történetben a szlovákiai magyar művészek (mint Bán Pál, Csemiczky László, Kudlák Lajos, Lőrincz Gyula, Szabó Gyula) igencsak élen jártak. *(Megtekinthető október 21-ig.)*

HUSHEGYI GÁBOR

Ján Mudroch: Partizánnő őrsgében..., 1954
olaj, vászon, 86x66 cm, SZNG

Manifesta 9, Genk és TRACK, Gent

A helyszín mindent visz

(folytatás az 1. oldalról)

Másik meglepetésként a biennále döntően egyetlen épületbe került – felidézve azt a letűnt korszakot, amikor egy kiállítást úgy néztünk meg, hogy bementünk egy nagy házba (múzeum, galéria) –, mellőzve a „város szövetébe” vezetett intervenciók gyakorta tapasztalható kényszerét és modorosságát. Persze ehhez hely is volt bőven: a tényleg káprázatos, a viszonylagos pusztulás szépségét mutató saroktornyos épület négy szintje összesen 24 ezer négyzetméter (a Múcsarnok 2300), hatalmas ablakkal, változatos lépcsőkkel. A buszról leszállva először inkább kastélynak tűnik, mint rozsdadoveteti objektumnak. (A „restrukturálást” – leánykori nevén: a plázását – azonban nem tudja elkerülni: biznissz- és science-park lesz belőle.)

A helyszín fizikai és szellemi értelemben is olyan erejű, hogy a biennále mintegy az épület és a bányászat prezentációja, kommentálása, apoteózisa. A legalsó (fogadó és kiszolgáló) szinten ugyan még kiélhették magukat az elengedhetetlen kiállítás-designerek (2012Architekten és REFUNC), folyadékonténerekből átalakított bútorokkal és a túlméretezett, romkocsmaszerű étterem faberendezésével, de feljebb haladva a helyszín mindent visz.

A következő emeleten ugyanis a legemlékezetesebb rész következik. Az épületben a Manifestától függetlenül is működő bányászati múzeummal egy szinten alapos és rendkívül szuggesztív hely, ipar- és kultúrtörténeti, valamint munkásmozgalmi áttekintést kapunk az épület és a mellette felépült (ma villanegyednek tűnő) egykori komplex bányász-lakó-

Benjamin Verdonck: Vogelenzangpark 17, 2012

övezet kialakulásáról, a régió (Limburg) szénbányászatáról, a vendégmunkások helyzetéről, a női- és gyermekmunkáról, a szabadidő eltöltéséről – amatőr bányászfestők, háziasszonyok és kortárs művészek munkáival megspékelve. A sok száz, különböző méretű bányászfejet mintázó naiv szobrászműveiből kirakott „teríték” ugyanolyan bizarr hatást kelt itt, mint a levett bányászruhákból emelt emlékmű és az újrahasznosításukkal kreált divatkollekció. Ha ehhez a 17 tonna című összeállításhoz „hozzánézzük” az említett múzeum kiállítását, a szépségesen félelmetes eszközöket, szerszámokat és járműveket, megérthetjük, hogy mi ragadta magával (és ejtette rabul) a kurátorok képzeletét és érzékenységét.

Nem tudtak, és talán nem is akartak szabadulni a bánya borzongató egzotikumától, a veszélyes mélységből felszínre hozott kincs jelképi erejétől és a drágakőként csillogó szén szépségétől – mindattól, ami az ezzel kenyerüket kereső emberek számára mindennapos, költészetmentes és kockázatokkal teli valóság. Így aztán a következő szinten – hűen szakmájukhoz – A szén kora címmel maguk is egyféle tematikus múzeumot hoztak létre: a XIX. századtól napjainkig válogatva olyan műtárgyakból, amelyeknek témája vagy anyaga a szén. Az efféle tallózás egy ekkora, szinte végtelen halmazból persze óhatatlanul esetlegesen. A klasszikus munkák, a régi, zömmel derék realista és (Dawn Ades felkészültségéhez híven) főleg brit mesterek a térből leválasztott, klimatizált termekbe kerültek, szekciókba sorolva – A föld mélye mint pokol című részben például Henry Moore rajzai viszik a prímet –, az összeállítás végén a sztahanovista mozgalom váratlan felidézésével. A kinti nagy teret avantgárd héroszok (Duchamp, Boltanski, Broodthaers, Hammons, Long, Venet) installatív munkái uralják, akár egy modern múzeumban a világ bármely pontján. A tanulság itt nem több, de nem is kevesebb ennél: a szénből nyert energia a modernitás (az ipar és a szállítás) egyik alapfelté-

Leo Copers: Múzeumtemető, 2008–2010

Ni Haifeng: Para-Production, 2008–2012

tele volt a múlt század első kétharmadában, és a művészetben is gyakran és változatos módon alkalmazott matéria. A sztárparádét alaposan felülírja Alberto Cavalcanti lendületes, expresszív dokumentumfilmje (Szénarc, 1935), amelynek képeit W. H. Auden versei és Britten zenéje festik alá. A rendezők ügyesen operáltak a szélsőséges méretekkel; Duchamp szeneszsák-felhője (1938) alá például egy női cipőt ábrázoló miniatűr szénfaragvány került (G. Turton, XIX. század vége). Szorosabban, lazán vagy sehogy sem kapcsolódik mindehhez néhány, erre az emeletre került kortárs mű, például Kuai Shen installációja, a tárnarendszereket idéző üveg-lombik-építményben nyüzsgő, eleven hangyatársadalom, Carlos Amoralesszén-rajzológépe, vagy Ni Haifeng gigantikus patchwork-varrodája.

A „gazdasági restrukturálás világjelensége és a termelési rendszerek megváltozása” jegyében összeállított kortárs szekció uralja a legfelső szintet. Itt már nem érvényesül jótékony „sorvezetőként” a bánya és a szén kurátorokat lelkesítő tematikus vezérelve; így aztán a szokásos trendi varázsszavakkal és kellően általános kijelentésekkel felcímkézett műtárgy-együttes kevés koherenciát mutat. És valóban: „lineáris kuratori narratíva” helyett az obligát „egyéni művészi pozíciók szigetvilágát” kapjuk – és ki-ki eldöntheti, melyikkel keres és talál emlékeztető kapcsolat. Nekem ez leginkább Lina Selander Csernobilt megidéző „uránsugárnyomataival” és videóival, valamint Praneet Soi diavetítésével sikerült: az utóbbi egy vénséges vén nyomdagépen dolgozó calcuttai munkás kezeinek mozgását követi.

Genktől két óra vonatozás Gent, ahol a S.M.A.K. (a városi kortárs múzeum) szervezésében 41 művész 44 munkáját és installációját helyezte el döntően a város szövetében – tehát épp ellenkező taktikát választva, mint a Manifesta 9 – a két kurátor, Philippe Van Cauteren és Mirjam Varadinis. TRACK (nyomvonal) című kiállításukról mégis hasonlóan gondolnak: az „nem egy téma lineáris narratívája, hanem párhuzamos történetek univerzuma”. Nehéz is lett volna

Praneet Soi: Kumartuli nyomdász, 2010

tematikus számravezetőt kiagyalni a helyspecifikus, vagy a művészek ismert „kézjegyet” ide delegáló munkák számára. A műveket 6 „klaszterbe” koncentrálták, egy részük nyilvános térbe került, más részük csupán ebből az alkalomból (és belépővel) látogatható, fantasztikus helyszínekre, amelyek Gentben is „mindent visznek”: középkori kolostorokba, ipari objektumokba.

A két vasútállomás, a Sint-Pieters és a Dampoort között bejárható klaszterek a város különböző arcait mutatják: gyarmatbirodalmi múltat, kereskedelmi centrumot, óvárost, a török közösség lakóközét, tudásközpontot, sport- és szabadidő-övezetet. A nagy nevek (Pawel Althamer, Elmgreen & Dragset, Fischli & Weiss, Erik van Lieshout) helyett kiemel-ném Leo Copers alkalmi múzeumtemetőjének sírköveit, valamint két, kolostorkertbe került munkát: Massimo Bartolini szabadtéri könyvtárát és Mircea Cantor faragott kötéllal összebándázolt fakunyhóját, Benjamin Verdonck modernista házrészlet-másolatát, amelyet az eredeti épület mellett álló fa törzsére applikált, valamint Tadashi Kawamata-nak a Dampoort előtti vízmedence „partján” összeácsolt faveláját.

Összegzésként – hogy a szöveg elején megelőlegezett lelkesedés ne maradjon el – idefőrom: a limburgi szén, a genki rozsdadovetet és Gent városa is gyönyörű; a Manifesta 9 és a TRACK végigjárása pedig remek kirándulás. (Manifesta 9, szeptember 30-ig; TRACK, szeptember 16-ig.)

ANDRÁSI GÁBOR

12. ARC KIÁLLÍTÁS

„...JÓ KEDVVEL, BŐSÉGGEL...”
/Kölcsey Ferenc, Himnusz/

@R©

ÖTVENHATOSOK TERE
2012. SZEPTEMBER 06 - 23.

ARC+ kamarakiállítások:
Magyar spiritusz
ELMŰ • ÉMÁSZ
hvg címlaptárlat

www.arcmagazin.hu
www.facebook.com/ArcMagazin

12

Design: ARC, Kálmán Várhelyi Műhely, Kósti Kósti

Főszponzor: **ELMŰ • ÉMÁSZ**

FS médiatámogatás: **hvg**

Kommunikációs támogatás: **KUZZIN**

Produktív támogatás: **umbrella**

Médiatámogatás: **Ringier**, **NÉPSZABADSÁG**, **PESTI 441**, **hg.hu**, **MŰÉRTŐ**, **FUZINE**, **ANTROPOLIS**

Támogatás: **hitec**, **inetapp**, **AUG**, **BOR**, **CUINARS**, **HD GROUP**, **reklamart**

A művészeti negyed legnagyobb programja | 2012
További információ: www.falkart.hu

FalkART Fórum

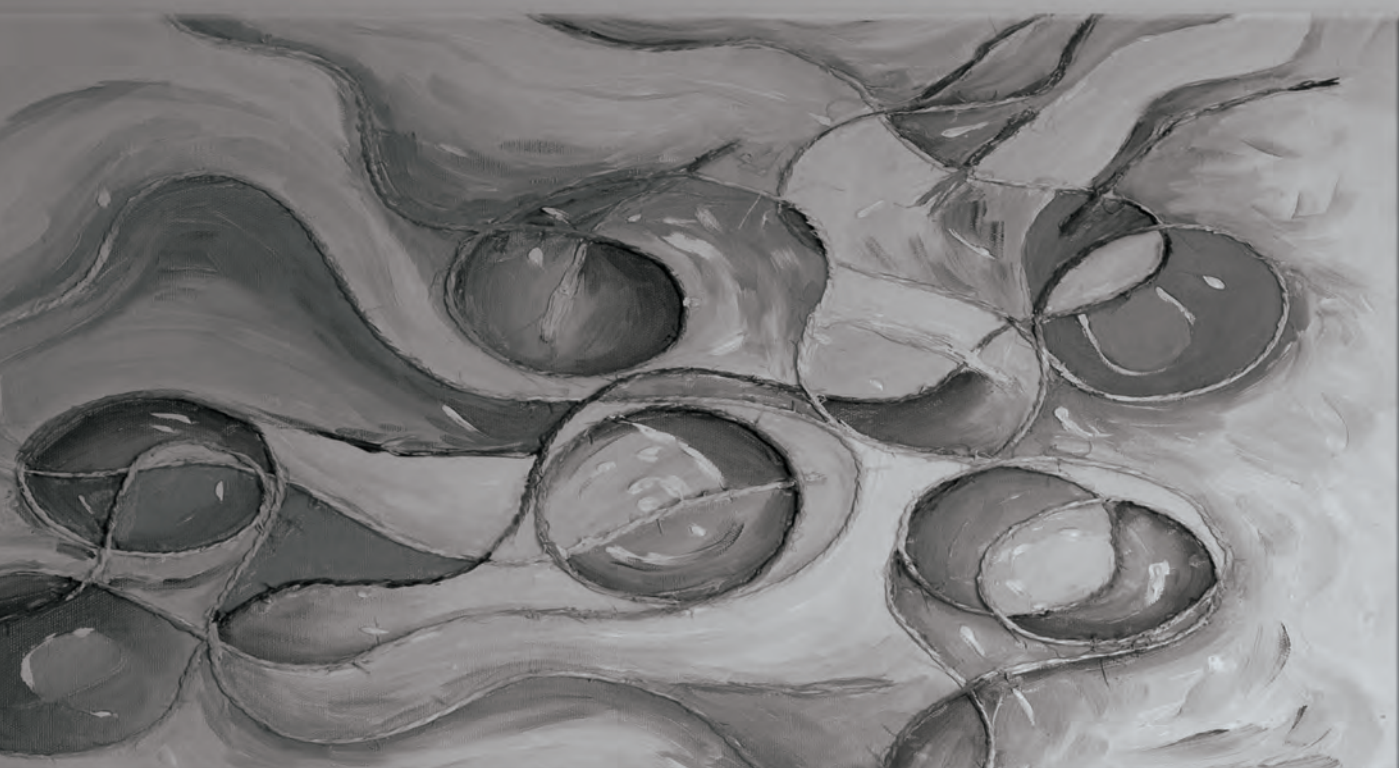
13. ANTIK ÉS MODERN MŰVÉSZETI FESZTIVÁL

2012. SZEPTEMBER 22.
SZOMBAT 14 ÓRÁTÓL 22 ÓRÁIG

BUDAPEST V. KERÜLET, FALK MIKSA UTCA ÉS KÖRNYÉKE
SÉTÁLOUTCA A KOSSUTH TÉRTŐL A SZENT ISTVÁN KÖRÜTIG

- Közel 50 galéria részvételével ■ Kiállítások, művészeti előadások
- Tárlatvezetések angolul is!
- Kincskereső játék gyerekeknek ■ Jazz és komolyzene szabadtéren és galériákban is

A FALK ART FÓRUMON RÉSZTVEVŐ GALÉRIÁK SZERETETTEL VÁRJÁK ÖNT ÉS BARÁTAIT!

**A mai világban is vannak időtálló
értékek. Mi a pénzügyekben
alkotunk maradandót.**

ERSTE
Private Banking

„Magyarország legjobb privát banki szolgáltatója”

